

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 25 stycznia 2023 r.

Poz. 765

UCHWAŁA NR LI/384/22 RADY GMINY KOBYLA GÓRA

z dnia 29 grudnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra na lata 2023 – 2026

Na podstawie art.7 ust. 1 pkt 9 i art.18 ust.2 pkt.15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 559, poz. 1005, poz. 1079 i poz. 1561), art.87 ust.3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Gminy Kobyla Góra uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra na lata 2023 - 2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Kobylej Góry.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Kobyla Góra
(-) Eugeniusz Morta

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY KOBYLA GÓRA
NA LATA 2023 – 2026**

Opracowanie:
ARCHFOTO TECHNOLOGY Bogusław Okupny

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	3
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	27
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	27
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	34
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu	42
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	44
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)	44
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	51
5.2.1 Charakterystyka geograficzna gminy Kobyla Góra	51
5.2.2 Zarys dziejów obszaru gminy	54
5.2.3 Dziedzictwo niematerialne	63
5.2.4 Infrastruktura kultury	64
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	67
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	71
5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	73
5.4.2. Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	78
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	85
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	94
7. Założenia programowe	97
7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	97
7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu	98
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	104
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	105
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	106
11. Bibliografia	111

Załączniki: mapa stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobyla Góra

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kobyla Góra na lata 2023-2026 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, zaś jego celem jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami znajdującymi się w granicach gminy. Najpełniejszą definicję dziedzictwa kulturowego wypracował Jan Pruszyński (J. Pruszyński, Dziedzictwo kultury Polski. Jego straty i ochrona prawna, t. 1, Kraków 2001, s. 50), stwierdzając, że jest to: *„zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej”*.

Celem Programu jest stworzenie kompleksowej, wieloletniej strategii opieki nad zabytkami na terenie gminy Kobyla Góra. Program opieki nad zabytkami gminy Kobyla Góra jest narzędziem zarządzania lokalnym dziedzictwem i powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem, jakim jest dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania mają za cel poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację. Niezwykle istotne jest, aby w działania na rzecz realizacji zadań nakreślonych w programie włączyli się mieszkańcy, poprzez różne formy swojej aktywności zawodowej oraz poza zawodowej. Poprzez działania edukacyjne program powinien też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i znaczenia lokalnych wartości i przede wszystkim budzić poczucie dumy i identyfikację z tak zwaną małą ojczyzną. Program jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Niniejszy program został opracowany zgodnie z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa realizując wymóg art. 87 **Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.) oraz dokumentami programowymi o zasięgu ogólnokrajowym oraz wojewódzkim, powiatowym, gminnym.

Wiele elementów budujących Program zaczerpnięto z odpowiednich polityk, programów i planów sektorowych o randze krajowej, wojewódzkiej i powiatowej. Zaproponowane w programie opieki nad zabytkami działania mają pomóc w poprawie substancji zabytkowej, jej rewaloryzacji oraz w upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa kulturowego zaś proponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z zakresu ochrony zabytków.

Jest to druga edycja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra, poprzedni program był uchwalony na lata 2009-2013. Gminny Program opieki nad zabytkami opracowywany jest w cyklach 4 letnich a z jego realizacji wójt co 2 lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2022 poz. 840),

w którym: Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Główne cele wykonania programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) (uchylony)
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)

W preambule Konstytucji RP znajduje się zobowiązanie aby przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. W świetle art. 5 i 6 ust. 1 Konstytucji RP do podstawowych obowiązków państwa działającego za pośrednictwem swych organów należy ochrona dziedzictwa kultury, a w szczególności jego podstawowych materialnych składników, jakimi są zabytki.

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże

dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 października 2007 (K 20/07, OTK-A 2007, nr 9, poz. 102) dokonał wykładni artykułu 5 w części dotyczącej dziedzictwa narodowego, przyjmując w konkluzji, że państwo, realizując zadanie strzeżenia dziedzictwa narodowego musi uwzględniać ograniczenia wynikające z gwarantowanych konstytucyjnie praw obywateli.

Ochrona powinna być rozumiana jako ochrona dla przyszłych pokoleń ale zabytki powinny być współcześnie wykorzystywane w taki sposób (np. badania naukowe), aby nie stanowiło to dla nich zagrożenia i aby nie prowadziło do ich degradacji, uszkodzenia i zniszczenia. W Konstytucji RP wyrażony został obowiązek stwarzania przez państwo jak najlepszych warunków równego dostępu do dóbr kultury, z poszanowaniem prawa własności.

Art. 6

- 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*

Przyjmuje się, że dobrami kultury są elementy stanowiące materialny przejaw kulturowej działalności człowieka, a także niematerialny dorobek ludzkości.

Przepisy artykułu 73 Konstytucji kształtują obowiązki państwa w zakresie kultury i stanowią katalog konstytucyjnych praw i wolności kulturalnych.

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

Przepisy artykułu 86 Konstytucji nakładają na każdego obywatela obowiązek dbałości o stan środowiska, którego jednym z elementów jest środowisko kulturowe z jego składową, jaką jest dziedzictwo kulturowe.

Art. 86

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

I. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej
(t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1893 ze zm.)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

II. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
(t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.)

Podstawowym aktem prawodawczym w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem narodowym jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.

2022 poz. 840) - dalej w tekście u.o.z.o.z, która w art.1 określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauracyjnych i robót budowlanych przy zabytkach a także organizację organów ochrony zabytków.

W art. 3 u.o.z.o.z. zawarty został zbiór definicji prawnych, wiążących na gruncie wykładni i stosowania prawa. Zawarty w tym artykule słownik definiuje podstawowe pojęcia stosowane dalej w ustawie, które poniżej przytaczamy:

- 1) **zabytek** — *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- 2) **zabytek nieruchomy** — *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;*
- 3) **zabytek ruchomy** — *rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;*
- 4) **zabytek archeologiczny** — *zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** — *instytucją kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;*
- 6) **prace konserwatorskie** — *działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;*
- 7) **prace restauratorskie** — *działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań*
- 8) **roboty budowlane** — *roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;*
- 9) **badania konserwatorskie** — *działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;*
- 10) **badania architektoniczne** — *działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;*
- 11) **badania archeologiczne** — *działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;*
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** — *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*
- 13) **historyczny zespół budowlany** — *powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
- 14) **krajobraz kulturowy** — *postrzegana przez ludzi przestrzeń zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;*

- 15) **otoczenie** — teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Wymieniona w art. 3 pkt 5 u.o.z.o.z. **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2020 poz. 194), to podmioty, których celem statutowym i istotą działania jest sprawowanie aktywnej opieki nad zabytkami, Wymienione w art. 3 pkt 6 **prace konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z postanowieniami art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia w przypadkach określonych przepisami ustawy z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

Wymienione w art. 3 pkt 7 u.o.z.o.z. **prace restauratorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 8 u.o.z.o.z. **roboty budowlane** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2 wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku wpisanego do rejestru zabytków wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej. Ustawodawca w art. 36 ust. 8 u.o.z.o.z. zwraca uwagę, że uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Podobnie, zgodnie z treścią art. 49 ust. 2 u.o.z.o.z. wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami prawa budowlanego. Wymienione w art. 3 pkt 9 u.o.z.o.z. **badania konserwatorskie** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 10 u.o.z.o.z. **badania architektoniczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 4 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

Wymienione w art. 3 pkt 11 u.o.z.o.z. **badania archeologiczne** prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 u.o.z.o.z. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, wydawanego w postaci decyzji administracyjnej.

W art. 4 i art. 5 u.o.z.o.z. ustawodawca wprowadził rozróżnienie na ochronę i opiekę nad zabytkami, precyzując na czym polega ochrona zabytków w działaniach podejmowanych przez organy administracji publicznej (art. 4) oraz na czym polega opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza.

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;* 2.
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Tak więc ochrona zabytków to działania podejmowane przez organy administracji publicznej, włączając w to działania władcze, polegające na stosowaniu prawa, których efektem jest wydawanie decyzji administracyjnych. Opieka nad zabytkami to działania faktyczne właścicieli lub posiadaczy oraz także jest to pożądany stan zabytku, który powinien być zagwarantowany przez właściciela lub posiadacza zabytku poprzez zapewnienie określonych w ustawie warunków.

W art. 6 u.o.z.o.z. ustawodawca podał zagregowaną definicję zabytku, która stanowi uszczegółowienie definicji w art. 3 oraz określił, że ochronie i opiece podlegają zabytki bez względu na ich stan zachowania.

Art. 6.

1. *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*
 - 1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności:*
 - a) *krajobrazami kulturowymi,*
 - b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
 - c) *dzielami architektury i budownictwa,*
 - d) *dzielami budownictwa obronnego,*
 - e) *obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
 - f) *cmentarzami,*
 - g) *parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
 - h) *miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*
 - 2) *zabytki ruchome będące, w szczególności:*
 - a) *dzielami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,*
 - b) *kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,*
 - c) *numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,*
 - d) *wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,*
 - e) *materialami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),*
 - f) *instrumentami muzycznymi,*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,*
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*
- 3) *zabytki archeologiczne będące, w szczególności:*
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,*
 - b) cmentarzyskami,*
 - c) kurhanami,*
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.*
- 2. *Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.*

W art. 7 u.o.z.o.z. ustawa wymienia formy i sposoby ochrony zabytków. Rejestr zabytków jest historycznie najstarszą formą ochrony zabytków utworzoną w 1928 roku. Obecnie rejestr zabytków prowadzony jest na podstawie Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2021 poz. 56). Zgodnie z przepisami art. 10 i 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jedynym organem mającym kompetencje dokonywania wpisów do rejestru jest właściwy terytorialnie wojewódzki konserwator zabytków. Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o wpis może wystąpić właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Także wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania o wpis zabytku nieruchomego do rejestru zabytków. Przepisy ustawy nakazują informowanie obywateli o wszczęciu postępowania w sprawie wpisania zabytku do rejestru, m. in. na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej starostwa powiatowego, na obszarze którego zabytek się znajduje. Starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o ochronie obiektu. Wzór i wymiary znaku określa rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Należy podkreślić, że choć umieszczenie znaku jest fakultatywne to stanowi on ważną formę budowania świadomości społecznej i zasadne jest oznakowanie wszystkich obiektów będących w rejestrze zabytków. Bardzo istotny jest zakaz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych a także podejmowanie innych działań, które mogłyby doprowadzić do zniszczenia zabytku, wobec którego wszczęte jest postępowanie o wpisaniu do rejestru zabytków. Zakaz ten dotyczy również robót budowlanych, co do których zostało już wydane pozwolenie na budowę oraz innych działań określonych w decyzjach pozwalających na ich prowadzenie. Działania te mają na celu udzielenie tymczasowej ochrony zabytkom nieruchomym przed uprawomocnieniem się decyzji o wpisaniu do rejestru.

Zabytek wpisany do rejestru w razie spełnienia określonych przesłanek może zostać z tego rejestru skreślony, co jest równoznaczne z pozbawieniem go ochrony konserwatorskiej. Podstawy skreślenia zabytku z rejestru określone są w art. 13 u.o.z.o.z. i należą do nich: zniszczenie zabytku w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, zakwestionowanie wartości będącej podstawą wpisu do rejestru zabytków w nowych ustaleniach

naukowych oraz wpisanie zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa, wpisanie zabytku do inwentarza muzeum bądź jego wejście w skład narodowego zasobu bibliotecznego

Wszelkie prace i badania prowadzone przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwoleń, mających charakter decyzji administracyjnej, wydawane są na podstawie art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z 10 lipca 2015 r. o zmianie u.o.z.o.z. (Dz. U. 2016 r. poz. 1330) wprowadziła nową formę ochrony zabytków jaką jest wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, na której znajdują się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego.

Najbardziej prestiżową formą ochrony zabytków jest uznanie za pomnik historii, zgodnie bowiem z art. 15 ust. 1 u.o.z.o.z. Prezydent RP, na wniosek ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, który po zasięgnięciu obligatoryjnie opinii Rady Ochrony Zabytków, w drodze rozporządzenia uznaje za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru zabytków lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Zabytki uznane za pomniki historii mogą być zgłaszane do wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (art. 15 ust. 4 u.o.z.o.z.).

Park kulturowy jest jedyną formą wskazującą na ochronę krajobrazu kulturowego – jego utworzenie należy do kompetencji rady gminy, po zasięgnięciu opinii właściwego konserwatora zabytków. W intencji ustawodawców celem parku kulturowego powinno być zachowanie i kultywowanie regionalnych tradycji kulturowych, w tym regionalnego budownictwa. Dla społeczności lokalnych może to mieć olbrzymie znaczenie, chociażby dla rozwoju tzw. turystyki kulturowej. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na których terenie ma być utworzony.

Należy podkreślić, że rada gminy powinna w uchwale o ustanowieniu parku kulturowego dokładnie określić jego granice. Jak wskazuje wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 7 lipca 2007 (II OSK 1487/07) ograniczenie się do pokaźnej grubości kreski wyznaczającej granice przy relatywnie małej skali planu jest prawnie wadliwe. Z kolei wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z 18 grudnia 2007 r (III SA/Kr 569/07) wskazuje na konieczność należytego uzasadnienia, to jest wskazywać na elementy kulturowe w obejmowanym ochroną krajobrazie. Skutkiem ustanowienia parku kulturowego jest obowiązek sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz planu ochrony parku kulturowego dla danego obszaru. Plan ochrony sporządza wójt w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie jest on zatwierdzany przez radę gminy.

Zgodnie z art. 7 u.o.z.o.z. jedną z form ochrony jest ustalenie ochronne w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, co w art. 18 u.o.z.o.z. zostało przełożone na ogólne zobowiązanie do ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, do uwzględnienia m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Z kolei w art. 19 u.o.z.o.z. doprecyzowuje, że w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego powinno się uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz potrzeby innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków i parków kulturowych. O ustaleniu ochrony w miejscowym planie zagospodarowania jako odrębnej formy ochrony zabytków możemy mówić wyłącznie w odniesieniu do stref ochrony konserwatorskiej, które wymienia art. 19 ust. 3 u.o.z.o.z. W strefie

ochrony konserwatorskiej obowiązują określone ograniczenia, nakazy i zakazy wniesione postanowieniami planu i strefa nie musi pokrywać się z obszarami wpisanymi do rejestru zabytków.

W piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków”, który pojawił się np. w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi. Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Drugim przykładem „nienazwanej formy ochrony zabytków” mogą być umowy, o których mowa w art. 26 u.o.z.o.z., albowiem w treści umów sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomości wpisanego do rejestru zabytków, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. W takim przypadku źródłem obowiązków nie są prawa powszechnie ale umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy Skarbem Państwa bądź jednostką samorządu terytorialnego a nabywcą.

Art. 7. Formami ochrony zabytków są:

1) wpis do rejestru zabytków;

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Z wpisaniem zabytku na Listę Skarbów Dziedzictwa wiąże się dla właściciela określone obowiązki: będzie on zobowiązany powiadomić ministra w przypadku uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży, zagrożenia dla zabytku, zmiany miejsca przechowywania zabytku (art. 28 ust. 2 u.o.z.o.z.), a szczegółowe wymagania co do standardów ochrony zabytku zostaną określone w rozporządzeniu.

Dysponent zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa będzie mógł ubiegać się o przyznanie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich czy restauratorskich, dotację celową na zabezpieczenie pomieszczenia, gdzie przechowywany jest zabytek, a także do wnioskowania do ministra o przechowanie zabytku w pomieszczeniu należącym do państwowej instytucji kultury (art. 37 i ust. 4).

Jednostkom samorządu terytorialnego powierzono troskę o zachowanie krajobrazów kulturowych. W art. 16 gminy uzyskały kompetencje wprowadzenia właściwej formy ochrony, czyli tworzenia parków kulturowych. Park kulturowy służy ochronie przestrzeni o wartości kulturowej jako całości, co nie wymusza aby znajdowały się na nim obiekty zabytkowe. Przeniesienie punktu ciężkości ochrony krajobrazu kulturowego poprzez powoływanie parków kulturowych na poziom gmin było przedsięwzięciem ryzykownym. Głównym czynnikiem hamującym powoływanie przez gminy parków była i jest obawa samorządów przed wprowadzaniem jakichkolwiek form ochrony ograniczających swobodę inwestowania. Wydaje się, że organy administracji państwowej powinny podjąć szeroko zorganizowaną i przemyślaną edukację oraz akcję propagandową skierowaną do władz samorządowych ale także przejęcie ciężaru finansowania sfery organizacyjnej (np. sporządzenie planu ochrony) parków kulturowych.

Przy sporządzaniu planu ochrony dopomóc mogą zarządy parków krajobrazowych, których celem jest także ochrona krajobrazu kulturowego.

Art. 16

1. *Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*

Zgodnie z art. 17 u.o.z.o.z. na chronionym terenie parku kulturowego lub na jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia.

Art. 17.

1. *Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:*
 - 1) *prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;*
 - 2) *zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;*
 - 3) *umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
 - 3a) *zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;*
 - 4) *składowania lub magazynowania odpadów.*

W art. 18 i 19 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnych programach opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Art. 18

1. *Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego*
2. *W strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:*
 - 1) *uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*
 - 2) *określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- 3) *ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.*

Art. 19

1. *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *parków kulturowych.*
- 1a. *W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.*
- 1b. *Wuchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:*
 - 1) *ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.*
2. *W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.*
3. *W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.*

W art. 20 u.o.z.o.z. wskazuje się na konieczność uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów i zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Art.20.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje na rangę ewidencji zabytków jako źródła sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami. Ewidencje zabytków są podstawą działań ochronnych, niezależnie od rejestru zabytków, który kwalifikuje do ochrony prawnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ewidencja stanowi podstawę do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Podstawową rolę odgrywa w tym zakresie gminna ewidencja zabytków, do której prowadzenia zobowiązani są wójtowie, burmistrzowie i prezydenci. Gminna Ewidencja Zabytków nie jest zbiorem zamkniętym, ustawodawca dał możliwość dopisywania do niej zabytków, po uzgodnieniu z konserwatorem

zabytków – inicjatywa należy do wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Włączenie zabytku nieruchomego do ewidencji nie wymaga zgody właściciela tego zabytku.

Należy podkreślić, że włączenie do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

W art. 21 i 22 u.o.z.o.z. ustawodawca wskazuje, że do kompetencji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego należy określenie w drodze rozporządzenia sposobu prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Art. 21.

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22.

1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta)

w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

W artykułach od 25 do 37 u.o.z.o.z. ustawodawca precyzyjnie określa sposób zagospodarowania zabytków, prowadzenie badań przy zabytkach, prowadzenie prac i robót oraz podejmowania innych działań przy zabytkach. Zgodnie z art. 25 u.o.z.o.z. zagospodarowanie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na cele użytkowe wymaga posiadania uzgodnionej dokumentacji.

Artykuł 26 u.o.z.o.z. nakłada na właścicieli zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, którymi są Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązek zawarcia w umowach sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy obowiązku przeprowadzenia prac konserwatorskich przy tym zabytku. Z tego powodu artykuł ten jest często cytowany jako przykład „nienazwanej form ochrony zabytków”.

Zgodnie z art. 27 u.o.z.o.z. na wniosek właściciela lub posiadacza zabytków wojewódzki konserwator zabytków przedstawia w formie pisemnej zalecenia konserwatorskie. Przepis ten pozostaje w związku z art. 108 u.o.z.o.z., który wprowadza odpowiedzialność karną za zniszczeniu lub uszkodzenie zabytku oraz niezabezpieczenie zabytku w należyty sposób przed jego uszkodzeniem lub zniszczeniem (art. 110 u.o.z.o.z.).

Artykuł 28 u.o.z.o.z. nakłada obowiązek informacyjny na właściciela lub posiadacza zabytku wpisanego do rejestru lub wojewódzkiej ewidencji zabytków, z precyzyjnym podaniem ram czasowych w jakich ten obowiązek musi zostać wypełniony, w zależności od występującego zdarzenia. Od dnia 1 stycznia 2018 r. właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków ma obowiązek zawiadomić wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku oraz zagrożeniu dla zabytku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o wystąpieniu zdarzenia. Dotychczas przepis zobowiązywał do niezwłocznego przekazania informacji służbom konserwatorskim, co uniemożliwiało jednoznaczne określenie, w jakim terminie obowiązek ten powinien zostać wykonany.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zgodnie z art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z. przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 u.o.z.o.z. wójt przyjmuje zawiadomienie o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zgodnie z art. 33 ust. 2 przyjmujący zawiadomienie wójt ma obowiązek niezwłocznie przekazać zawiadomienie (w terminie nie dłuższym niż 3 dni) właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Zgodnie z art. 34 osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt. 12 u.o.z.o.z. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, prowadzenie poszukiwań zabytków może się odbywać na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dokument ten wydaje się na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić poszukiwania (art. 36 ust. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), złożony do wojewódzkiego konserwatora zabytków lub do dyrektora urzędu morskiego właściwego dla miejsca prowadzenia poszukiwań. Wszelkie pozyskane w trakcie poszukiwań zabytki archeologiczne stanowią zgodnie z art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami własność Skarbu Państwa i muszą zostać niezwłocznie przekazane wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Również pozostałe kategorie zabytków, znalezione w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, stają się zgodnie z art. 189 *Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 r. poz. 1740), zwanego dalej kodeksem cywilnym, własnością Skarbu Państwa, a znalazca obowiązany jest je niezwłocznie wydać właściwemu staroście.

Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych oraz sprzętu do nurkowania będą uznawane za przestępstwa zagrożone karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109c wprowadzony nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, obowiązującą od 1 stycznia 2018 r.). Nie należy wydobywać z ziemi żadnych zabytkowych przedmiotów ani odsłaniać archeologicznych obiektów czy otaczających ich nawarstwień. Działania takie niosą za sobą ryzyko zniszczenia cennych kulturowo stanowisk archeologicznych. Kluczowym dla ich ochrony jest zachowanie nawarstwień ziemnych i wzajemnych układów przestrzennych artefaktów i śladów działalności ludzkiej. To właśnie one pozwalają na określenie datowania zabytku, jego powiązań z działalnością człowieka, a także na wskazanie okoliczności, w jakich dany zabytek funkcjonował, czyli właściwe odtworzenie wydarzeń z przeszłości. Poprawna analiza kontekstu

archeologicznego jest możliwa wyłącznie podczas profesjonalnie wykonanych badań, prowadzonych przez archeologów.

W art. 36 u.o.z.o.z. wymienia katalog prac i inicjatyw wymagających wydania pozwolenia. Postępowanie administracyjne prowadzone w sprawie wydawanych pozwoleń może być wszczęte wyłącznie na wniosek uprawnionej osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Za istotną zmianę obowiązującą od 1 stycznia 2018 należy uznać doprecyzowanie art. 36 ust. 1 pkt 11 u.o.z.o.z., w którym dodano, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Wyjątkiem będzie jedynie prowadzenie akcji ratowniczej przez właściwe służby powołane do niesienia pomocy osobom w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia. Niezależnie od formy własności terenu, wymagane będzie jedno pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, zamiast dotychczasowych dwóch, wynikających z odmiennych ustaw. Ochrona zieleni na terenach zabytkowych dotyczy będzie parków, ogrodów, cmentarzy i innych form zieleni na obszarach wpisanych do rejestru zabytków.

Tryb wydawania pozwoleń, wymagania formalne wniosku zostały uregulowane w rozporządzeniu Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).

Decyzja administracyjna wywiera skutki prawne z chwilą kiedy staje się ostateczna, a zgodnie z art. 16 kodeksu postępowania administracyjnego decyzje, od których nie służy odwołanie lub wnioszek o ponowne rozpatrzenie sprawy, są ostateczne. Odwołanie nie przysługuje:

- Od decyzji wydanej przez organ I instancji, jeżeli upłynął dla strony czteremastodniowy termin do wniesienia odwołania;
- Od decyzji wydanej przez organ II instancji.

W przypadku spraw z zakresu ochrony zabytków organem II instancji (czyli odwoławczym) jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W tym miejscu należy wspomnieć, że nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jaka weszła w życie 1 stycznia 2018 r. wprowadziła katalog administracyjnych kar pieniężnych i zasad ich wymierzania w zdecydowanej większości przypadków za łamanie postanowień art. 36 u.o.z.o.z. Kary pieniężne będą nakładane na właścicieli lub posiadaczy zabytków m.in. w przypadku:

- niepowiadomienia odpowiednich organów o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu, kradzieży zabytku,
- niepowiadomienia o zagrożeniu dla zabytku,
- niepowiadomienia o zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego,
- niepowiadomienia o zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku,
- utrudniania lub uniemożliwiania dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków,
- podjęcia jakichkolwiek działań przy zabytku wymagających pozwolenia konserwatora bez tego pozwolenia (np. poszukiwania za pomocą elektronicznych urządzeń, wydobywania zabytków archeologicznych z ziemi).

Wysokość kar pieniężnych jest różna i waha się w granicach od 500 zł, do 500 000 zł. Przy wymierzaniu kar administracyjnych zastosowanie będą miały zasady określone w kodeksie postępowania administracyjnego, które weszły w życie w czerwcu 2017 r. Pobierane kary będą zasilały powołany ustawą Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Zgodnie z art. 49 i 50 u.o.z.o.z. Wojewódzki konserwator zabytków w konkretnych sytuacjach może wydać decyzję nakazującą przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych oraz określa sposób wyceny i egzekucji w przypadku wykonania zastępczych prac konserwatorskich lub robót budowlanych.

Zgodnie z art. 71 ust. 1 i ust. 2 u.o.z.o.z. sprawowanie opieki nad zabytkami, co do których tytuł prawny posiada gmina, należy do gminy, włączając w to finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Jest to zadanie własne jednostki samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 73 u.o.z.o.z. gmina będąca właścicielem, posiadaczem bądź posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków może ubiegać się o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74 u.o.z.o.z. stanowi, że dotacja może być udzielona przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Szczegółowe zasady udzielania dotacji zawarte są w artykułach 75-78 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 81 u.o.z.o.z. reguluje możliwość udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i budowlane na zasadach określonych w uchwale podjętej przez organ stanowiący gminy. Pozytywną zmianą wprowadzoną 9 września 2017 jest możliwość przyznawania dotacji ze środków publicznych na remonty obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 81). Dotychczas na taką pomoc mogli liczyć tylko właściciele zabytków wpisanych do rejestru, a więc najbardziej wartościowych i objętych większą ochroną niż te z ewidencji. Ewidencja wiązała się dotąd tylko z ograniczeniami. Właściciele ujętych w niej budynków musieli konsultować z konserwatorem planowane przebudowy i rozbudowy, a w zamian nic nie otrzymywali.

Dofinansowanie prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków jest zadaniem administracji publicznej (art. 82 u.o.z.o.z.).

W art. 82a u.o.z.o.z. uregulowano udzielanie i rozliczanie dotacji przez ministra do spraw ochrony dziedzictwa narodowego w sytuacji gdy, planowane koszty badań archeologicznych i ich dokumentacji przekraczają określony w ustawie poziom, lub gdy nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego.

Art. 83a u.o.z.o.z. reguluje finansowanie niezbędnych wydatków na pokrycie wyposażenia pomieszczenia i zabezpieczenia technicznego pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Od 1 stycznia 2018 r. dodano art. 83b do ustawy o ochronie zabytków, na podstawie którego został utworzony Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków. Jest to fundusz celowy, a jego środki będą przeznaczone na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, a przy zabytku wpisanym do rejestru również na dofinansowanie robót budowlanych. Przychodem Funduszu mają być kary pieniężne, o których mowa w art. 107a-107e ustawy.

Artykuł 87 u.o.z.o.z. reguluje obowiązki gminy w zakresie sporządzania w cyklach 4 letnich gminnych programów opieki nad zabytkami

Katalog zadań własnych gminy w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego został rozszerzony na mocy art. 93 ust. 4 u. o. z. o. z. i należą do nich:

- 1) utworzenie parku kulturowego (art. 16 ust. 1 i 5 u.o.z.o.z.);
- 2) sporządzenie i zatwierdzenie planu ochrony parku kulturowego (art. 16 ust. 3 u.o.z.o.z.);
- 3) utworzenie jednostki organizacyjnej do zarządzania parkiem kulturowym (art. 16 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 4) prowadzenie gminnej ewidencji zabytków (art. 22 ust. 4 u.o.z.o.z.);
- 5) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o dokonaniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem (art. 32 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 6) przekazanie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętego zawiadomienia o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym (art. 33 ust. 2 u.o.z.o.z.);
- 7) sporządzenie gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 u.o.z.o.z.).

Art. 89 u.o.z.o.z. stanowi, że organami ochrony zabytków w Polsce są:

Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

Artykuł 96 u.o.z.o.z. stanowi podstawę aktów współdziałania niezależnych podmiotów w celu wspólnej, efektywnej realizacji zadań administracyjnych w dziedzinie spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, dając możliwość tworzenia porozumień administracyjnych.

Przepis ten pozwala na zlecenie zadań z zakresu ochrony zabytków, które należą do zadań administracji rządowej, do wykonania organom administracji samorządowej. Wyjątkiem są sprawy dotyczące prowadzenia rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydawanie decyzji w tym zakresie, które należą do wyłącznej kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, będzie mógł powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom, powiatom, związkom gmin, związkom powiatów, związkom powiatowo-gminnym albo związkom metropolitalnym, położonym na terenie województwa. W takim przypadku gmina przyjmując zadanie, będzie miała obowiązek utworzenia w strukturze administracyjnej stanowiska gminnego konserwatora zabytków.

Od 1 stycznia 2018 r. ustawa zastępuje dotychczasowy, oparty o prawo wykroczeń, system ochrony prawnej zabytków, systemem administracyjnych kar pieniężnych. Do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadzony został nowy rozdział dotyczący administracyjnych kar pieniężnych. Naruszenia przepisów ustawy, w zależności od ich rodzaju, zagrożone będą administracyjnymi karami pieniężnymi od 500 zł do 500 000 zł. I tak art. 107a dotyczy kar za niepowiadomienie o zmianach stanu zachowania zabytku, o których mowa w art. 28 ustawy o ochronie zabytków. Obowiązek informacyjny spoczywa na właścicielu lub posiadaczu zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo wpisanego do rejestru, lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a więc również zabytku

nieruchomego, ujętego w gminnej ewidencji zabytków). Naruszenie wskazanego obowiązku stanowiło dotychczas wykroczenie, o którym mowa w art. 113 u.o.z.o.z. Z kolei art. 107c u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem osób uniemożliwiających lub utrudniających dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy. Art. 107d u.o.z.o.z. wprowadza kary pieniężne względem właściciela lub zarządcy obiektu, który działał bez zalecenia bądź pozwolenia konserwatorskiego, np. na prowadzenie prac budowlanych czy rozbiórkę, będzie narażony na sankcję administracyjną.

Kary administracyjne nakładane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków będą podlegały miarkowaniu zgodnie z nowymi przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. W uzasadnionych przypadkach będzie można od nich odstąpić, a wysokość kary będzie zależała od wartości zabytku czy sytuacji finansowej właściciela. Wpływy z kar pieniężnych zasilają Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

Potrzeba zapewnienia większej skuteczności przepisów z zakresu ochrony zabytków przesądziła o zmianie charakteru czynu określonego dotychczas w art. 111 u.o.z.o.z.. Zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2018 roku brzmieniem art. 109c u.o.z.o.z. poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, stanowi przestępstwo zagrożone karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Dotychczas wykroczenie zostało przekształcone w przestępstwo. Potrzeba zmiany w tym zakresie wynika z narastającego problemu nielegalnych poszukiwań zabytków, w tym zabytków archeologicznych. Zaostrzenie karania za nielegalne poszukiwania zabytków ma zapewnić skuteczną ochronę zabytków archeologicznych.

Akty wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest uzupełniona o wydane akty wykonawcze, jakimi są na gruncie prawa polskiego rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 Nr 30, poz. 259),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. Nr 71, poz. 650),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. Nr 75, poz. 706),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. Nr 102, poz. 1066),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 124, poz. 1302),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz.U. Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153),

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 50, poz. 256),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. Nr 89, poz. 510),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661 ze zm.) oraz Obwieszczenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 20 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56)
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz. U. 2021 poz. 81).
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017 poz. 1674 ze zm.).

III. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2022 poz. 559).

Samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za zachowanie dóbr kultury, co wynika z ustawy samorządowej jak i ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W świetle art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym: do zadań własnych gminy należą sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a w myśl art. 7 ust. 1 pkt 13: cmentarzy gminnych. Obowiązek opieki nad zabytkami wynika zaś z art. 5 i art. 71 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości, co wynika z art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2021 poz. 1899).

IV. Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz. U. 2022 poz. 503).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- zgodnie z art. 1 ust. 2 pkt 4 planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględniać wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10. ust. 1 pkt 4 ustawa określa, że w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 10 ust. 2 pkt 4 w studium określa się w szczególności obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- artykuł 11 stanowi że studium musi zostać zaopiniowane przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- w art. 15 ust. 2 pkt 3, 3a, 4 – obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej;
- w art. 15 ust. 3 pkt 6 – określa się granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady.

V. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane
(Dz. U. 2021 poz. 2351 ze zm.).

W myśl art. 2 ust. 2 pkt 3 ustawy prawo budowlane przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

VI. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska
(Dz. U. 2021 poz. 1973 ze zm.).

W dziale IV traktującym o ochronie powierzchni ziemi, w art. 101 ustawa określa, że ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji kulturowych a w punkcie 2) litera f) stanowi, o zachowaniu zbioru dziedzictwa archeologicznego.

VII. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz. U. 2022 poz. 916).

Zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dla parku krajobrazowego sporządza się projekt planu ochrony a zgodnie z tym artykułem ust. 6b projekt uchwały o przyjęciu planu ochrony wymaga zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Artykuł 23a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym;

Zgodnie z ust. 4 art. 23a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody projekt uchwały, o której mowa w ust. 1, wymaga uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków.

W myśl art. 83f ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody przepis ten dotyczy także krzewów, drzew i krzewów owocowych na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

Art. 86 w ust. 1a) ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody stanowi, że nie nalicza się opłat za usunięcie drzew lub krzewów, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków.

VIII. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji

(Dz. U. 2021 poz. 485).

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w świetle przepisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji stanowi fakultatywne zadanie własne gminy, co oznacza, że nie wszystkie gminy muszą uczynić użytek z instrumentów prawnych i finansowych unormowanych w ustawie. Regulacje zawarte w ustawie mają na celu umożliwienie prowadzenia rewitalizacji na obszarach rewitalizacji w sposób zintegrowany i kompleksowy.

Gminny program rewitalizacji jest zasadniczym dokumentem służącym zaplanowaniu i realizacji procesu rewitalizacji. Ma on charakter strategii, w której dokonuje się pogłębionej diagnozy stanu obszaru rewitalizacji oraz planuje i koordynuje działania służące osiągnięciu wizji stanu obszaru po rewitalizacji. Służy również koordynacji działań rewitalizacyjnych z szeregiem innych dokumentów gminnych. Gminny Program Rewitalizacji nie stanowi aktu prawa miejscowego. Nie wiąże mieszkańców ani przedsiębiorców. Stanowi dokument o charakterze wewnętrznym, wiążący wójta gminy.

Ustawa nie wprowadza bezpośrednio problematyki ochrony zabytków, ale wprowadza m.in. znaczące ułatwienia dla ich właścicieli i narzędzia ochrony historycznych układów urbanistycznych.

IX. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu

(Dz. U. poz. 774 ze zm.).

Jest to tak zwana „ustawa krajobrazowa”, której celem było wprowadzenie mechanizmów umożliwiających powstrzymanie procesu degradacji krajobrazu.

Rada gminy może w formie uchwały określić zasady sytuowania obiektów reklamowych, a także zakaz umieszczania takich obiektów, a w przypadku szyldów uchwała może określić warunki ich sytuowania, wielkość, oraz ich liczbę na nieruchomości. Wójt gminy może nałożyć grzywnę na właściciela nieruchomości oszpecającej krajobraz, a dochód wpłynie do budżetu gminy.

X. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz. U. 2021 r. poz. 1899).

Zgodnie z art. 6 ust. 5 i 5a) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów ustawy z 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego są celami publicznymi w rozumieniu ustawy.

Zgodnie z art. 13 ust. 4, 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków a także będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami jest mowa, że jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie.

Art. 96 ust. 1a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami ustawy o gospodarce nieruchomościami stanowi, że w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję o podziale nieruchomości wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Bardzo istotnym, z punktu widzenia gminy, jest art. 109 ust. 1 pkt 4, zgodnie z którym gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

XI. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej

(Dz. U. 2020 r. poz. 194 ze zm.).

Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.) stanowi, że państwo sprawuje mecenat

nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

XII. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach

(Dz. U. 2022 r. poz. 385).

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Artykuł 5 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach stanowi, że muzeami samorządowymi są muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.

Artykuł 5 ust. 4 tego artykułu stanowi, że podmioty tworzące muzea są obowiązane do zapewnienia środków do utrzymania i rozwoju muzeum, zapewnienia bezpieczeństwa gromadzonym zbiorom i sprawowania nadzoru nad muzeum.

XIII. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach

(Dz. U. 2019 r. poz. 1479).

Ustawa w art. 3 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 ustawy o z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach biblioteki publiczne są organizowane w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji, a w myśl art. 19 ust. 2 tego artykułu gmina organizuje i prowadzi co najmniej jedną gminną bibliotekę publiczną, wraz z odpowiednią liczbą filii i oddziałów oraz punktów bibliotecznych.

XIV. Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych

(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych, grobami wojennymi w rozumieniu ustawy są groby i miejsca spoczynku:

- 1) poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego;
- 2) osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość;
- 3) sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zlecone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych;
- 4) jeńców wojennych i osób internowanych;
- 5) uchodźców z 1915 r.;
- 6) osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego od dnia 1 września 1939 r.;

- 7) ofiar niemieckich i sowieckich obozów, w tym cmentarzyska ich prochów;
- 8) osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem totalitarnym lub wskutek represji totalitarnych lub czystek etnicznych od dnia 8 listopada 1917 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

W artykule 2 u.g.c.w. ustawodawca zaleca, aby groby wojenne bez względu na narodowość i wyznanie osób, w nich pochowanych, oraz formacje, do których osoby te należały, mają być pielęgnowane i otaczane należnym tym miejscem szacunkiem i powagą

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych bezpośredni dozór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy, jeżeli czynności dozoru nie poruczone zrzeszeniom i organizacjom społecznym a w razie uszkodzenia grobu lub jakichkolwiek urządzeń na cmentarzu wojennym wójt (burmistrz, prezydent miasta) lub inny podmiot sprawujący opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jest obowiązany zawiadomić o tym wojewodę (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych).

Na terenie Gminy Kobyla Góra znajduje się cmentarz wojenny z I wojny światowej, założony na gruntach wsi Janczewice w 1915 r. i spoczywali na nim polegli w walkach w 1914 r. żołnierze rosyjscy i niemieccy. Ok. 2010 r. cmentarz został zaorany. Obecnie na terenie cmentarza skromny drewniany krzyż i informacja o spoczywających na cmentarzu Polakach.

XV. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

(Dz. U. 2022 r. poz. 1327).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w art. 4 ust. 1 pkt 16 określa, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m. in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W art. 19b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawarte są regulacje, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 tej ustawy. Zgodnie z art. 19d ustawy organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

XVI. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych

(Dz. U. 2022 r. poz. 1452).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej, zwolnione są od podatku od nieruchomości.

Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce: podsumowanie

Dziedzictwo kulturowe stanowi szczególnie zasób wspólnot lokalnych. Samorząd gminy, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej ma bardzo szerokie kompetencje w dziedzinie ochrony zabytków i dziedzictwa narodowego:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- wyłącznie od gminy zależy należyte zagospodarowanie otoczenia wokół zabytku, gdyż właściwą formą tej ochrony jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.); planowanie przestrzenne jest również podstawowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu;
- jednostki samorządu terytorialnego powinny uchwalić programy opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 ze zm.), realizując cele wytyczone na szczelnie centralnym w krajowym programie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gmina jest organem egzekucyjnym decyzji wydawanych przez miejskich konserwatorów zabytków, a więc odpowiada za skuteczność m.in. decyzji nakazujących i zakazujących określonego działania, stanowiącego zagrożenie dla zabytku nieruchomego i wartości w nim zapisanych (art. 19 § 2 oraz art. 20 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji);
- rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest właściwa rzeczowo w zakresie ustanowienia parku kulturowego oraz ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16–20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- zabytki są istotnym elementem rozwoju regionalnego i z tego względu problemy dotyczące ich ochrony powinny być uwzględniane w dokumentach strategicznych (szczególnie ważnych na poziomie województwa);
- zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organy stanowiące gminy, powiaty i województwa mogą udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale; zgodnie z 81 ust. 2 dotacja, w zakresie określonym w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- gmina jest zobowiązana do prowadzenia ewidencji zabytków, która powinna stanowić kompletne i podstawowe źródło wiedzy na temat zasobu zabytkowego Polski (art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- jednostki samorządowe są zobowiązane do sporządzenia wojewódzkiego, powiatowego i gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- gminy i powiaty, a także ich związki, mogą na podstawie stosownych porozumień wykonywać część kompetencji władczych wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);
- starosta jest upoważniony, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, do umieszczania na zabytku nieruchomym – wpisanym do rejestru zabytków – znaku informacyjnego o tym, że zabytek ten podlega ochronie (art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami);
- jednostki samorządu terytorialnego mają wiodącą rolę w przyjmowaniu funduszy strukturalnych przez sektor kultury;
- burmistrzowie i wójtowie mają obowiązek przekazywania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjętych zawiadomień o odkryciu przedmiotu o cechach zabytku lub znalezieniu zabytku archeologicznego (art. 32 ust.2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Jak wynika z powyższego, rola samorządu terytorialnego w ochronie dziedzictwa kulturowego jest współcześnie bardzo ważna, choć nie zawsze należycie zidentyfikowana. Efektywne wykonywanie wskazanych zadań własnych ma nie tylko znaczenie dla zachowania zasobu zabytkowego, ale również, jeżeli zostanie właściwie rozpoznane, korzystnie wpływa na rozwój lokalny, pobudzając wzrost ruchu turystycznego, a w konsekwencji rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy. Trzeba jednak pamiętać, że jednostki samorządu terytorialnego są również, zgodnie ze statystykami prowadzonymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, właścicielem ok. 20% zabytków nieruchomych i w związku z tym są zobowiązane do ich zachowania w należyтым stanie. Obowiązek opieki obciążający właścicieli to: naukowe badanie i dokumentowanie zabytków, prowadzenie wymaganych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Zadania własne poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, odnoszące się do zachowania dziedzictwa kulturowego, należy więc postrzegać niezmiernie szeroko, a więc również z perspektywy gminy, powiatu i województwa jako właścicieli zabytków.

Do obowiązków organów samorządowych wszystkich szczebli należy ponadto uwzględnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji (art. 18 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami):

- koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- strategii rozwoju województw;
- planów zagospodarowania przestrzennego województw; planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej;
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu;
- strategii rozwoju gmin;
- studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin;
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Obok ratyfikowanych umów międzynarodowych, zgodnie z zasadą pierwszeństwa regulacji zawartych w ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych, na określenie celów i kierunków działań w obszarze ochrony zabytków pośrednio wpływ mają również akty o charakterze zaleceń. W sposób szczególny należy mieć na względzie bogaty dorobek UNESCO. Ważnym źródłem standardów są m.in.:

- 1) *Rekomendacja w sprawie ochrony piękna i charakteru krajobrazów oraz miejsc* (1962);
- 2) *Rekomendacja dotycząca ochrony dóbr kultury zagrożonych przez prace publiczne lub prywatne* (1968), *Rekomendacja dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego na poziomie narodowym* (1972);
- 3) *Rekomendacja w sprawie ochrony i współczesnego znaczenia miejsc historycznych* (1976);
- 4) *Rekomendacja dotycząca ochrony zespołów zabytkowych i tradycyjnych oraz ich roli w życiu współczesnym* tzw. „Rekomendacje Warszawskie” (1976);
- 5) *Rekomendacja w sprawie ochrony kultury tradycyjnej i folkloru* (1989);
- 6) *Rekomendacja w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego* (2011).

Niezwykle istotnym dokumentem, określającym poglądy społeczności międzynarodowej w sprawie ochrony miast historycznych i tzw. podejścia krajobrazowego w tej ochronie, jest *Rekomendacja w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego* (2011), wprowadzająca pojęcie podejścia krajobrazowego. Jest ono stosowane w celu „rozpoznania, ochrony i zarządzania w odniesieniu do obszarów historycznych, poprzez uwzględnienie współzależności form materialnych, organizacji przestrzennej i powiązań, cech przyrodniczych i kontekstu, a także wartości społecznych, kulturowych i ekonomicznych”.

Podstawą prawną podejmowania i realizacji polityki kulturalnej przez Unię Europejską jest art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. C 326 z 26.10.2012). Unia przyczynia się do rozwoju kultur państw członkowskich w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi celami państwa prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.1.1. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030” (KSRR 2030) została przyjęta przez Radę Ministrów jest to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien

podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.

KSSR 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy Unii Europejskiej.

- KSSR 2030 r. kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich.
- W strategii przewidziano skuteczniejszą identyfikację potrzeb rozwojowych wszystkich obszarów kraju, a także efektywniejsze rozpoznanie zasobów jakimi dysponują, wskazanie wyzwań i barier rozwojowych. Takie podejście przełoży się na lepsze dopasowanie narzędzi interwencji (np. programów) do możliwości i potencjałów rozwojowych poszczególnych obszarów kraju.
- Jednym z celów KSSR jest zapewnienie większej spójności rozwojowej Polski przez wsparcie obszarów słabszych gospodarczo. Dlatego w dokumencie wskazano *obszary strategicznej interwencji* (OSI), które otrzymają szczególne wsparcie (będą to obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Śląsk i tereny Polski wschodniej).
- Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W związku z tym wspierane będą lokalne przedsiębiorstwa.
- W strategii istotny nacisk położono na rozwijanie kompetencji administracji publicznej. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.
- W dokumencie przewidziano zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej. Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi. Ponadto KSSR 2030 prezentuje:
 - jak dostosować się do zmian, które dzieją się wokół nas, by Polska była świadomym, odnoszącym korzyści uczestnikiem procesu globalizacji;
 - jak wykorzystać atuty regionu – w tym zasoby ludzkie i naturalne, zalety lokalizacyjne i instytucjonalne - do jego rozwoju;
 - mechanizmy współpracy pomiędzy: rządem, samorządem regionalnym, lokalnym, które umożliwiają ukierunkowanie krajowych i regionalnych strumieni finansowych na realizację powstających oddolnie wizji i planów rozwoju.

Dla realizacji Strategii wyznaczono Cel główny oraz 3 cele szczegółowe. Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym,

gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel główny będzie realizowany w oparciu o trzy cele szczegółowe:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania u wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

4.1.2. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Ten podstawowy dokument dla systemu ochrony dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej został przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Poprzedni Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwalony na lata 2014-2017 i przestał obowiązywać 31 grudnia 2017 r.

W dokumencie określone zostały cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

Głównym celem *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego. Cel główny będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, którym przypisano kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego	
1.1	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
	Zadania:
1.1.1	Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
1.1.2	Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
1.1.3	Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
1.1.4	Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
1.2	Kierunek działania: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
	Zadania:
1.2.1	Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
1.2.2	Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
1.2.3	Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
1.2.4	Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

W ramach realizacji zadania **1.1.1** planuje się, oprócz aktualizacji materiałów szkoleniowych opracowanych dla Programu na lata 2014–2017, przygotowanie dodatkowych materiałów

informatycznych dla samorządów, organizację szkoleń z zarządzania dziedzictwem dla przedstawicieli władz samorządowych. Ostatnim przewidzianym działaniem będą przeprowadzone w 2022 r. badania ewaluacyjne. Niewątpliwie okres pandemii COVID-19 pokrzyżował i przesunął w czasie większość z zadań zaplanowanych na lata 2020-2021.

Zadanie zdefiniowane w pkt 1.1.2 realizowane będzie przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości jego wykorzystania dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie zdefiniowane w pkt 1.1.3 będzie realizowane w ramach czterech kierunków interwencji:

- przez stworzenie centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych;
- przez pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego,
- przez wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji,
- przez konkurs „Twój dom – dialog z tradycją”.

W ramach realizacji zadania 1.1.4. planuje się opracowanie założeń, a następnie coroczną organizację konkursu skierowanego do samorządów gminnych. Celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych wzorców, przede wszystkim w zakresie opracowywania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

W ramach realizacji zadania 1.2.4: *Powołanie Centrum Architektury Drewnianej* planuje się zorganizowanie punktu kontaktowego wspierającego opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym wymagającym szczególnej troski zasobem zabytkowym.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami	
2.1	Kierunek działania: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
	Zadania:
2.1.1	Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).
2.2	Kierunek działania: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
	Zadania:
2.2.1	Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

W ramach realizacji zadania 2.1.1 planuje się stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dotyczących działań i prac przy różnych kategoriach zabytków. Planuje się także opracowywanie materiałów informacyjnych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

promujących stosowanie wytycznych i standardów postępowania konserwatorskiego wśród właścicieli zabytków, inwestorów i wykonawców prac przy zabytkach.

W ramach realizacji zadania 2.2.1 planuje się:

- szkolenia dla policjantów z zakresu przeciwdziałania przestępstwom przeciwko zabytkom, we współpracy z wyspecjalizowanymi instytucjami kultury zajmującymi się ochroną dziedzictwa kulturowego;
- realizację projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży, przez wykonanie aktualnej dokumentacji fotograficznej, znakowanie przy pomocy dostępnych środków technicznych, a także weryfikację wiedzy o zabytkach znajdującej się w zasobach wojewódzkich konserwatorów zabytków ze stanem realnym w wybranych dwóch powiatach w każdym województwie w ciągu roku.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.	
3.1	Kierunek działania: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
	Zadania:
3.1.1	Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.
3.1.2	Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
3.2	Kierunek działania: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
	Zadania:
3.2.1	Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

W ramach zadania 3.1.2 planowane jest tworzenie nowych, bardziej zróżnicowanych materiałów edukacyjnych dla szkół oraz prowadzenie warsztatów edukacyjnych dla młodzieży.

W ramach zadania 3.2.1. program dotacyjny będzie wspierać proces identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjać społecznemu zaangażowaniu w proces ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, w tym nad zabytkami.

Na realizację działań Programu na lata 2019-2022 przewiduje się finansowanie z budżetu państwa w kwocie 25 mln 617 tys. zł, co wydaje się być kwotą niezwykle niską. Podmiotem wiodącym realizację programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.3. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. została przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Dokument ten jest aktualizacją średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020. i jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia stanowi podstawę dla zmian w systemie zarządzania rozwojem, w tym obowiązujących dokumentów strategicznych: strategii, polityk, programów. Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W poniższym opisie głównych obszarów koncentracji działań oraz obszarów wpływających na osiągnięcie Strategii odniesiono się jedynie do tych, które są związane z ochroną zabytków i dziedzictwa narodowego.

W celu szczegółowym III – skuteczne państwo wymieniono „Obszar E-państwo” i projektem strategicznym realizowanym w jego ramach jest digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej. Służyć temu ma kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

Wśród obszarów wpływającym na osiągnięcie celów Strategii wymieniono „Kapitał ludzki i społeczny” i czwartym z kierunków interwencji w tym obszarze wymieniono: wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. W działaniach do 2030 r. ma to się przejawiać w:

- ochronie i promocji dziedzictwa narodowego poprzez
 - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty;
 - inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez:
 - uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym),
 - likwidację „białych plam” w dostępie do kultury.

4.1.4. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Dokument został przyjęty uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. i stanowi kontynuację oraz aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, przyjętej 26 marca 2013 r. i jest instrumentem realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

W części Strategii poświęconej diagnozie obszaru „kultura” wskazano na:

- zły stan zabytków,
- niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom ochrony zbiorów chodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury
- deficyt kompetencji kulturowych,

ale wskazano także na rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

Jak główny cel Strategii przyjęto wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W części poświęconej celom, kierunkom interwencji oraz narzędziom realizacji celu przyjęto trzy cele szczegółowe:

- Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne,
- Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich,
- Cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju.

W strategii podkreślono, iż podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie prospołecznych postaw i tożsamości opartych na wspólnym dorobku kulturowym, co osiąga się poprzez szacunek do tradycji oraz poczucie przynależności do wspólnoty i jej historii. Istotnym elementem Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego będą działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. Wśród zadań realizowanych w ramach celu szczegółowego 2 wyróżniono następujące priorytety:

- tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
- ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury poprzez:
 - dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków,
 - wsparcie zabytków uznanych za Pomniki Historii, między innymi poprzez projekt strategiczny „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania na rzecz zabytków uznanych za Pomniki Historii na tych szlakach,
 - kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta”, którego celem jest zapobieżenie chaosowi reklamowemu i zrównoważonemu planowaniu przestrzeni miejskiej,
 - rozbudowywanie kolekcji dzieł sztuki współczesnej,
 - poszukiwanie i odzyskiwanie zrabowanych podczas II wojny światowej dzieł sztuki,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury poprzez między innymi realizację projektu strategicznego „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”, w ramach którego zostaną podjęte następujące zadania:
 - kontynuacja procesu digitalizacji wszystkich rodzajów zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów muzealnych, archiwalnych, audiowizualnych, bibliotecznych i zabytkowych w państwowych instytucjach kultury i archiwach,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- systemowe udostępnianie zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego przez budowę centralnych punktów dostępu do zasobów kultury, nauki i administracji,
 - inwentaryzacja cyfrowych zasobów kultury, obejmująca instytucje kultury, archiwa i inne jednostki, w tym naukowe, prowadzące lub zlecające digitalizację i przechowujące cyfrowe zbiory,
 - podnoszenie kompetencji cyfrowych,
 - nowelizacja przepisów regulujących całość polskiej przestrzeni internetowej,
 - umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, między innymi poprzez:
 - realizację do 2022 r. strategicznego projektu „Niepodległa” oraz wykorzystanie instrumentów „polityki pamięci” po 2022 r.
 - wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
- W Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego wymieniono szereg projektów strategicznych, które przypisano do zakresu interwencji, wśród których należy wymienić:
- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej,
 - Dziedzictwo Buduje Wspólnotę (utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw)
 - Niepodległa (budowa kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100 rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego)
 - Program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych – których celem jest wzrost poziomu edukacji ustawicznej dorosłych mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko miejskich oraz zwiększenie poziomu kapitału społecznego na obszarach wiejskich i w małych miastach.
 - Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami,
 - Rozwój Turystyki Kulturowej.

4.1.5. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

16 sierpnia 2010 r. w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 15 lutego 2010 roku, zadania wynikające z realizacji zapisów Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, zostały powierzone Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, co jest realizacją zapisu artykułu 13 Konwencji, pkt. d, iii, w sprawie powołania instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.

Samorząd Województwa Wielkopolskiego jako właściciel obiektów zabytkowych, oraz jako jednostka samorządu terytorialnego poziomu regionalnego jest odpowiedzialny za wykonywanie zadań o charakterze wojewódzkim w zakresie opieki nad zabytkami na poziomie regionu. Do zadań samorządu województwa należy w szczególności:

1. w zakresie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

a. uwzględnianie zadań ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 18 ustawy),

b. udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w uchwale podjętej przez sejmik województwa (art. 81 ustawy),

c. sporządzanie wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy).

2. w zakresie realizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: uwzględnianie w planie zagospodarowania przestrzennego województwa i planie zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego systemu obszarów krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków (art. 39 ust. 3 p. 2).

3. w zakresie ustawy „krajobrazowej”:

a. Sporządzanie dla obszaru województwa audytu krajobrazowego (art. 38a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Ponadto na podstawie odrębnych przepisów samorząd realizując swoje zadania w zakresie opieki nad zabytkami i dbałości o niematerialne dziedzictwo kulturowe może w szczególności:

- popularyzować dobre wzory aktywnej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym;
- współpracować z jednostkami obu szczebli samorządu lokalnego w zakresie tworzenia prawnych form ochrony zabytków (parki kulturowe, plany miejscowe),
- organizować przedsięwzięcia edukacyjne związane z dziedzictwem kulturowym regionu oraz przedsięwzięcia promocyjne w tym zakresie,
- prowadzić promocję dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu,
- organizować współpracę z uczelniami na rzecz realizacji POnZ,
- obejmować patronatem Marszałka przedsięwzięcia w zakresie ochrony dziedzictwa.
- tworzyć katalogi wzorców budownictwa regionalnego charakterystycznego dla krajobrazów kulturowych poszczególnych części województwa
- wspierać promocyjnie tradycyjne produkty regionalne,
- organizować spotkania i konferencje dotyczących problematyki dziedzictwa,
- wspierać własne instytucje kultury w realizacji projektów i zadań dotyczących dziedzictwa kulturowego regionu.
- przyznawać nagrody i stypendia osobom zajmującym się opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra, w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zbieżny ze strategicznymi dokumentami wykonanymi na poziomie województwa, prezentowanymi w następujących poniżej dokumentach.

4.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku

27 stycznia 2020 roku, Uchwałą nr XVI/287/20, została przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego *Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku* – dokument, który jest mapą drogową działań Samorządu na najbliższą dekadę. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Dokument przyjął bardziej

operacyjną formę. Dzięki temu już na poziomie dokumentu strategicznego wskazuje się na kluczowe działania prorozwojowe istotne dla poprawy jakości życia Wielkopolan.

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku jest najważniejszym dokumentem określającym politykę rozwoju regionu, pełni podstawową rolę programującą w regionie i jest nadrzędna w stosunku do pozostałych dokumentów programowych przygotowanych na poziomie regionalnym. W Strategii wskazuje się na model funkcjonalny rozwoju regionalnego, który zakłada społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój województwa wielkopolskiego. Głównym celem rozwojowym Wielkopolski jest osiągnięcie w 2030 roku stanu, w którym region będzie przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Strategia precyzuje cele strategiczne oraz cele operacyjne:

1. Wzrost gospodarczy Wielkopolski bazujący na wiedzy swoich mieszkańców
 - 1.1. Zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu
 - 1.2. Wzrost aktywności zawodowej i utrzymanie wysokiej jakości zatrudnienia
 - 1.3. Wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy
2. Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu
 - 2.1. Rozwój Wielkopolski świadomy demograficznie
 - 2.2. Przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom
 - 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu
3. Rozwój infrastruktury z poszanowaniem środowiska przyrodniczego Wielkopolski
 - 3.1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej województwa
 - 3.2. Poprawa stanu oraz ochrona środowiska przyrodniczego Wielkopolski
 - 3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa i efektywności energetycznej
4. Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem
 - 4.1. Rozwój zdolności zarządczych i świadczenia usług
 - 4.2. Wzmocnienie mechanizmów koordynacji i rozwoju.

Najważniejsze znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny „Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu”, a w jego obrębie cel operacyjny 2.3 „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu”. Materialne i niematerialne zasoby regionu mają stanowić podstawę przeciwdziałania negatywnym skutkom procesów demograficznych, dezintegracji społecznej, utracie regionalnej tożsamości i nierównościom terytorialnym oraz wpływać na rozwijanie kapitału społecznego i kulturowego. Oznacza to przede wszystkim wykorzystanie takich potencjałów regionu jak kultura pracy organicznej i samoorganizacji, baza dziedzictwa kulturowego, społecznego i przyrodniczego do tworzenia warunków do życia, pracy i wypoczynku dla wszystkich mieszkańców Wielkopolski. Kluczowym kierunkiem interwencji w ramach celu operacyjnego „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu” uwzględniającym rolę kultury i dziedzictwa jest wzmacnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury. Powiązано z nim pakiet działań „Dziedzictwo kulturowe Wielkopolski”, w ramach którego położono nacisk na rozwój wielkopolskich instytucji kultury oraz na rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+

Obowiązujący obecnie Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został przyjęty Uchwałą nr V/70/19 z dnia w dniu 25 marca 2019 r. Sejmiku Województwa Wielkopolskiego. Plan stanowi element systemu planowania przestrzennego i pełni w nim funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym a planowaniem lokalnym. Plan nie jest aktem prawa miejscowego ale jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącego organy i jednostki organizacyjne samorządu województwa. Nie narusza uprawnień gmin w zakresie miejscowego planowania przestrzennego. Plan wyznacza cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym istotne dla zachowania ładu przestrzennego i zapewnienia zrównoważonego rozwoju całego regionu. Określone zostały w nim cele polityki przestrzennej w najważniejszych jej aspektach – kształtowania spójnej przestrzeni osadniczej, ochrony walorów przyrodniczych, gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego, ochrony potencjału kulturalnego i krajobrazu oraz rozwoju turystyki i rekreacji, rozwoju rolnictwa, poprawy dostępności komunikacyjnej, rozwoju infrastruktury technicznej, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i przeciwdziałania zagrożeniom.

Ochronę potencjału kulturowego zgodnie z założeniami generalnymi powiązano z rozwojem turystyki i rekreacji traktując charakterystyczne zasoby kulturowe i krajobrazowe jako istotne elementy dla rozwoju oraz ważne czynniki kształtowania poczucia tożsamości narodowej i regionalnej mieszkańców Wielkopolski. W zakresie środowiska kulturowego priorytetem polityki przestrzennej jest oparcie o strategiczne pasmo kulturowe Wielkopolski – Szlak Piastowski wraz z głównymi punktami w Poznaniu, Gnieźnie i Kaliszu. Istotnym aspektem jest zachowanie innych obiektów i obszarów cennych kulturowo, zarówno pojedynczych obiektów jak i układów przestrzennych miast i wsi oraz pozostałych obszarów cennych kulturowo. Bogactwo kulturowe Wielkopolski oraz jej walory przyrodnicze stwarzają podstawę dla rozwoju konkurencyjnych form turystyki i rekreacji, co zakłada wzmocnienie ich roli w gospodarce regionu. Dla ochrony potencjału kulturowego i krajobrazu, rozwoju turystyki i rekreacji wskazano następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego:

- Wzmocnienie tożsamości narodowej i regionalnej, realizowanych poprzez
 - zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego
 - rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej
- Rozwój zróżnicowanych form turystyki i rekreacji, realizowanych poprzez
 - rozwój turystyki kulturowej, kwalifikowanej, wypoczynkowej, biznesowej, weekendowej,
 - poprawę obsługi ruchu turystycznego,

Pod względem gęstości zabytków nieruchomych, czyli liczby zabytków nieruchomych/10 km², spośród wszystkich powiatów najniższą gęstość występuje na terenach powiatów: czarnkowsko-trzcianieckiego, ostrzeszowskiego oraz złotowskiego, czyli położonych na północy i południu województwa wielkopolskiego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024

Dokument został przyjęty uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 i stanowi aktualizację Programu na lata 2017-2020. Jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych dokumentów planistycznych województwa, a jego rolą jest promocja idei ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stanowiącymi nieodzowny element zrównoważonego rozwoju zarówno mniejszych środowisk, jak też całego województwa. Głównym zamierzeniem Programu jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie kompetencji Samorządu Województwa Wielkopolskiego, służących kontynuacji działań ochrony i poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego Wielkopolski, a także podejmowanie przedsięwzięć zwiększających ich atrakcyjność. Cele te korespondują z celem strategicznym 2. SRWW 2030 Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu oraz celem operacyjnym 2.3. Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu.

W Programie określono cel główny, cele szczegółowe oraz kierunki działania Programu opieki nad zabytkami na lata 2021-2024.

Cel główny:	
Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń.	
Cel szczegółowy 1	Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego
Kierunek działania 1.1.	Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Monitorowanie i aktualizacja wiedzy na temat stanu zachowania, potrzeb remontowych i inwestycji w obiektach zabytkowych znajdujących się w posiadaniu i użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Planowanie i podejmowanie zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ruchomymi i nieruchomymi będącymi w posiadaniu lub użytkowaniu Samorządu Województwa Wielkopolskiego lub jego jednostek organizacyjnych.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Zapewnienie w budżecie Samorządu Województwa środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych zabytków nieruchomych i ruchomych, będących własnością różnych podmiotów a znajdujących się na terenie województwa wielkopolskiego.
Kierunek działania 1.2.	Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Kontynuacja oraz planowanie badań archeologicznych przez instytucje podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego.
Kierunek działania 1.3.	Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Organizacja konkursów upowszechniających wiedzę na temat regionalnego niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej i kulturalnej obejmującej niematerialne dziedzictwo Wielkopolski.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie badań nad historią i dziedzictwem niematerialnym Wielkopolski.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie tworzenia repozytoriów wiedzy o lokalnym dziedzictwie niematerialnym Wielkopolski ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie technik cyfrowych.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Promowanie regionalnych zespołów muzycznych i folklorystycznych, rzemieślników oraz artystów ludowych.
Kierunek działania 1.4.	Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego	Uwzględnianie w wojewódzkich dokumentach strategicznych i planistycznych wytycznych zapewniających ochronę wartościowych elementów krajobrazu kulturowego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego	Uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w obrębie planowania rozwoju powiązań komunikacyjnych również w wymiarze międzywojewódzkim.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego	Zapobieganie zagrożeniu dla cennych krajobrazów kulturowych poprzez nadmierną ekspansję inwestycyjną.
Cel szczegółowy 2	Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego
Kierunek działania 2.1.	Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie nowoczesnej oferty edukacyjnej kształtującej świadomość regionalną, opartej na wykorzystaniu zabytków, tradycji i dziedzictwa kulturowego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Stwarzanie warunków współpracy pomiędzy szkołami a instytucjami kultury Samorządu Województwa.
Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie wydarzeń cyklicznych związanych z lokalnymi historiami Wielkopolski lub kulturą ludową.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie publikacji regionalnych oraz wydawnictw popularyzujących dziedzictwo kulturowe jako element wzmacniający poczucie tożsamości.
Kierunek działania 2.2.	<i>Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.</i>
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Podjęcie działań zmierzających do wyeksponowania obiektów związanych z Powstaniem Wielkopolskim.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Podjęcie i wspieranie inicjatyw związanych z ochroną miejsc pamięci dotyczących Powstania Wielkopolskiego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie publikacji związanych z Powstaniem Wielkopolskim.
Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie projektów edukacyjnych w tym konkursów oraz wydarzeń cyklicznych i jednorazowych związanych z Powstaniem Wielkopolskim.
Kierunek działania 2.3.	<i>Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.</i>
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie projektów zgłaszanych przez stowarzyszenia, fundacje, organizacje pozarządowe i inne podmioty, które prowadzą działania popularyzatorskie i edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Popularyzowanie idei społecznej opieki nad zabytkami i jej znaczenia w kształtowaniu kapitału społecznego wspólnot lokalnych.
Cel szczegółowy 3	Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa
Kierunek działania 3.1.	<i>Wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.</i>
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Propagowanie rozwoju turystyki w obiektach zabytkowych poprzez wspieranie turystyki kulturowej i rekreacyjnej.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Promowanie istniejących szlaków kulturowych (Szlak Piastowski) oraz tworzenie nowych (Szlak Pracy Organicznej) jako istotnych działań dla promocji regionu.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie konkursów adresowanych do młodzieży, dających możliwość poznania regionalnego dziedzictwa kulturowego.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego	
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Propagowanie idei tworzenia parków kulturowych jako zintegrowanych form ochrony krajobrazu i lokalnych wartości kulturowych.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie rozwoju turystyki związanej z pamięcią o Powstaniu Wielkopolskim w tym w szczególności przedsięwzięć zmierzających do tworzenia szlaków i miejsc pamięci o Powstaniu Wielkopolskim.
Kierunek działania 3.2.	Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Promowanie zabytków poprzez wsparcie dla publikacji i wydawnictw popularyzujących szlaki kulturowe oraz obiekty zabytkowe znajdujące się na szlakach lub w ich pobliżu.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie publikacji dotyczących dziedzictwa niematerialnego.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Promowanie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego.
Kierunek działania 3.3.	Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Promowanie twórczości, wytworów, dzieł i aktywności lokalnych rzemieślników, artystów ludowych, muzyków oraz zespołów muzycznych i folklorystycznych, a także twórców inspirowanych się twórczością lokalną i regionalną.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wparcie dla inicjatyw związanych z pokazami dawnych rzemiosł, technik, działań twórczych.
Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Zaangażowanie instytucji kultury Samorządu Wielkopolskiego w działania edukacyjne, popularyzatorskie, upowszechnieniowe obejmujące niematerialne dziedzictwo Wielkopolski poprzez tworzenie kolekcji muzealnych w oparciu o kulturowe dziedzictwo regionu oraz organizowanie wystaw i programów poświęconych lokalnemu dziedzictwu z udziałem twórców regionalnych.
Cel szczegółowy 4	Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
Kierunek działania 4.1.	Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wzmacnianie infrastruktury kultury poprzez rozwój instytucji kultury oraz rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego i innych szlaków kulturowych.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie inicjatyw gospodarczych związanych z wytwarzaniem produktów regionalnych oraz wprowadzaniem ich do obrotu.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie powstawania miejsc pracy związanych z udostępnianiem zabytków, edukacją kulturową oraz interpretacją dziedzictwa.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Popularyzowanie działalności związanej z konserwacją, restauracją oraz dokumentacją zabytków.
Kierunek działania 4.2.	Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego Jednostki podległe Samorządowi Województwa Wielkopolskiego	Wspieranie cyfryzacji i digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez realizację projektów im poświęconych, a także poprzez rozwijanie kompetencji cyfrowych i upowszechnianie dobrych praktyk.
Cel szczegółowy 5	Podjęcie i określenie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych
Kierunek działania 5.1.	Udostępnianie obiektów zabytkowych
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Popularyzowanie wśród właścicieli obiektów zabytkowych idei powszechnej dostępności obiektów zabytkowych z uwzględnieniem dostępności osób ze szczególnymi potrzebami.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Prowadzenie działalności wydawniczej, mającej na celu wzrost społecznej świadomości znaczenia obiektów zabytkowych jako powszechnie dostępnego dobra wspólnego.
Kierunek działania 5.2.	Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania
<i>Podmiot odpowiedzialny</i>	<i>Zadanie</i>
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Publikowanie na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego informacji o możliwościach ubiegania się o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Publikacja informacji o funduszach ze środków Unii Europejskiej.
Samorząd Województwa Wielkopolskiego	Publikowanie informacji o możliwościach dotacji w Monitorze Wielkopolskim.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

4.3.1. Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrzeszowskiego na lata 2022-2025

Rada Powiatu Ostrzeszowskiego uchwaliła czteroletni program opieki nad zabytkami – w dniu 6/10/2022 na stronie podmiotowej BiP Starostwa Powiatowego brak było informacji o numerze Uchwały Rady Powiatu i dacie uchwalenia Programu. Jest to pierwszy tego typu dokument programowy w powiecie.

Strategicznym celem Programu opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego na lata 2022-2025 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie powiatu, które służyć powinno budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności, utrzymaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Dla osiągnięcia

zamierzonego celu wyznaczono dwa podstawowe działania priorytetowe i przypisane im kierunki działań:

Priorytet I.

Zarządzanie dziedzictwem kulturowym oraz zapewnienie skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami powiatu

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne
- Intensyfikacja ochrony i opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego
- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego
- Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu

Priorytet II.

Promocja i edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa kulturowego powiatu

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu
- Edukacja społeczna i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i jego ochronie
- Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego
- Umacnianie poczucia tożsamości lokalnej
- Wykorzystanie zasobu zabytków dla rozwoju powiatu ostrzeszowskiego

4.3.2. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych powiatu ostrzeszowskiego.

Powiat ostrzeszowski posiada Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych, który jest cyklicznie aktualizowany i uzgadniany z Szefem Obrony Cywilnej Województwa Wielkopolskiego. Dokument nie jest on dostępny na stronach internetowych powiatu prezentowane poniżej uwagi dotyczą modelowego planu ochrony zabytków.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na wykonywaniu następujących przedsięwzięć:

- prace przygotowawcze w okresie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- prace w okresie podwyższonej gotowości, to jest w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia,
- reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
- zabezpieczenie i dokumentowanie po zakończeniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra zgodny jest z następującymi dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. Miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego gminy Kobyla Góra

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akt prawa miejscowego i podstawę planowania przestrzennego w gminie stanowiąc powszechnie obowiązujące przepisy na terenie gminy, określający przeznaczenie, warunki zagospodarowania, zabudowy terenu a także rozmieszczenia inwestycji celu publicznego. Na terenie Gminy Kobyla Góra obowiązuje obecnie miejscowy plan zagospodarowania przyjęty Uchwałą Nr XX/154/20 Rady Gminy Kobyla Góra z dnia 30 marca 2020 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kobyla Góra.

Zgodnie z art. 19.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022 poz. 840): *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*

- 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

5.1.1.1. Uchwała Nr XX/154/20 Rady Gminy Kobyla Góra z dnia 30 marca 2020 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kobyla Góra..

§ 7

W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się:

1) na obszarze objętym planem zlokalizowane są zabytki wpisane do rejestru zabytków:

- a) kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi w Kobylej Górze (nr rej. 89/A z 02.11.1965 r.),
- b) kościół ewangelicki, cmentarz przykościelny, ogrodzenie w zespole kościoła ewangelickiego przy ul. Powstańców Wielkopolskich w Kobylej Górze (nr rej. 713/Wlkp/A z 06.10.2008 r.),
- c) kościół p.w. Trójcy Świętej w Marcinkach (dec. nr 458/Wlkp/A z 31.12.1990 r.),
- d) kościół filialny p.w. Narodzenia NMP w Myślniewie (dec. nr 459/Wlkp/A z 31.12.1990 r.),
- e) kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja w Parzynowie (nr rej. 90/A z 03.11.1965 r.),
- f) kościół ewangelicki oraz cmentarz kościelny w Pisarzowicach (dec. nr 705/Wlkp/A z 15.01.1982 r. i z dnia 26.08.2008 r.);

2) dla obiektów, o których mowa w pkt 1 obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

3) ochronę konserwatorską zabytków archeologicznych:

- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/1,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/2,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/3,

- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/26,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/27,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 73-36/28
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/27,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/28,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/29,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/31,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/32,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/33,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/34,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/35,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-35/40,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/1,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/2,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/3,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/4,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/5,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/6,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/7,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/8,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/9,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/10,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/11,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/12,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-36/13,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/5,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/10,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/11,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/12,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/13,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 74-37/14,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/1,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/2,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/3,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/4,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/5,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/6,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/7,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/8,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/9,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/10,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/11,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/12,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/13,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/14,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/15,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/16,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/17,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/18,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/19,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/20,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/21,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-35/29,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/1,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/2,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/3,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/4,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/5,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/6,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/7,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/8,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/9,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/10,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/12,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/13,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/14,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/15,
- stanowiska archeologicznego nr ewid. AZP 75-36/16,

[Uwaga: aktualna lista obiektów w gminnej ewidencji zabytków - tabela nr 3 na stronie 83]

dla których w przypadku robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności obowiązują ograniczenia i procedury postępowania określone w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

- 4) ochronę terenów w strefie „B” ochrony konserwatorskiej poprzez:
 - a) zachowanie istniejącego pierwotnego zagospodarowania przestrzennego, tj. sieci ulic i placów bez zmiany historycznego przebiegu, linii zabudowy oraz gabarytu zabudowy,
 - b) możliwość realizacji nowych obiektów z zastrzeżeniem dostosowania gabarytów i wysokości do skali obiektów zabytkowych,
 - c) restaurację i konserwację zieleni,
 - d) zakaz lokalizacji nośników reklamowych wolnostojących oraz na elewacji budynków;
- 5) w granicach obszarów znajdujących się w strefie „OW” obserwacji archeologicznej w przypadku robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności wiążącej się z naruszeniem gruntu obowiązują ograniczenia i procedury postępowania określone w przepisach odrębnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków chronionych planem:

[Uwaga: aktualna lista obiektów w gminnej ewidencji zabytków - tabela nr 2 na stronie 73]

- a) w miejscowości Baldowice:
 - kościół/kaplica z pocz. XX w.,
 - szkoła nr 43, ob. dom,
 - dom mieszkalny w części gospodarczy nr 6,
 - dom nr 23,
 - krzyż drewniany,
 - cmentarz rzymsko-katolicki,
- b) w miejscowości Bierzów:
 - szkoła, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 24, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 29, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 30, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 31, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 32, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 35, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 37, 1 ćw. XX w.,
 - pomnik/krzyż, upamiętniający żołnierzy Armii Łódź poległych w 1939 r.,
 - krzyż drewniany,
- c) w miejscowości Frużów:
 - budynek mieszkalno-gospodarczy,
- d) w miejscowości Ignaców:
 - krzyż drewniany,
 - kapliczka,
 - szkoła,
- e) w miejscowości Kobyla Góra:
 - zespół kościelny:
 - kościół parafialny p.w. św. Jadwigi, Pl. Wolności 1, 1806 – 1807 r.,
 - plebania, Pl. Wolności 2, 4 ćw. XIX w.,
 - dzwonnica,
 - ogrodzenie,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- zespół kościoła ewangelickiego:
 - kościół ewangelicki, ul. Powstańców Wielkopolskich, 1 poł. XIX w.,
 - ogrodzenie mурowane, przeszła kute, ul. Powstańców Wielkopolskich,
 - ratusz, Plac Wiosny Ludów 1, pocz. XX w.,
 - szkoła, Plac Wiosny Ludów 25, lata 20 XX w.,
 - dom, ul. Findera obecnie ul. Pocztowa 1, 1 ćw. XX w., przebudowany w 1999r.,
 - dom, ul. Krótka 1,
 - dom, ul. Kościuszki 1, lata 20 XX w.,
 - dom, ul. 1 Maja 2,
 - dom, ul. 1 Maja 3, 1 ćw. XX w.,
 - dom, ul. Powstańców Wielkopolskich 1,
 - dom, ul. Powstańców Wielkopolskich 3, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 3, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 4, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 5, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 6, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 7, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 8, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 9, 1 ćw. XX w.,
 - zagroda, Plac Wiosny Ludów 12:
 - dom, pocz. XX w.,
 - budynek gospodarczy, pocz. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 11, 1 ćw. XX w., □ dom, Plac Wiosny Ludów 13, 1 ćw. XX w.,
 - zagroda, Plac Wiosny Ludów 16:
 - dom, 1 ćw. XX w.,
 - budynek gospodarczy,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 18, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 22, 1 ćw. XX w.,
 - dom, Plac Wiosny Ludów 23, 1 ćw. XX w.,
- f) w miejscowości Kuźnica Mysłniewska:
- krzyż, metalowe ogrodzenie,
- g) w miejscowości Ligota:
- zespół dworski:
 - dwór, ob. dom nr 20 i pensjonat „W Starym Zamku”, 2 poł. XIX w.,
 - dom mieszkalny dla robotników i kuźnia – budynek zw. sądownia, ob. dom nr 5, 1 ćw. XIX w.,
 - dom mieszkalny sześciorodzinny tzw. „Piekło, dom nr 4,
 - dom mieszkalny dla robotników, ob. dom mieszkalny nr 7,
 - spichlerz, ob. budynek gospodarczy,
 - świnia – chlewnia, ob. budynek gospodarczy, 1889 r.,
 - park krajobrazowy, 3-4 ćw. XIX w.,
 - cegielnia,
 - karczma, ob. dom nr 2,
 - szkoła, ob. dom nr 1,
 - krzyż w środku wsi przy drodze Syców – Kobyla Góra,
- h) w miejscowości Marcinki:
- zespół kościelny:
 - kościół filialny p.w. Św. Trójcy, 1803 r.,
 - szkoła, ob. dom, l. 20 XX w.,
 - zespół domu nr 53:
 - dom, 1 ćw. XX w.,
 - budynek gospodarczy,
 - spichlerz,
 - dom nr 57,
 - cmentarz ewangelicki,
 - cmentarz rzymsko-katolicki,
 - krzyż,

- krzyż – rozdroże Kobyla Góra – Mąkoszyce,
- i) w miejscowości Mąkoszyce:
 - zespół kościelny:
 - kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Jezusowego, 1932-1933 r.,
 - plebania nr 40, l. 30 XX w., przebudowana,
 - dom katolicki nr 38, 1932 r.,
 - ogrodzenie kościoła parafialnego,
 - cmentarz ewangelicki,
 - cmentarz rzymsko-katolicki (Mąkoszyce – Kamionka),
 - krzyż drewniany,
 - zespół dworski:
 - dwór – dom dzierżawcy, ob. dom mieszkalny nr 163, przebudowany,
 - dom mieszkalny dziesięciopokojowy, ob. mieszkalny nr 164, XIX/XX w.,
 - dom mieszkalny wielopokojowy, ob. mieszkalny nr 165-165 a, 1 ćw. XX w.,
 - stajnia – obora, 2 poł. XIX w.,
 - park krajobrazowy, 11 zespół folwarczny:
 - rzędcówka, między latami 1851 – 1887,
 - park krajobrazowy
 - kapliczka z 2000 r., przydrożna, na początku drogi dojazdowej do folwarku od strony Mąkoszyc
 - dom nr 167, 1929 r.,
- j) w miejscowości Mostki (Ignaców – Mostki):
 - dom nr 16, 1893 r.,
 - kapliczka murowana, przy domu nr 22, pocz. XX w.,
 - kapliczka murowana, przy domu nr 5,
- k) w miejscowości Myślniew:
 - kościół filialny p.w. Narodzenia NMP, 1746 r., _ krzyż drewniany przy kościele, _ krzyż drewniany przy szkole.
 - zespół dworski:
 - dwór, ob. dom pomocy społecznej nr 1, 4 ćw. XIX w.,
 - dom mieszkalny nr 4,
 - dom mieszkalny furmanów, ob. dom mieszkalny nr 7, 4 ćw. XIX w.,
 - dom mieszkalny, po parcelacji przebudowany z owczarni, nr 8, 4 ćw. XIX w.,
 - owczarnia, ob. należy do posesji nr 7,
 - dom mieszkalny, ob. należy do posesji nr 8,
 - kurnik,
 - stodoła – stajnia – wozownia, 4 ćw. XIX w.,
 - obora – spichlerz,
 - dom mieszkalny, ob. należy do posesji nr 3,
 - gorzelnia, ob. dom mieszkalny nr 6,
 - park krajobrazowy,
 - krzyż, naprzeciw szkoły,
 - kapliczka we wsi, przy drodze z Resztówki do wsi Myślniew,
 - krzyż drewniany w środku wsi, przy drodze Myślniew – Kuźnica Myślniewska,
- l) w miejscowości Parzynów:
 - zespół kościelny:
 - kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja, 1780 – 1781 r.,
 - plebania, 1 ćw. Xx w.,
 - budynek gospodarczy, 1 ćw. XX w.,
 - kapliczka z figurą Św. Jana Nepomucena, k. XVIII w.,
 - dzwonnica,
 - krzyż misyjny Kościół figurą Chrystusa,
 - cmentarz rzymsko-katolicki,
 - zespół dworski:
 - stodoła,
 - budynek gospodarczy,
 - park krajobrazowy, 11 zagroda nr 5:
 - dom, ob. sklep,
 - budynek gospodarczy,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

- kapliczka przy wjeździe na teren zespołu dworsko-rolniczego,
- krzyż,
- m) w miejscowości Pisarzowice:
- kościół ewangelicki, mauzoleum Bironów, 1902 r., || zespół dworski nr 26:
 - dwór, 1862 r.,
 - stajnia-wozownia, 4 ćw. XIX w.,
 - obora, 4 ćw. XIX w.,
 - spichlerz, 4 ćw. XIX w.,
 - kuźnia – warsztat – garaże, 4 ćw. XIX w.,
 - park krajobrazowy,
- szkoła, ob. Warsztaty Terapii Zajęciowej,
- krzyż drewniany z kapliczką Serca Pana Jezusa,
- krzyż drewniany w polu,
- n) w miejscowości Rybin:
- zespół szkoły, ob. gospodarstwo agroturystyczne:
- zespół dworski:
 - dom dzierżawcy, później biura i dom mieszkalny, ob. dom nr 24, 2 poł. XVIII w., rozbudowany 4 ćw. XIX w.,
 - dom mieszkalny wielorodzinny nr 22, 2 poł. XIX w.,
 - dom mieszkalny wielorodzinny nr 23, 2 poł. XIX w.,
 - dom mieszkalny wielorodzinny nr 25, 2 poł. XIX w.,
 - stodoła I (przy kuźni i garażach), 2 poł. XIX w.,
 - kuźnia – warsztat – garaże, 2 poł. XIX.,
 - stodoła II, 2 poł. XIX w.,
 - spichlerz, 1837 r.,
 - ogrodzenie, brama,
 - krzyż, kute ogrodzenie,

dla których obowiązuje:

- nakaz zachowania historycznych podziałów elewacji, proporcji otworów okiennych i drzwiowych,
- nakaz stosowania w elewacji budynku, tradycyjnych materiałów wykończeniowych: cegła, kamień, drewno i tynk, dachówka ceramiczna, blacha, papa,
- nakaz zagospodarowania parków w sposób uwzględniający całość założenia parkowego, obejmujący rozplanowanie alejek, obiektów małej architektury, oświetlenia i zagospodarowanie zielenią,
- nakaz ochrony zabytkowego drzewostanu.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kobyla Góra

Aktualnie obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kobyla Góra przyjęto Uchwałą nr XXXIII/225/17 Rady Gminy Kobyla Góra z dnia 26 maja 2017 roku. Na mocy Uchwały nr XXIX/234/21 Rady Gminy Kobyla Góra z dnia 30 kwietnia 2021 roku, Gmina Kobyla Góra przystąpiła do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Studium nie stanowi prawa miejscowego. Jest dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy, w którym zostają określone zasady zagospodarowania przestrzennego, w tym wytyczne dotyczące użytkowania terenów, obszarów zabudowań czy proponowane rozwiązania w zakresie rozwoju infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej. Studium musi uwzględniać zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planach zagospodarowania przestrzennego województwa oraz strategii rozwoju gminy. Studium sporządza się dla obszaru w granicach administracyjnych gminy. Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

5.1.3. Strategia Rozwoju Gminy Kobyla Góra na lata 2021-2030 - PROJEKT

Strategia Rozwoju Gminy Kobyla Góra jest dokumentem, który ujmuje główne cele i priorytety w kilkuletnim horyzoncie a jej konstruowanie jak i realizacja odbywa się przy czynnym uczestnictwie społeczeństwa lokalnego. Dokument ten stanowi spójną koncepcję działań na rzecz długotrwałego rozwoju Gminy, w sposób kompleksowy określając jej kierunki i cele rozwoju w zadanej perspektywie. Do końca 2020 roku obowiązywała Strategia Rozwoju Gminy Kobyla Góra na lata 2011-2020 r. W drugiej połowie 2020 roku rozpoczęto prace nad Strategią Rozwoju Gminy Kobyla Góra na lata 2021- 2030 – uchwała podjęta w tej sprawie jest w trakcie realizacji, w uwagach poniżej korzystano z projektu Strategii rozwoju gminy Kobyla Góra na lata 2021-2030.

W projekcie Strategii przedstawiono wizję rozwoju Gminy Kobyla Góra, którą jest: „Gmina Kobyla Góra w roku 2030 gminą przyjazną i bezpieczną dla mieszkańców z rozwiniętą infrastrukturą oraz bogatą ofertą kulturalną i sportowo-rekreacyjną. Atrakcyjną dla turystów i przedsiębiorców stosującą zasady zrównoważonego rozwoju”.

Na podstawie analizy obecnego stanu rozwoju gminy określono ściśle od siebie zależne oraz połączone obszary na których powinien koncentrować się wysiłek strategiczny:

1. Obszar Gospodarka
2. Obszar Kapitał społeczny
3. Obszar Usługi publiczne.

W Strategii wyznaczono cele operacyjne i towarzyszące im kierunki działania, z których należy przytoczyć:

W obszarze Gospodarka:

Cel operacyjny 1.4. Wysokiej jakości oferta turystyczna nastawiona na oczekiwania wszystkich grup społecznych.

Kierunki działania:

- Opracowanie i wdrożenie strategii promocji Gminy i produktów regionalnych.
- Budowanie / utrwalanie świadomości ponadlokalnej i regionalnej wśród mieszkańców Gminy.
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, w oparciu o zasoby i walory przyrodnicze.
- Poprawa dostępu do miejscowości turystycznych poprzez rozbudowę dróg dojazdowych i ścieżek rowerowych
- Rozwój bazy turystycznej, rekreacyjnej i wypoczynkowej przy wykorzystaniu zasobów wodnych na terenie Gminy
- Budowa, modernizacja i rozbudowa szlaków turystycznych, w tym: rowerowych, pieszych, konnych, wodnych.
- Zagospodarowanie lokalnego dziedzictwa historycznego

W obszarze Kapitał Społeczny:

Cel operacyjny 2.3. Zapewnienie strefy relaksu dla mieszkańców

Kierunki działania:

- Systematyczna budowa, modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
- Podkreślenie charakteru i wzmocnienie lokalnych centrów społecznych i kulturalnych.

- Opracowanie programu modernizacji i doposażenia świetlic wiejskich oraz ich
- dalszego funkcjonowania przy uwzględnieniu aktywnej roli Ośrodka Kultury i Biblioteki, odpowiedzialnego za bogatą ofertę życia kulturalnego, a w tym również działalność kół zainteresowań dla młodzieży i seniorów.
- Budowa i modernizacja nowoczesnych, bezpiecznych placów zabaw oraz innych obiektów integracji mieszkańców.

Cel operacyjny 2.5. Współpraca z jednostkami pomocniczymi i organizacjami pozarządowymi
Kierunki działania:

- Współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji osób niepełnosprawnych, aktywizacja osób starszych i/lub ze stwierdzoną niepełnosprawnością, kultura, historia lokalna, społeczności lokalne, sport).
- Realizacja przedsięwzięć w ramach funduszu sołectkiego.
- Współpraca gminy i jednostek organizacyjnych z kołami gospodyń wiejskich i radami sołectkimi w zakresie upowszechniania lokalnych tradycji i nawiązywania więzi międzypokoleniowych
- Wzrost poziomu tożsamości lokalnej
- Upowszechnianie wolontariatu
- Promowanie aktywności organizacji pozarządowych
- Działania na rzecz integracji społecznej lokalnej społeczności

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

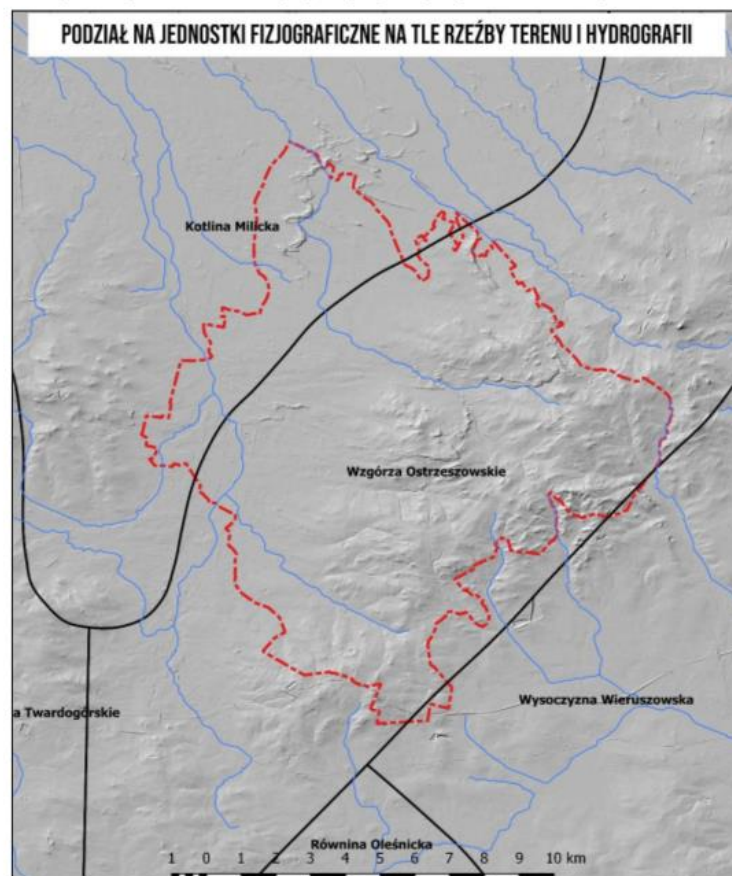
5.2.1. Charakterystyka geograficzno-przyrodnicza gminy Kobyla Góra

Gmina Kobyla Góra jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie ostrzeszowskim, od północy graniczy z gminą Sośnie w powiecie ostrowskim, od wschodu z gminą Ostrzeszów w powiecie ostrzeszowskim, od południa z gminami Kępno, Bralin i Perzów w powiecie kępińskim oraz od zachodu z gminami Międzybórz i Syców w powiecie oleśnickim województwa dolnośląskiego. Gmina zajmuje około 128,8 km² powierzchni.

Pod względem fizycznogeograficznym (w podziale według J. Kondrackiego) gmina położona jest w całości na obszarze mezoregionów Kotliny Milickiej należącej do makroregionu Obniżenia Milicko-Głogowskiego oraz mezoregionie Wzgórz Ostrzeszowskich w obrębie makroregionu Wał Trzebnicki, od południa granicząc z mezoregionem Wysoczyzny Wieruszowskiej w makroregionie Niziny Południowowielkopolskiej. Wszystkie makroregiony należą do podprowincji Nizin Środkowopolskich w prowincji Nizy Środkowopolskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana w czwartorzędzie wskutek działalności lodowca podczas zlodowacenia Sanu zlodowacenia południowopolskiego oraz stadiału Warty środkowopolskiego zlodowacenia oraz późniejszej działalności wód w strefie przylodowcowej zlodowacenia północnopolskiego i wczesnym holocenie.

Mezoregion Wzgórz Ostrzeszowskie są najbardziej na wschód wysuniętą częścią Wału Trzebnickiego, który zaliczany jest do tzw. starych gór i wyżyn, zbudowanych z utworów trzeciorzędowych, pokrytych na powierzchni utworami morenowymi i wyznaczają stadium Warty zlodowania. Krajobrazowo Wzgórz Ostrzeszowskich to obszar moreny czołowej spiętrzonyj w postaci wałów i pagórków utworzonych wzdłuż czoła lądolodu wskutek przepychania przez lodowiec mas gliny zwałowej, z najwyższym wzniesieniem na terenie Wielkopolski Kobylą Górą – 284 m. n.p.m. Na wierzchołku Kobylej Góry od 1999 roku znajduje się jubileuszowy „Krzyż Wielkopolski” wzniesiony z okazji przełomu II i III tysiąclecia istnienia chrześcijaństwa. Na kulminacji wzniesienia znajdują się również pamiątkowe kamienie z wmurowanym i oprawionym okruchem skały z Bazyliki Grobu Świętego, opisywanym jako kamień z grobu Pana Jezusa, oraz

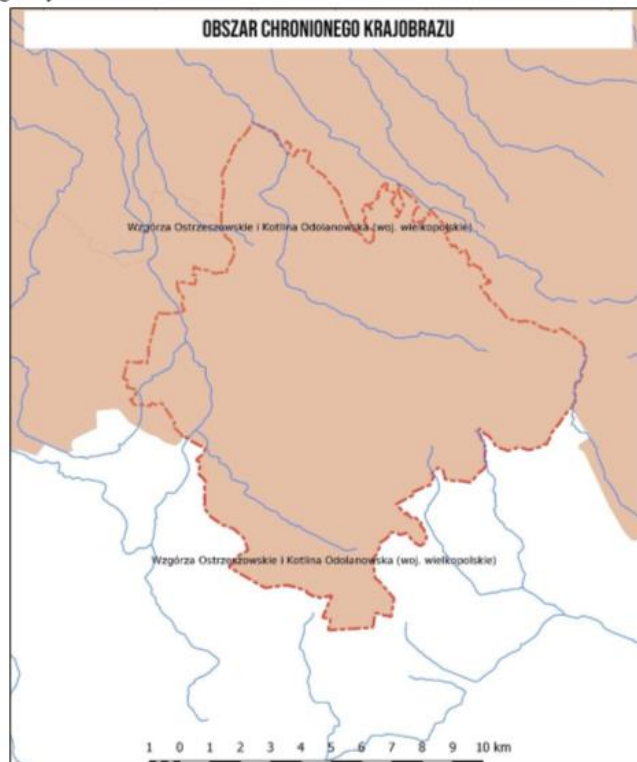
„Dzwon Jana Pawła II”, który bije codziennie o godzinie 15:00 (godzina śmierci Jezusa Chrystusa) oraz w każdą sobotę o godzinie 21:37 (dzień i godzina śmierci Jana Pawła II). Na Kobylą Górę prowadzą piesze i rowerowe szlaki turystyczne.

Mezoregion Kotlina Milicka o krajobrazie peryglacjalnym w formie kotlin, ukształtowanym podczas zlodowacenia środkowopolskiego, położony na wysokości ok. 150 m. n.p.m. W krajobrazie regionu dominują stawy rybne, na terenie Gminy Kobyla Góra w rejonie wsi Rybin.

Tereny Gminy Kobyla Góra leżą w dorzeczu Odry, część północna z ciekami Polska Woda i Młyńska Woda w zlewisku Baryczy oraz część południowa w zlewisku Proсны z działem wodnym Wzgórz Ostrzeszowskich. W zachodniej części wsi Kobyla Góra znajduje się Zalew Blewązka, utworzony w latach 1972-1983 zbiornik zaporowy na Maresznicy. Zbiornik otoczony borem sosnowym jest bardzo popularnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców okolicznych powiatów, z dobrze rozbudowaną infrastrukturą turystyczną, klubem jachtowym, szkołą windsurfingu a także wskutek celowego zarybiania stanowi atrakcję dla wędkarzy.

Pod względem warunków glebowych tereny Gminy Kobyla Góra charakteryzują się glebami słabymi, wykształconymi głównie z piasków gliniastych o średniej i małej przydatności rolniczej, należące do V i VI klasy bonitacyjnej. Lasy zajmują ponad 40% powierzchni gminy, ponad dwukrotnie więcej niż średnia krajowa, co dodatkowo wpływa na walory przyrodnicze i turystyczne gminy.

Cała Gmina Kobyla Góra leży w obrębie prawnie chronionego krajobrazu Wzgórz Ostrzeszowskich i Kotliny Odolanowskiej, który został utworzony w 1995 r. Tereny te należą do najbardziej wartościowych i najciekawszych pod względem przyrodniczo-krajobrazowym

obszarów w regionie a głównymi walorami są rzeźba terenu oraz obszary leśne, na których duży udział mają gatunki iglaste a także skupiska dębów i buków. Wzgórza Ostrzeszowskie są najwyższą częścią Wału Trzebnickiego a Kotlina Odolanowska jest malowniczym obniżeniem terenu, częściowo zalesionym, z rozległymi łąkami i licznymi stawami rybnymi.

5.2.2. Zarys dziejów obszaru gminy

Osadnictwo w Gminie Kobyla Góra od pradziejów do średniowiecza

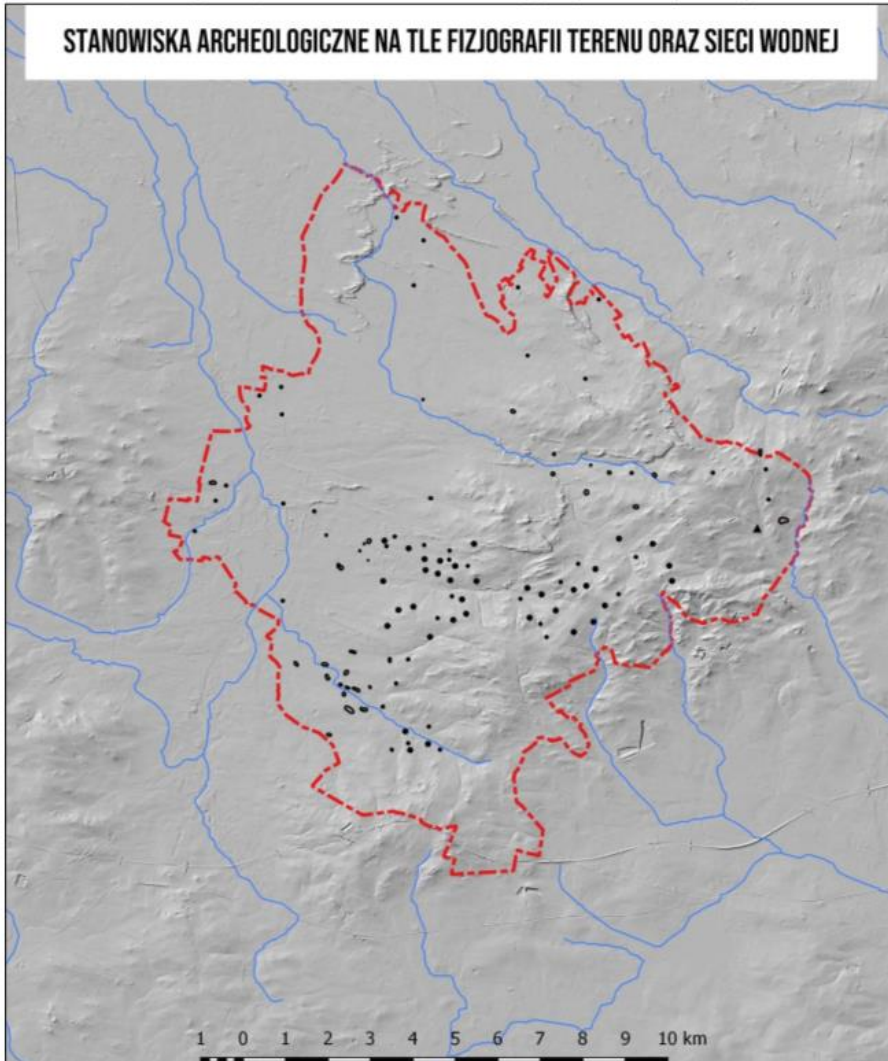
Tereny gminy Kobyla Góra były zasiedlane od pradziejów do czasów nam współczesnych, potwierdzeniem tego są stanowiska archeologiczne odkryte podczas badań powierzchniowych według metodologii Archeologicznego Zdjęcia Polski w latach 80-90-tych XX w. i na początku XXI w., a także badań wykopaliskowych na terenie Kobylej Góry. Na przestrzeni dziejów obserwowany jest ścisły związek osadnictwa z siecią hydrograficzną. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych. W efekcie badań powierzchniowych w ramach ogólnopolskiej akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski, które uwzględniały także wcześniejsze badania oraz luźne znaleziska ujawniono na terenie całej gminy 114 stanowisk na których zarejestrowano 166 faktów osadniczych. Część terenów gminy była także niedostępna badaniom z uwagi na zalesienie, zajęcie terenów pod zabudowę i działalność rolniczą oraz nieużytki. Występujący na stanowiskach archeologicznych z reguły mało charakterystyczny materiał zabytkowy (ceramika, a przede wszystkim narzędzia i półwytwory z krzemienia) najczęściej nie dawał możliwości dokładnego rozpoznania kultur archeologicznych a jedynie szerokie ramy chronologiczne, na przykład: pradzieje, epoka kamienia, neolity czy okres wpływów rzymskich. Na wyszczególnionych w tabeli 3, 114 stanowiskach archeologicznych wyróżniono 166 zespołów chronologiczno-funkcjonalnych zabytków (na niektórych stanowiskach reprezentowane były znaleziska przynależne do więcej niż jednej jednostki chronologiczno-kulturowej) a wyszczególnione w tabeli rozróżnienie na osady i ślady osadnictwa związane jest jedynie z liczebnością materiału zabytkowego który wystąpił na powierzchni stanowiska, i w przypadku większej liczby artefaktów znalezisko określa się jako „osadę”, co oczywiście nie zawsze musi odzwierciedlać długotrwałość lub krótkotrwałość zasiedlania danego miejsca.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są znaleziska datowane według badaczy na czasy nowożytny (56 zespołów), wczesne średniowiecze (28 zespołów), późne średniowiecze (22 zespoły). Niestety ale wszystkie zespoły wczesnośredniowiecze nie uzyskały dokładniejszych dat niż w obrębie „wczesnego średniowiecza, to jest okresu czasu zamykającego się na ziemiach polskich od VI do końca XIII w., a więc okresu niezwykle ważnego, w którym powstawały zręby Państwa Polskiego. Duża liczba zespołów zabytków nowożytnych odzwierciedla także fakt, że podczas badań powierzchniowych AZP w czasie ich wykonywania obowiązywała instrukcja nakazująca rejestrowanie znalezisk z tego okresu (we wczesnych etapach badań powierzchniowych AZP materiał nowożytny nie był zbierany). Bardzo ubogo przedstawiają się pozostałości osadnictwa z najstarszych okresów pradziejowych. Zupełnie brak rozpoznanych znalezisk z okresu paleolitu i mezolitu, okres neolitu reprezentują jedynie dwa zespoły nierozpoznane kulturowo, jeden zespół datowany na neolit – wczesną epokę brązu. Bardzo liczne są znaleziska z okresu wpływów rzymskich – 22 zespoły, z których 9 jednoznacznie przypisano kulturze przeworskiej. Liczne znaleziska z tego okresu związane są z przechodzącym przez tereny gminy szlakiem bursztynowym oraz śladami starożytnego hutnictwa, które w okresie wpływów rzymskich silnie się rozwijało na terenie dzisiejszego powiatu ostrzeszowskiego. Stosunkowo b

bardzo liczne są także pozostałości pobytu ludności kultury łużyckiej, bo aż 19 zespołów i jest to najliczniej reprezentowana jednostka kulturowa na terenie gminy Kobyla Góra.

Jak zwykle w przypadku materiału zebranego z powierzchni stanowisk liczną grupę stanowią znaleziska określone przez archeologów jako: „pradziejowe” – 5 zespołów, „epoka kamienia” (10 zespołów). Na znaleziska te składają się materiały, których nie da się

przyporządkować konkretnym kulturom archeologicznym, czy też okresom pradziejowym. Spowodowane jest to małą liczebnością materiału zabytkowego, z reguły bardzo rozdrobnionego

materiału ceramicznego, mało charakterystycznych znalezisk jak np. odlupki krzemienne, które były w użyciu przez cały okres pradziejów, lub fragmentów przedmiotów o niemożliwej do określenia funkcji a tym samym „nieczułych” na ich datowanie.

Z przedstawionej analizy materiału zabytkowego, odkrytego podczas badań powierzchniowych można stwierdzić, że tereny gminy Kobyla Góra były zasiedlane w pradziejach, szczególnie od późniejszych okresów brązu i początkach epoki żelaza poprzez okres lateński, wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze i okres nowożytny.

Dzięki znaleziskom z okresów pradziejowych z terenu gminy Kobyla Góra, możliwe jest przedstawienie zarysu pradziejów gminy. W próbie tej posiłkować się możemy dodatkowo licznymi znaleziskami zabytków archeologicznych na pozostałych ziemiach Wielkopolski czy też Polski, dzięki którym archeolodzy w miarę dobrze rozpoznali i opisali procesy osadnicze zachodzące w pradziejach.

Paleolit i mezolit – starsza i środkowa epoka kamienia

Jak do tej pory na terenach gminy Kobyla Góra nie natrafiono na znaleziska związane z pobytem najstarszych łowców i zbieraczy, których obecność została potwierdzona choćby na sąsiadujących z gminą terenach. W okresie schyłkowego paleolitu tereny Wielkopolski nawiedzany były przez ludność, którą można łączyć z kręgiem kultur ludów koczowniczych trudniących się głównie polowaniem na renifery i drobniejszą zwierzynę oraz zbieractwem. Paleolit schyłkowy obejmuje okres późnego zlodowacenia, nieznacznie przekraczając granicę plejstocenu i obejmuje początki holocenu, zamykającym się w przedziale czasowym pomiędzy 14 tysiącleciem p.n.e. do 8 -7 tysiąclecia p.n.e.. Pozostałością bytności ludów penetrujących te ziemie są charakterystyczne zabytki krzemienne służące do wyrobu grotów strzał i narzędzi do obróbki skór. Pobył łowców i zbieraczy z tego okresu, ze względu na charakter gospodarki – sezonowe obozowiska - był krótkotrwały i dlatego znaleziska należą do nielicznych i ubogich.

Okres mezolitu, nazywany środkową epoką kamienia, na ziemiach polskich datuje się na czas od około 8300 do około 4000 lat p.n.e. . Jest to okres ocieplenia klimatu, w którym panowały sprzyjające warunki dla osadnictwa. Tereny w okolicach większych rzek i ich dopływów, z licznymi piaszczystymi pagórkami, były typowymi miejscami obozowisk mezolitycznych myśliwych i rybaków. Jedynymi pozostałościami po ludności mezolitycznej są materiały krzemienne, głównie są to odpadki powstałe podczas wytwarzania narzędzi krzemienych lub napraw narzędzi krzemienych. Nielicznie znajdowane gotowe wyroby krzemienne to najczęściej zbrojniki strzał, z reguły takie, które zostały porzucone lub zniszczone w trakcie użytkowania. Ludność w okresie mezolitu reprezentowała typ gospodarki zbieracko-łowieckiej, co wymuszało przemieszczanie się z miejsca na miejsce w poszukiwaniu terenów obfitujących w pożywienie, często podążając za stadami zwierząt, na które polowano. Charakter gospodarki przyswajającej „dobra” natury rzutował z pewnością na strukturę społeczną i model osadniczy grup ludzkich.

Neolit – młodsza epoka kamienna

Najstarszymi kolonizatorami ziem Polskich w okresie neolitu była ludność pochodzenia południowego tzw. kręgu kultur naddunajskich, których śladów na terenie Gminy Kobyla Góra jak do tej pory nie stwierdzono. Na terenie Gminy nie natrafiono jak do tej pory na ślady kolonizatorów pochodzących z rolniczej **kultury pucharów lejkowatych (KPL)**, która bardzo licznie występuje na terenie Wielkopolski, i która reprezentowała już zaawansowane rolnictwo i hodowlę udomowionych zwierząt. Ludność tej kultury zajmuje szczególną rolę w pradziejach ziem polskich, ponieważ zintensyfikowali oni na masową skalę rolnictwo. Wylesiano ogromne

obszary by prowadzić na ich uprawy i hodowlę. Wprowadziła też orkę sprzężaną. Jest to najczęściej występująca kultura archeologiczna z okresu neolitu. Trwała ona na naszych ziemiach od około 3900 lat p.n.e. do około 1900 lat p.n.e.

Na terenie gminy Kobyla Góra odkryto, jak do tej pory, jedynie dwa stanowiska ludności z okresu neolitu: w Bierzowie oraz Zmysłonej Ligockiej, niestety bez określenia dokładnej przynależności kulturowej, co jest o tyle istotne, że okres neolitu trwał na ziemiach polskich ponad 3000 lat!.

Epoka brązu

Znaleziska z epoki brązu, szczególnie najstarszych faz tej epoki reprezentuje tylko jedno stanowisko na terenie Ignacowa, gdzie odkryto ślad osadnictwa datowany na neolit/wczesny brąz.

Licznie na terenie gminy Kobyla Góra reprezentowane są stanowiska ludności **kultury łużyckiej**, potwierdzona na terenie gminy znaleziskami w Bałdowicach, Ignacowie, Kuźnicy Myślniewskiej, Marcinkach, Mąkoszycach, Mostkach, Zmysłonej Ligockiej, Parzynowie, Pisarzowicach. Znaleziska zabytków przypisywanych ludności tej kultury powszechnie występują na terenie Polski i Europy i datowane są od epoki brązu do epoki żelaza. Mieszczą się więc w dość rozległym przedziale chronologiczno-kulturowym, zarówno w środkowej jak i młodszej epoce brązu do epoki żelaza (od 1700-1500 p.n.e, faza środkowa do 700-400 p.n.e, faza późna sięgająca do epoki żelaza - tzw. Halsztat D). Należy do tzw. Kręgu kultur pól popielnicowych do którego zaliczana jest głównie ze względu na formę pochówków ciałopalnych, w których zwęglone szczątki umieszczano w urnach i zakopywano w ziemi. Na cmentarzyskach znajdowane są liczne urny, często z bogatym wyposażeniem. Ludność tej kultury opanowała w wysokim stopniu umiejętność wytopu metali kolorowych, a w późnej fazie swojego rozwoju, także żelaza. Charakteryzowała się bogatym zdobnictwem wytwarzanych przedmiotów i naczyń. Zamieszkiwała zamknięte osady, nierzadko mające charakter obronny oraz budowała trudno dostępne warownie. Z terenu Polski znane są także grodziska tej kultury.

Okres lateński

Również do kręgu związanego z tzw. zespołem kultur pól popielnicowych należy leżące na terenie gminy stanowisko ludności **kultury pomorskiej** w Mąkoszycach (niepewna przynależność – badacze określili znalezisko jako należące do kultury łużyckiej/pomorskiej), których stanowiska z terenów Polski znane są głównie z grobów popielnicowych znajdujących nie rzadko pod „kloszami” z dużych naczyń glinianych. Na obszarze swojego występowania w zwyczajach pogrzebowych ludności tej kultury występuje obrządek ciałopalny. Jego charakterystycznym elementem, są popielnice, na których umieszczano, w górnej części naczynia, schematyczne przedstawienie twarzy ludzkiej, symbolizującej zmarłego, czasem z dodatkowymi scenami rodzajowymi lub wyobrażeniami przedmiotów codziennego użytku i uzbrojenia (miecze, oszczepy, tarcze) umieszczanymi na brzuścu. Popielnice przykryte były pokrywkami niekiedy stylizowanymi na nakrycie głowy. Dodatkowo czasami nakładano na nie naszyjniki lub napierśniki, a plastyczne przedstawienia uszu zdobiono kolczykami. Zwyczaj dekorowania popielnic symbolicznymi twarzami ludzkimi zanikł w IV w p.n.e. Popielnice (zazwyczaj 5-6, maksymalnie do 30 sztuk) z popiołami zmarłych ustawiano w prostokątnych skrzyniach z kamiennych płyt, stąd też inna nazwa tej kultury – kultura grobów skrzynkowych. Ubogie wyposażenie grobowe stanowią ozdoby oraz narzędzia, bardzo rzadko broń. W tym czasie Europa znajdowała się pod kulturowymi wpływami stylu lateńskiego wywodzącymi się z obszarów zamieszkałych przez Celtów. Na obszarze swojego występowania w zwyczajach pogrzebowych

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

ludności tej kultury występuje obrządek ciałopalny. Ubogie wyposażenie grobowe stanowią ozdoby oraz narzędzia, bardzo rzadko broń.

Okres Wpływów Rzymskich

Przez tereny powiatu ostrzeszowskiego w okresie wpływów rzymskich przebiegał szlak bursztynowy. Na terenach w sąsiedztwie gminy Kobyla Góra w wiekach od IV w. p.n.e. do II w. n.e., prowadzono wytop żelaza, z którego następnie produkowano broń i narzędzia gospodarcze. W archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu znajdują się informacje o występowaniu w rejonie miejscowości Rojów (gm. Ostrzeszów) pieców hutniczych, określanych jako „doły z żużłami” datowanymi właśnie na okres wpływów rzymskich. W okolicy Ostrzeszowa znane się od XIV w. huty żelazne występujące na łąkach, gdzie przetapiano wydobywaną na miejscu rudę żelaza. Można przypuszczać, że wytwarzana broń eksportowana była na rynek zewnętrzny: do plemion germańskich walczących z Imperium Rzymskim. Produkcja żelaza na terenach tych była możliwa ze względu na występowanie rudy darniowej, łąkowej i bagiennej którą wykorzystywano do wytopu żelaza. Wokół znajdowała się puszcza dzięki której pozyskiwano niezbędny do wytopu w dymarkach węgiel drzewny. Na terenie Gminy Kobyla Góra wydzielono jak do tej pory 22 zespoły datowane na okres wpływów rzymskich, z których 9 przypisuje się ludności kultury przeworskiej. Przynależność etniczna ludów zamieszkujących tereny obecnej Gminy jest tym bardziej nie znana. Tworzyły ją być może plemiona zaliczane przez starożytnych autorów do, między innymi germańskich ludów. Dla terenów Polskich byłiby to Wandalowie. Nie brak jednak teorii o miejscowym - autochtonicznym pochodzeniu ludności, pozostającej pod wpływem starożytnego Rzymu i ludów migrujących przez jego prowincje. Znaleźiska przedmiotów kultury materialnej manifestują się elementami uzbrojenia, są to miecze, „umba” tarcz, noże, groty włócznie i strzał, oraz bogatym zdobnictwem przedmiotów metalowych, zarówno z metali szlachetnych, jak i brązu, miedzi. Są to głównie różnego rodzaju zapinki (fibule), guzy, pierścienie itp. Często spotykane są rzymskie denary zarówno z okresu Republiki jak i cesarstwa. Stanowiska związane z kulturą przeworską odkryto na 9 stanowiskach na terenie Pisarzowic.

Wczesne średniowiecze i średniowiecze

Okres ten jest nierozdzielnie związany z żywiołem słowiańskim i początkami Państwowości Polskiej. Jak do tej pory brak jest jednoznacznie datowanych znalezisk z wczesnych faz wczesnego średniowiecza. Przez analogie do sąsiadujących obszarów możemy sądzić, że ludność w tym czasie zamieszkiwała osady otwarte w formie mniejszych lub rozległych osad, niekiedy wzmocnionych ostrokołem. Na terenie Kobyłej Góry przebadano wykopaliskowo stanowisko określane w literaturze przed II wojną światową jako „zamczysko”. Stanowisko to w 1986 r. było badane wykopaliskowo przez Katedrę Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego i zostało zweryfikowane jako dwór na kopcu, datowane na wczesne średniowiecze. U schyłku wczesnego średniowiecza (XIII w.) mamy już pierwsze informacje o osadnictwie w źródłach pisanych o miejscowościach: Bałdowice, Ligota, Myślniew i Parzynów. Późniejsze osadnictwo, do XV w. związane może być już z rycerskimi nadaniami, które z czasem przechodzą w większe majątki szlacheckie zaliczane już do okresu Staropolskiego. Z okresu tego dysponujemy już źródłami pisаныmi, z których pochodzą wzmianki o najstarszych miejscowościach w gminie. Dla porządku poniższe informacje dotyczące najstarszych wzmianek o miejscowościach w gminie podajemy w porządku alfabetycznym a dane skąd je zaczerpnięto pochodzą ze źródeł: *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, pod red. Kazimierza Rymuta, *Słownik*

historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu. Edycja elektroniczna
(<http://www.slownik.ihpan.edu.pl>)

- Baldowice** w źródłach pojawia się po raz pierwszy ok. 1300 r. jako *"Beldowycze"*, w 11651/52 jako *"Baldunitz"*; w 1787 jako *"Baldowiz"*
- Bierzów** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1880 r. w Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich: wieś w powiecie ostrzeszowskim, 23 domy, 175 mieszkańców, 16 ewangelików, 159 katoliów, 101 analfabetów.
- Ignaców** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1952 r. w Wykaz gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej według stanu z dnia 1 VII 1952. Warszawa 1952
- Kobyla Góra** nazwa po raz pierwszy pojawia się w dokumencie z 1387 r. jako *"Kobyla Gora, Kobilagora, Kobiligrunth"*. W 1430 r. jako *"oppidum"*. W 1420 r. czynsz z Kobylej Góry i Myślniewa w wysokości 25 grzywien. W 1387-1401 Filip Mężyk Wieniawita; 1425 Mężyk sprzedał Kobylą Górę z Myślniewem, Ligotą i folwarkiem Łaziska Januszowi Wolfowi z Miechowa; 1453 Anna, wdowa po Waławie, zawarła ugodę z synem Janem z Wierzchlasu, który otrzymał Myślniew z 2 moczarami, kuźnicą i sadzawką, a ona czynsz z wójtostwa w Kobylej Górze i sołectwa w Myślniewie. Pod datą 1428 r. wymieniane jest wójtostwo w Kobylej Górze: w 1430 r. tutejsi rajcy świadkują *sub sigillo oppidi*. 1435 wójt Albert. W 1429 Jan Sielny sprzedał młyn pod fortalicją w Kobylej Górze; 1430 pleban Jakub; 1509 na prośbę właściciela W. Giżyckiego król nadał Kobylej Górze 2 jarmarki, jeden w najbliższą środę po ś. Wicie, drugi nazajutrz po ś. Szymonie i Judzie apostołach, a targ w soboty; 1651 kościół św. Jadwigi; 1670 do parafii miasto i 2 wsie, w Myślniewie był kościół filialny.
- Kuźnica Myślniewska** nazwa po raz pierwszy pojawia się w dokumencie z 1422 r. jako *"fabrica ... Mislnowiey"*. W 1422 r. czynsz z kuźnicy w Myślniewie – 3 kopy groszy; w 1433 r. sprawa Jakuba z Kuźnicy Myślniewskiej; w 1453 przy podziale dóbr po Waławie z Kobylej Góry Kuźnicę Myślniewską otrzymał jego syn Jan z Wierzchlasu; w 1482 przy podziale dóbr Myślniew Kuźnicę Myślniewską otrzymał Hanczyk.
- Ligota** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1305 r. jako *"Elgotha, Elga, Lgotha"*. W 1305 wieś Świętosława dawała biskupowi wrocławskiemu dziesięcinę snopową wartości 5 szk.; 1422 czynszu z Elgothy 4 grz. i 15 szk; 1423 czynsz z 14 ł. po 8 szk.; 1425 Mężyk sprzedał Januszowi Wolframowi z Miechowa m.in. Ligotę; 1482 przy podziale dóbr Hanczyk otrzymał m.in. 4 łany opustoszałe w Ligocie; 1531 należała do Śląska; w 1670 parafia Kobyla Góra, pleban brał z folwarku 8 florenów oraz 6 ćw. żyta i tyleż owsa, od 4 kmieci po 2 ćw. żyta i tyleż owsa.
- Marcinki** Pierwszą informacją o kościele w Marcinkach pochodzi z 1535 r. W połowie XVI w. kościół przejęli protestanci. W 1845 jako *"Marzdorf, Marcinki"*, w pracy J. G. Knie, *Alphabetisch-statistisch-topographische*

- Übersicht der Dorfer, Flocken, Stadte und anderen Orte der konig. Preus. Provinz Schlesien. Breslau 1845. W 1885 r. w w Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich jako Marcinki, niem. Maersdorf: 567 mieszkańców (246 katolików).
- Mąkoszyce** po raz pierwszy parafia Mąkoszyce wymieniana w 1297 roku. Ks. Henryk z *Manchossich* - Mąkoszyc - był świadkiem w sprawie sądowej. W 1489 r. miejscowość weszła w skład sycowskiego Wolnego Państwa Stanowego, w ramach którego znajdowała się kolejno pod zwierzchnością Czech, Austrii (od 1526 r.) oraz Prus (od 1741 r.). W 1920 r. Mąkoszyce znalazły się na obszarze niewielkiego terytorium Dolnego Śląska, który Traktat Wersalski przyznał Polsce ze względu na skład etniczny. Do 1939 r. granica polsko-niemiecka przebiegała 4 km na zachód od wsi.
- Myślniew** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1266 r. jako „*Misluiowitz, Myslnowiczi, Mislnow*” – dziesięć wypłacano biskupowi wrocławskiemu. W 1305 r. dziesięć snopową o wartości 4 grzywien wypłacano Mikołajowi, kanonikowi gnieźnieńskiemu. W 1425 Mężyk z Kobylej Góry sprzedał Januszowi Wolfowi z Miechowa m.in. Myślniew. W 1448 Anna wdowa po Janie Czupku z Myślniewa; 1453 przy podziale dóbr Anna, wdowa po Waławie z Kobylej Góry, otrzymała m.in. sołectwo w Myślniewie, a ich syn Jan z Wierchlasu posiadłość Myślniew z moczarami Nowe i Trawnie, kuźnicą i sadzawką; w 1482 przy podziale dóbr Hanczyk otrzymał Myślniew, kuźnicę, 1/2 jeziora myślniewskiego, 4 łany opustoszałe w Ligocie, młyn Zastor w Mikorzynie i połowę Rudniczysk. Od 1638 w Myślniewie była filia kościoła w Kobylej Górze pod wezwaniem Narodzenia NMP.
- Parzynów** nazwa po raz pierwszy pojawia się w 1266 r. jako „*Parsnowo, Parsnow*” – dziesięć wypłacano biskupowi wrocławskiemu. 1360 rzekomo należał do biskupstwa wrocławskiego; 1395 Mikołaj Parznowski, podsedek ostrzeszowski; 1419-24 Jasiek Szkudla z Parzynowa; 1437 Świętosław z Błocha odstąpił bratu część w Parzynowie; 1474 z powodu niestawienia się Michała i jego zięcia Stanisława na wojnę król skonfiskował Parzynów i nadał go Tomaszowi Kępińskiemu; 1491 Jan Pakosławski z Parzumpwa wziął w zastaw młyn w Rzetni; 1493 Dobrogost z Ostroroga, kasztelan międzyrzecki i starosta ostrzeszowski, oddał Parzynów Janowi Pakosławskiemu za 1/2 Pakosławia i 300 grzywien. W 1498 kmięć Gala z P. uciekł z bydłem, końmi i zbożem do Strzyżewa
- Pisarzowice** wieś dzieliła przez wieki losy Ziemi Sycowskiej. W 1489 r. miejscowość weszła w skład sycowskiego Wolnego Państwa Stanowego, w ramach którego znajdowała się kolejno pod zwierzchnością Czech, Austrii (od 1526 r.) oraz Prus (od 1741 r.). W 1920 r. Pisarzowice znalazły się na obszarze niewielkiego terytorium Dolnego Śląska, przyznanego Polsce przez traktat wersalski ze względu na skład etniczny. Do 1939 r. granica polsko-niemiecka przebiegała zaledwie 1 km na zachód od wsi. W okresie

międzywojennym w miejscowości stacjonowała placówka Straży Granicznej I linii „Pisarzowice”.

Rybin

po raz pierwszy pojawia w 1802-03 jako „*Rippin*”: Karte des Konigl. preuss. Herzogsthums Vor- und Hinter-pommern nach speciellen Vermessungen entworfen von D. Gilly. Berlin 1789. Ze studiów kartograficznych Biblioteki PAN w Gdańsku: Kart 6 II 103, skala 1 : 175 000.

w 1830 jako „*Rypin*”,

Już w XIII wieku istniały tu osady w Myślniewie (1256) i Parzynowie (1266) a z przełomu XIII i XIV w. dodatkowo dysponujemy informacjami o Baldowicach i Ligocie. W czasach panowania Władysława Jagiełły tereny dzisiejszej gminy przeżywają rozwój, dzięki szlakowi handlowemu z Poznania do Wrocławia. W 1509 Kobyla Góra uzyskuje od Zygmunta Starego przywilej lokacyjny z prawem organizowania dwu dorocznych jarmarków 15 czerwca i 28 października oraz do targów w każdą sobotę. Kobyla Góra utraciła prawa miejskie w 1793 r. po drugim rozbiórce Polski, kiedy to tereny dzisiejszej gminy znalazły się pod zaborem pruskim. W 1860 r. oddano do użytku szosę z Ostrzeszowa do Sycowa i dalej do Wrocławia, a jej trasa przebiegała przez gminę Kobyla Góra, co korzystnie wpłynęło na rozwój tych terenów. W 1908 r. w ramach polityki germanizacyjnej administracja pruska zmieniła nazwę miejscowości z Kobylagóra na Haideberg, nazwa ta utrzymała się do 1919 r.

W okresie zaborów tereny gminy Kobyla Góra były miejscem trzech zrywów zbrojnych. Pierwszy w 1806 r., spowodował przyłączenie tego obszaru do Księstwa Warszawskiego. Drugim był bunt chłopski w marcu 1848 r., którego ośrodkiem była Kobyla Góra a na jego czele stał chłop z Myślniewa Tomasz Sikorski. Powodem buntu było niezadowolenie po przeprowadzonym uwłaszczeniu. Chłopi napadali na dwory w Myślniewie, Ligocie, Olszynie, Rogaszycach, Parzynowie i Bierzowie. Bunt po tygodniu został stłumiony przez wojsko pruskie w potyczce pod Kochłowami, gdzie doszło do walki między rebeliantami chłopskimi a chłopami z Kochłowa.

Kolejny zryw miał już charakter patriotyczny i miał miejsce w okresie Powstania Wielkopolskiego, które wybuchło 27 grudnia 1918 r. bardzo szybko objęło swoim zasięgiem południową Wielkopolskę, oczywiście także tereny dzisiejszej gminy. Walki trwały o znajdujące się w rękach niemieckich Kępno, Leszno, Rawicz, Wschowę, Syców i Milicz. Dzięki zwycięstwom odniesionym w walkach o Miejską Górkę, Osieczno, pod Ligotą (12-15 stycznia 1919 r.), Kobylą Górą (15 stycznia 1919 r.) i Rogaszycami wyzwolono ziemie powiatu ostrzeszowskiego. Opis walk na terenie gminy Kobyla Góra w dniach 12-15 stycznia 1919 r., którego autorem jest Marek Rezler przytoczono za <https://pw.ipn.gov.pl/pwi/historia/przebieg-walk-powstancz/walki-na-frontach-powst/8686,Walki-na-Froncie-Poludniowym-10-15-stycznia-1919-r.html>

„Front południowy w styczniu 1919 roku nie był szczególnie zagrożony. Choć w bezpośrednim sąsiedztwie, w Kępnie, Sycowie, Miliczu i Międzyborzu, stacjonowały silne oddziały niemieckie, którym strona polska niewiele sił mogła przeciwstawić, walki na tym obszarze miały charakter lokalny. Przeciwko powstańcom rzadko występowały oddziały regularne, polskiej stronie sprzyjało także niezbyt wysokie w tym czasie morale przeciwnika. Przeważały tu starcia o charakterze prestiżowym.

Walki o Ligotę były jednym z epizodów bojowych frontu południowego w okresie od 10 do 14 stycznia 1919 roku. Bilans tych walk był następujący:

- 10 stycznia: powstańcy opanowali Sarnowę,
- 11 stycznia: utrata Sarnowy w wyniku niespodziewanego ataku Niemców,
- 11 stycznia: zdobycie przez Niemców Słupi,
- 12 stycznia: utrata Ligoty,
- 13 stycznia: odzyskanie Ligoty,
- 15 stycznia: potyczka pod Kobylą Górą i Ligotą,
- 14 – 15 stycznia: walki o Granowiec.

Przykładem walk tego okresu może być przebieg starcia w okolicach Kobylej Góry 15 stycznia 1919 roku. Dowódcą akcji był Zygmunt Wieliczka, szef sztabu Okręgu Wojskowego VII. Do zdobycia Kobylej Góry przeznaczono:

- a. Pierwsza grupa: 4 kompania batalionu pogranicznego (80 ludzi, 1 ciężki karabin maszynowy, dowódca podporucznik Mieczysław Szreybrowski).

Zadanie: wykonać marsz przez Rogaszyce, Kochłowy i Parzynów, zająć pozycje naprzeciw wzgórza 284 (dziś 253,6);

- a. Druga grupa: dowódca podporucznik Feliks Pamin, w składzie:
 - kompania skalmierzycka (50 ludzi),
 - kompania pleszewska (30 ludzi),
 - 2 lekkie karabiny maszynowe.

Zadanie: wykonać marsz przez Rojów, Myślniew w kierunku Ligoty.

Zamierzano o godzinie 7.00 rano 15 stycznia okrążyć Niemców zajmujących Ligotę, Trzykamienie oraz wzgórze 284 i zdobyć te punkty.

W dniu 14 stycznia obydwie grupy o godzinie 19.00 opuściły Ostrzeszów. W pół godziny później bez oporu ze strony Niemców zajęto położone w odległości 4 kilometrów Rogaszyce; tak przynajmniej podał Z. Wieliczka w swoim raporcie z 18 stycznia - w realiach wojennych nie jest to jednak pewne. Podobnie bez przeszkód zajęto Myślniew, spotykając jedynie konne patrole niemieckie. O godzinie 23.30 w Myślniewie do grupy Pamina dołączył oddział z Mikstatu, złożony z 50 żołnierzy, z jednym lekkim karabinem maszynowym.

W nocy z 14 na 15 stycznia bez oporu zajęto Kochłowy, Parzynów i Jawor, obydwie grupy nawiązały kontakt ze sobą. Przed 5.00 rano oddział z Mikstatu odszedł do Kobylej Góry. Punktualnie o godzinie 7.00 (zgodnie z planem) wykonano udany atak na Ligotę i wzgórze 284. Według wspomnianego raportu Z. Wieliczki straty strony niemieckiej wyniosły 61 zabitych i 46 jeńców, powstańcy stracili 3 poległych i 9 rannych. Przed godziną 10.00 obydwie grupy z Kobylej Góry wyruszyły z powrotem do Ostrzeszowa.

Był to przykład dość typowej akcji z frontu południowego. Nie dochodziło wtedy do starć rozstrzygających, poszczególne miejscowości zajmowano w wyniku wypadów przeprowadzonych z „baz” powstańczych; jedną z nich był Ostrzeszów. Podobnie zresztą działali Niemcy. Sprawdziła się reguła, w myśl której powstańcze wojsko odnosiło sukcesy w polu tylko wówczas, gdy szeregowy żołnierz zdecydowany jest na prowadzenie walki, a dowódca niższego i średniego szczebla posiada konieczne kwalifikacje i umiejętności.”

Sukces militarny Powstania Wielkopolskiego, także dzięki zwycięstwu pod Ligotą i Kobylą Górą miał decydujący wpływ na losy ziemi ostrzeszowskiej, która rok później wraz z Kobylą Górą na mocy traktatu wersalskiego wróciła w granice odradzającej się Rzeczypospolitej.

W okresie międzywojennym gmina Kobyla Góra wchodziła w skład powiatu ostrzeszowskiego a w jej skład wchodziło 14 gromad. Liczba ludności w Kobyle Górze nieco się zmniejszyła, po roku 1930 nigdy nie przekroczyła 400 osób. Razem z mieszkańcami wsi Góra liczba ta wynosiła 800 do

900 osób. W 1932r. 85% stanowili katolicy, 10% ewangelicy i 5% ludność żydowska. Wśród ewangelików istniała znaczna grupa ludności polskiej, można sądzić, że Polacy stanowili 90% mieszkańców Kobylej Góry. W sierpniu 1939r. Kobyla Góra liczyła 430 dwóch mieszkańców, w tym 374 katolików, 42 ewangelików, i 16 Żydów. Wieś Góra miała taką samą liczbę mieszkańców, w tym 392 katolików 39 ewangelików i 1 grekokatolika.

1 września 1939 wojska niemieckie zaatakowały z pobliskiego Sycowa i doszło do walk pod Piszarzewicami, gdzie Niemcy mszcząc się po śmierci jednego żołnierza podpalili zabudowania gospodarzy; następnie doszło do potyczki pod Bierzowem, Począwszy od października 1939 Niemcy rozpoczęli akcje wysiedleńcze: wysiedlono miejscowych Żydów, następnie także Polaków a na miejsce wysiedlonych osadzano Niemców znaną z Morza Czarnego i z krajów bałtyckich. Polaków przymusowo wysyłano także do pracy w Niemczech, wielu trafiło do więzień i obozów koncentracyjnych. Dzień przed wyzwoleniem przez Armię Czerwoną 20 stycznia 1945 r. w Ostrzeszowie hitlerowcy dokonali barbarzyńskiego mordu na kilkudziesięciu Polakach, w tym jednym mieszkańcu gminy Kobyla Góra. Była to tzw. krwawa sobota.

5.2.3. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Termin ten został przyjęty przez organizację UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu w Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego.

Zgodnie z treścią artykułu 2 Konwencji dziedzictwem niematerialnym są: „praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Ochrona dziedzictwa niematerialnego definiowana jest jako środki mające na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego: identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmocnienie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe, zgodne z definicją podaną powyżej, przejawia się w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, których nośnikiem jest język: bajki, legendy, przysłowia, zagadki, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, modlitwy, śpiewy, lamenty pogrzebowe, zawołania, zaklęcia;
- sztuki widowiskowe;
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne: rytuały i zwyczaje doroczne, sytuacyjne, rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne, zwyczaje odpustowe, pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki nawiązywania kontaktów międzyludzkich, gwarę;
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym;
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata: tradycyjne sposoby leczenia, zamawiania medyczne, meteorologia ludowa, wiedza o wszechświecie.

Dziedzictwo niematerialne na terenie gminy kultywowane jest głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych – na przykład doroczne dożynki, tradycji związanych ze świętami kościelnymi, silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną uroczystości i imprez. Obrzędowość kościelna to także dbałość o miejsca kultu: kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne.

Tradycje kulinarne to także część dziedzictwa niematerialnego będąc także istotną częścią tożsamości kulturowej, a pielęgnowanie dziedzictwa kulinarnego w oparciu o produkty tradycyjne i regionalne jest kluczem do rozwoju regionu i szansą dla jego mieszkańców. Produkty tradycyjne, dzięki niezmiennej od lat recepturze wytwarzania, gwarantują wyjątkowe cechy i właściwości wyrobu. Produkt, który wśród mieszkańców jest najbardziej rozpoznawalny i kojarzony z gminą Kobyla Góra powinien być zgłoszony na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa. Krajową Listę Produktów Tradycyjnych utworzono na mocy ustawy z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych. Jednym z głównych celów powstania tej listy jest promocja i rozpowszechnianie informacji o produktach wytwarzanych tradycyjnymi, historycznie ugruntowanymi metodami na terenie kraju, po to, aby następnie móc je skuteczniej promować także za granicą. Należałoby podjąć inicjatywę w celu wypracowanie z lokalną społecznością (np. na Dożynkach Gminnych lub podobnych uroczystościach lub w formie otwartego konkursu skierowanego do mieszkańców gminy) lokalnego produktu kulinarnego i jego zarejestrowanie na liście Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi lokalnych produktów

Równie ważnym elementem spójności obszaru są wspólne doświadczenia historyczne, świadczące o zaangażowaniu mieszkańców w walkę o odzyskanie niepodległości.

5.2.4. Infrastruktura kultury

Kobylogórski Ośrodek Kultury

W 1984 r. w Kobylej Górze powołano Gminny Ośrodek Kultury, którego celem była integracja wszelkiej działalności kulturalnej na terenie gminy, który do organizowania imprez kulturalnych wykorzystywał salę widowiskową w wybudowanym w 1972 r. Domu Strażaka. W 1992 r. utworzono Kobylogórski Ośrodek Kultury, który łączył instytucje zajmujące się sportem w gminie z działalnością Gminnego Ośrodka Kultury. W 1997 r. do KOK dołączono Biblioteki Publicznej i od 1998 r. gminna instytucja kultury otrzymała nazwę Kobylogórski Ośrodek Kultury i Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra. W 2005 r. z KOK wyodrębniono Bibliotekę i od tego czasu Kobylogórski Ośrodek Kultury oraz Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra funkcjonują jako odrębne instytucje kulturalne. Do głównych zadań KOK należy:

- organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania przez sztukę,
- organizacja imprez artystycznych, rozrywkowych,
- współdziałanie z innymi placówkami w zakresie lepszego zaspokajania potrzeb kulturalnych mieszkańców,
- koordynacja działalności na terenie gminy w zakresie imprez kulturalnych,
- nadzorowanie działalności rozrywkowo-rekreacyjnej,
- stwarzanie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego.

Kobylogórski Ośrodek Kultury jest instytucją, która prowadzi różnego rodzaju zajęcia – teatralne, muzyczne, plastyczne, modelarskie itp., wspiera działalność pozaszkolną, umiejętności i pasje mieszkańców. Ośrodek organizuje przeróżne warsztaty, wystawy, przedstawienia, festyny,

koncerty i przeglądy amatorskie i jest organizatorem cyklicznych imprez i wydarzeń kulturalnych. Przy Ośrodku działa Zespół Piosenki Biesiadnej Kobylagórzanie, który występuje we wszystkich imprezach plenerowych na terenie Gminy oraz bierze także udział w festiwalach i przeglądach.

Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra

Gminna Biblioteka Publiczna w Kobylej Górze jest samorządową instytucją kultury, a jej statutową działalnością jest rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych i informacyjnych mieszkańców, a także upowszechnianie wiedzy i nauki, rozwój kultury, dbałość o sprawne funkcjonowanie sieci bibliotecznej i systemu informacyjnego. Biblioteka organizuje spotkania, wykłady i prelekcje tematyczne, wystawy dotyczące historii regionu, konkursy plastyczne, literackie itp. Ponadto mali miłośnicy teatru mogą uczestniczyć w zajęciach koła teatralnego i rozwijać swoje pasje sceniczne. W bibliotece można również korzystać z bezpłatnego dostępu do Internetu.

Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra rozpoczęła swoją działalność w 1947 r. Nosiła nazwę Gminna Biblioteka Publiczna w Kobylagórze pow. Kępno i mieściła się w jednym z pomieszczeń Urzędu Gminy. W 1954 roku wskutek reforma podziału administracyjnego powołano w Polsce gromadzkie rady narodowe i Biblioteka otrzymała nową nazwę: Gromadzka Biblioteka Publiczna w Kobylagórze. W 1955 roku powstała filia biblioteki w Kobylagórze z siedzibą w Mąkoszycach - filia została zlikwidowana w roku 1997. W 1972 roku wskutek nowej reformy administracyjnej i powoływania na nowo gmin, Kobylagórskie Towarzystwo Kulturalne wystąpiło do władz administracyjnych o zmianę pisowni nazwy miejscowości i od tego czasu nazwa pisana jest rozdzielnie: Kobyla Góra. W 1972 r. Bibliotekę przeniesiono do nowo wybudowanego Domu Strażaka, a po reformie administracyjnej nosiła nazwę Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra (do 1990 r. oraz ponownie od 1992 r.). W 1977 Biblioteka została przeniesiona do budynku w sąsiedztwie Urzędu Gminy.

Do najważniejszych imprez i wydarzeń o charakterze kulturalnym, odbywających się cyklicznie w gminie a rozpropagowanych na znacznie większym niż gmina obszarze zaliczyć należy m.in.:

- Ogólnopolskie biegi przełajowe „o puchar Kocich Gór” i Mistrzostwa Osób Niepełnosprawnych w Kobylej Górze
- Koncerty „Między Niebem a Ziemią” w Kobylej Górze

Kobylagórski Ośrodek Kultury organizuje i współorganizuje wydarzenia kulturalne o charakterze otwartym, stacjonarnym a także w związku z sytuacją epidemiczną w kraju – o charakterze wirtualnym, z których należy wymienić wydarzenia plenerowe z towarzyszącymi imprezami:

- Koncert karnawałowy (luty)
- Konkurs plastyczny walentynkowy (luty)
- Gminny Dzień Kobiet (marzec)
- Wielkanocny konkurs plastyczny (kwiecień)
- Warsztaty ceramiczne (kwiecień)
- Wielki Piknik Służb (maj)
- Gminny Dzień Dziecka (czerwiec)
- Tower Triathlon Kobyla Góra (czerwiec)
- Otwarte Konkursy Wokalne
- Dni Kobylej Góry (lipiec)

- Cykl muzyczny „Między niebem a ziemią” (lipiec/sierpień)
- Muzyczne wieczory (lipiec/sierpień)
- Gminne Dożynki (sierpień/wrzesień)
- Ogólnopolskie Biegi Przelajowe o Puchar Kocich Gór (wrzesień)
- Jesienne konkursy plastyczne
- Bożonarodzeniowe konkursy plastyczne (grudzień)
- Gminny Przegląd kolęd i pastorałek (grudzień)

Sytuacja związana z pandemią wirusa COVID-19 wpłynęła na przyspieszenie procesów przenoszenia aktywności kulturowej do sfery wirtualnej. Działalności Kobylógórskiego Ośrodka Kultury oraz Biblioteki Publicznej zostały poszerzone o aktywność w internecie. Instytucje te prowadziły różnorodną ofertę dla różnych grup wiekowych: dzieci, młodzieży, dorosłych.

Organizacje pozarządowe prowadzące oraz działalność pożytku publicznego

Miarą aktywności społecznej Mieszkańców danego obszaru jest przede wszystkim liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na tym terenie. Gmina Kobyla Góra posiada relatywnie duży potencjał kapitału społecznego i rozwija się też dzięki działalności grupy sprawdzonych i doświadczonych organizacji pozarządowych. Wśród organizacji NGO należy wymienić:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Kobylej Górze
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich "MARCINIANKI"
- Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Bierzowie
- Stowarzyszenie "Na Rzecz Rozwoju Gminy Kobyla Góra"
- Kobylógórski Ludowy Klub Sportowy "ZEFKA"
- Stowarzyszenie Agroturystyczne Gminy Kobyla Góra
- Stowarzyszenie "TACY SAMI"
- Stowarzyszenie "BIERZOWIANIE RAZEM"
- Stowarzyszenie "Centrum Wiedzy i Nowych Technologii im. Jana Pawła II"
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Mąkoszyce i okolic z INICJATYWĄ
- OSP Mąkoszyce
- OSP w Kobylej Górze
- Klub sportowy - Akademia piłkarska Rejsa
- Stowarzyszenie Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Kobylej Górze

Wśród wymienionych wyżej organizacji Koło Gospodyń Wiejskich w Kobylej Górze wśród swoich celów ma w szczególności:

- prowadzenie działalności społeczno-wychowawczej, oświatowo-kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej w środowiskach wiejskich;
- rozwój kultury ludowej, w tym w szczególności kultury lokalnej i regionalnej;
- wykonywanie innych zadań związanych ze wspieraniem rozwoju przedsiębiorczości na wsi i podejmowaniem działań na rzecz środowisk wiejskich.
- działania promocyjne na rzecz KGW Kobyla Góra i Gminy Kobyla Góra.

Gmina Kobyla Góra realizuje zadania ze sfery publicznej we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na podstawie

podejmowanych corocznych Uchwał Rady Gminy Kobyla Góra „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Kobyla Góra z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”.

Turystyka

Szlaki turystyczne są dobrze oznaczone i prowadzą przez największe atrakcje przyrodnicze i historyczne gminy.

- Szlak żółty (ok. 17 km): zaczynający się na rynku w Kobylej Górze, następnie Marcinki – Rybin – Zmysłona Parzynowska z Kobylą Górą i Krzyżem Wielkopolskim (Milenijnym) oraz w kierunku Kobylej Góry.
- Szlak czarny o długości 13 km, zaczyna się na rynku w Kobylej Górze, następnie Ignaców – Myślniew oraz powrót do Kobylej Góry.
- Szlak czerwony, 52 km, poprowadzony przez teren całej gminy. Początek na szczycie Kobyla Góra (284 m n.p.m.), następnie Parzynów – Mostki – Bierzów - Myślniewa - Rybin – Bałdowice - Marcinki oraz wzniesienie Kobyla Góra.

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2022 r. poz. 840*), formami ochrony zabytków są:

- ✓ wpis do rejestru zabytków;
- ✓ uznanie za pomnik historii;
- ✓ utworzenie parku kulturowego;
- ✓ ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Kobyla Góra funkcjonują wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa wymienia kolejno: prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu zabytku, prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych. Należy uzyskać zgodę konserwatora również na przemieszczanie zabytku nieruchomego, trwale przeniesienie zabytku ruchomego, dokonywanie podziału zabytku nieruchomego oraz zmianę jego przeznaczenia i sposobu korzystania z tego zabytku, a także na umieszczanie urządzeń technicznych i reklamowych oraz podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku. W przypadku archeologii niezbędne jest uzyskanie pozwolenia na badania archeologiczne oraz na poszukiwania prowadzone przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania. Pozwolenie WKZ ma formę decyzji administracyjnej, tak więc w toku postępowania mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego.

Tryb wydawania pozwoleń reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań*

zabytków. Rozporządzenie to precyzuje zakres wniosku i załączników dla każdego typu działań przy zabytku.

Prowadzenie jakichkolwiek działań, prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych w obiekcie zabytkowym, jak i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego zgodnie z art. 36 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840).

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) *prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 2) *wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) *prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) *prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) *prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) *przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) *trwale przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) *dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) *zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) *umieszczenie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;*
- 11) *podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru; z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni;*
- 12) *poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.*

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Kobyla Góra znajduje się siedem zespołów zabytków i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze element krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegający ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Tabela nr 1: Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków w Gminie Kobyla Góra

	MIEJSCOWOŚĆ	ZABYTEK	ADRES	CZAS POWSTANIA	REJESTR ZABYTKÓW	
					NR REJESTRU	DATA DECYZJI
1.	KOBYLA GÓRA	Zespół kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	1894 r.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
2.	KOBYLA GÓRA	Kościół w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	1894 r.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
3.	KOBYLA GÓRA	Cmentarz w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	XIX/XX w.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
4.	KOBYLA GÓRA	Ogrodzenie w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	XIX/XX w.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
5.	KOBYLA GÓRA	Kościół par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej w zespole	Plac Wolności nr 1	1806-1807	89/A	z 2.11.1965
6.	MARCINKI	Kościół filialny p.w. św. Trójcy	Marcinki	1803 r.	458/Wlkp/A	z 31.12.1990
7.	MYŚLNIEW	Kościół filialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Myślniew	1746 r.	459/Wlkp/A	z 31.12.1990
8.	PARZYNÓW	Kościół p.w. św. Mikołaja	Parzynów nr 1	1780-81	90/A	z 3.11.1965
9.	PISARZOWICE	Kościół ewangelicki, mauzoleum Bironów	Pisarzowice	1901-1902, wykończony 1912 r.	705/Wlkp/A	z 15.01.1982 i 26.08.2008
10.	PISARZOWICE	Teren wokół kościoła ewangelickiego	Pisarzowice	pocz. XX w.	705/Wlkp/A	z 15.01.1982 i 26.08.2008

5.3.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z art. 6 ust. 2 ww. ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania: zabytki ruchome będące, w szczególności: a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479), f) instrumentami muzycznymi, g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zgodnie z art. 10.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 poz. 840) „Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji

wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku”. Czyli w przypadku postępowania o wpis do rejestru zabytku ruchomego, może być ono wszczęte jedynie na wniosek właściciela tego zabytku. Kompetencja Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków do wszczęcia postępowania z urzędu ograniczona jest do wyjątkowych sytuacji wskazanych w art. 10 ust. 2, tj. przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Na terenie gminy Kobyla Góra do rejestru zabytków nieruchomości województwa wielkopolskiego zostały wpisane następujące obiekty:

- 1 pozycja stanowiąca wyposażenie kościoła filialnego p.w. św. Trójcy w Marcinkach, numer rejestru WK/46/4062 decyzją z dnia 06.06.1950;
- 12 pozycji stanowiących wyposażenie kościoła filialnego p.w. św. Trójcy w Marcinkach, numer rejestru 162/B decyzją z dnia 04.10.1995;
- polichromia we wnętrzu kościoła filialnego p.w. św. Trójcy w Marcinkach, numer rejestru 166/B decyzją z dnia 16.11.1995.

Ponadto liczne zabytki ruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków gminy, świadczą o różnorodności dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Kobyla Góra. W wojewódzkiej ewidencji zabytków ruchomych znajdują się obiekty stanowiące wyposażenie następujących kościołów z terenu Gminy Kobyla Góra:

- kościoła parafialnego p.w. św. Jadwigi Śląskiej w Kobylej Górze;
- kościoła filialnego p.w. Narodzenia NMP w Myślniewie,
- kościoła p.w. św. Mikołaja w Parzynowie.

Liczne zabytki ruchome świadczą o różnorodności dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Kobyla Góra.

5.3.3. Zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ewidencja prowadzona jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków zgodnie z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067). Stanowi ona zbiór kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa, sporządzanych zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t. j. Dz. U. 2021 poz. 56).

Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku. Zgoda właściciela zabytku nie jest potrzebna w wypadku kart ewidencyjnych zabytków nieruchomości.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny się znaleźć wszystkie zabytki znajdujące się na terenie objętym zakresem właściwości danego wojewódzkiego konserwatora zabytków. To istotnie odróżnia wojewódzką ewidencję zabytków od rejestru zabytków. Wpis do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne w postaci objęcia danego obiektu ochroną prawną,

pozwalającą na ingerencję państwa w konstytucyjnie chronione prawo własności. Rejestr opiera się na zasadzie wyboru, która oznacza, że historyczny obiekt proponowany do indywidualnej ochrony konserwatorskiej poprzez wpis do rejestru zabytków w celu jego zachowania powinien mieć wartości wyższe wobec innych obiektów tego samego typu i ponadprzeciętne. Dzięki wojewódzkiej ewidencji zabytków, która odzwierciedlać powinna cały zasób zabytkowy na danym terenie, można umiejscowić dany obiekt we właściwym miejscu w hierarchii wartości obiektów historycznych. Skutkiem wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzonej niezależnie od rejestru przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest obowiązek informacyjny. Zgodnie z art. 28 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 nin. ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1. Uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
2. Zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
3. Zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
4. Zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Listę obiektów zabytkowych ujętych lub, które znajdowały się na liście obiektów do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu przedstawiono w tabeli nr 2 – są to zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobyla Góra. Bardzo nieliczne zabytki posiadają założone karty ewidencyjne zabytku nieruchomego.

5.3.4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dokumenty te zostały szczegółowo omówione w rozdziale poświęconym relacji gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków formalnie nie stanowi formy ochrony zabytków wymienionych w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. *Dz. U. z 2020 r. poz. 282*). Pomimo to, w piśmiennictwie prawniczym, w związku z zapisami art. 7 pkt 4 i art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.) ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami pojawił i funkcjonuje termin „nienazwanych form ochrony zabytków” w odniesieniu do gminnej ewidencji zabytków, w związku z przypisanymi tej ewidencji skutkami prawnymi

(wspomniany wyżej art. 19 ust. 1 i 1 a u.o.z.o.z.). Pomimo nieujęcia gminnej ewidencji zabytków w art. 7 u.o.z.o.z. to może być ona kwalifikowana jako forma ochrony zabytków. Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza (prezydenta miasta, wójta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886) określają zakres informacji, który powinna zawierać karta adresowa zabytku nieruchomego. Znowelizowane w 2019 roku rozporządzenie nakłada na wojewódzkich konserwatorów zabytków obowiązek poinformowania o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty - wojewódzki konserwator zabytków zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, a także wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o włączeniu karty ewidencyjnej, wraz z odpowiednio potwierdzoną kopią takiej karty. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty ewidencyjnej zabytku, o sporządzeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty ewidencyjnej zabytku, o włączeniu nowej karty ewidencyjnej zabytku do wojewódzkiej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty ewidencyjnej zabytku z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Kolejnym etapem obowiązku informacyjnego jest obowiązek powstający na etapie wykonywania gminnej ewidencji zabytków. O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem na gminy, które zamierzają prowadzić gminną ewidencję zabytków, obowiązek informacyjny o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty, wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym,

terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomością o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o wyłączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw znacząco wzmocniła rangę gminnej ewidencji zabytków nakładając obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę w stosunku do obiektów budowlanych i obszarów niewpisanych do rejestru ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Włączenie zabytku do gminnej ewidencji zabytków skutkuje ich ochroną (obiekty i obszary) i ujęcie w gminnej ewidencji zabytków uwzględnia się w:

- miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i innych dokumentach planistycznych - Wojewódzki Konserwator Zabytków może wyznaczyć nakazy i zakazy dotyczące obszarów bądź budynków;
- decyzji o warunkach zabudowy - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego - Gmina przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- decyzji o realizacji inwestycji drogowej, lokalizacji linii kolejowej lub realizacji inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego - wojewoda lub starosta przed wydaniem decyzji przesyła ją do uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków;
- prawie budowlanym – pozwolenia na budowę lub rozbiórkę uzgadniane są z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W art. 24 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*Dz.U. 2022 poz. 840*) ustawodawca nałożył na Ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określenie, w drodze rozporządzenia, przesłanek, od których spełnienia jest uzależnione wyłączenie kart ewidencyjnych i adresowych z ewidencji. Wobec niezrealizowania tego obowiązku należy domniemywać, że wyłączenie zabytku z gminnej ewidencji zabytków jest możliwe w odniesieniu do zabytku, który utracił wartości, na podstawie których został włączony do ewidencji albo jego wartość nie zostanie potwierdzona w nowych ustaleniach. O wyłączeniu z gminnej ewidencji zabytków decyduje wójt z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku – **w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków**. W przypadku wyłączenia zabytku z gminnej ewidencji zabytków na wójtce spoczywa obowiązek poinformowania właściciela lub posiadacza zabytku, zgodnie z Rozporządzeniem z dnia 10 września 2019 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 56)

Gmina Kobyla Góra posiada Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem Wójta Gminy Kobyla Góra nr 391/22 z dnia 25 listopada 2022 r., które obejmuje także zabytki (stanowiska) archeologiczne.

5.4.1. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobyla Góra

Gminna Ewidencja Zabytków jest dokumentem otwartym. Zgodnie z art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków mogą być ujęte inne

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków).

Tabela nr 2: Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kobyla Góra – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte w tabeli nr 3.

	MIEJSCOWOŚĆ	ZABYTEK	ADRES	WŁASNOŚĆ	CZAS POWSTANIA	REJESTR ZABYTKÓW	
						NR REJESTRU	DATA DECYZJI
1.	BAŁDOWICE	Kościół rzymskokatolicki p.w. św. Andrzeja Boboli	Baldowice nr 51	Skarb Państwa	Pocz. XX w.		
2.	BAŁDOWICE	Cmentarz rzymskokatolicki	Baldowice	Skarb Państwa	Pocz. XX w.		
3.	BAŁDOWICE	Dom mieszkalny	Baldowice nr 6	Prywatna	1 ćw. XX w.		
4.	BAŁDOWICE	Dom mieszkalny	Baldowice nr 23	Prywatna	1 ćw. XX w.		
5.	BAŁDOWICE	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Baldowice nr 43	Gmina	1 ćw. XX w.		
6.	BIERZÓW	Dom	Bierzów nr 40	Prywatna	1 ćw. XX w.		
7.	IGNACÓW	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Ignaców nr 29	Gmina	1 ćw. XX w.		
8.	IGNACÓW	Kapliczka	Ignaców	Prywatna	pocz. XX w.		
9.	IGNACÓW	Krzyż drewniany	Ignaców	Powiat	1 ćw. XX w.		
10.	KOBYLA GÓRA	Dom	ul. Kościuszki nr 1	gmina	I. 20-te XX w.		
11.	KOBYLA GÓRA	Ratusz	Plac Wiosny Ludów nr 1	gmina	pocz. XX w.		
12.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 4	Prywatna	pocz. XX w.		
13.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 6 i 6a	Prywatna	1 ćw. XX w.		
14.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 7	Prywatna	1 ćw. XX w.		
15.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 9	Prywatna	1 ćw. XX w.		
16.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 11	Prywatna	1 ćw. XX w.		
17.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 13	Prywatna	1 ćw. XX w.		
18.	KOBYLA GÓRA	Budynek gospodarczy w zagrodzie nr 16	Plac Wiosny Ludów nr 16	Prywatna	1 ćw. XX w.		
19.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 18	Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska	1 ćw. XX w.		
20.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 22	Prywatna	1 ćw. XX w.		
21.	KOBYLA GÓRA	Dom	Plac Wiosny Ludów nr 23	Prywatna	1 ćw. XX w.		
22.	KOBYLA GÓRA	Szkoła	Plac Wiosny Ludów nr 25	Gmina	1 ćw. XX w.		
23.	KOBYLA GÓRA	Zespół kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	kościelna	1894 r.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
24.	KOBYLA GÓRA	Kościół w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	kościelna	1894 r.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
25.	KOBYLA GÓRA	Cmentarz w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	kościelna	XIX/XX w.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
26.	KOBYLA GÓRA	Ogrodzenie w zespole kościoła ewangelickiego	ul. Powstańców Wielkopolskich	kościelna	XIX/XX w.	713/Wlkp/A	z 6.10.2008
27.	KOBYLA GÓRA	Dom	ul. Powstańców Wielkopolskich nr 1	Prywatna	1 ćw. XX w.		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

28.	KOBYLA GÓRA	Dom	ul. Powstańców Wielkopolskich nr 3	Prywatna	1 ćw. XX w.		
29.	KOBYLA GÓRA	Zespół kościoła par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej	Plac Wolności nr 1,2	kościelna	1806-1807		
30.	KOBYLA GÓRA	Kościół par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej w zespole	Plac Wolności nr 1	kościelna	1806-1807	89/A	z 2.11.1965
31.	KOBYLA GÓRA	Dzwonnica w zespole kościoła par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej	Plac Wolności	kościelna	1984 r.		
32.	KOBYLA GÓRA	Ogrodzenie w zespole kościoła par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej	Plac Wolności	kościelna	1 poł. XX w. (?)		
33.	KOBYLA GÓRA	Plebanią w zespole kościoła par. p.w. św. Jadwigi Śląskiej	Plac Wolności nr 2	kościelna	1880 r.		
34.	LIGOTA	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Ligota nr 1	Prywatna	1 ćw. XX w.		
35.	LIGOTA	Karczma, ob. dom mieszkalny	Ligota nr 2	Prywatna	1 ćw. XX w.		
36.	LIGOTA	Dom mieszkalny 6 rodzinny, ob. dom	Ligota nr 4	gminna	1 ćw. XX w.		
37.	LIGOTA	Dom mieszkalny dla robotników i kuźnia, ob. dom mieszkalny	Ligota nr 5	Prywatna	1 ćw. XX w.		
38.	LIGOTA	Dom mieszkalny dla robotników w zespole folwarcznym, ob. dom mieszkalny	Ligota nr 7	Prywatna	pocz. XX w., przebud.		
39.	LIGOTA	Cegielnia	Ligota nr 17	Prywatna	pocz. XX w.		
40.	LIGOTA	Dwór, ob. dom mieszkalny i pensjonat „W starym zamku”	Ligota r 20	Prywatna	pocz. XX w.		
41.	LIGOTA	Stajnia-magazyn w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy	Ligota	Prywatna	k. XIX w.		
42.	LIGOTA	Chlewnia-obora w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy	Ligota	Prywatna	1889 r.		
43.	LIGOTA	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Ligota	Prywatna	3-4 ćw. XIX w.		
44.	MARCINKI	Kościół filialny p.w. św. Trójcy	Marcinki	kościelna	1803 r.	458/Wlkp/A	z 31.12.1990
45.	MARCINKI	Cmentarz ewangelicki	Marcinki	kościelna	poł. XIX w.		
46.	MARCINKI	Cmentarz rzymskokatolicki	Marcinki	kościelna	pocz. XX w. (?)		
47.	MARCINKI	Spichlerz	Marcinki nr 13	Prywatna	2 poł. XIX w.		
48.	MARCINKI	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Marcinki nr 45	Prywatna	pocz. XX w.		
49.	MARCINKI	Dom w zagrodzie nr 53	Marcinki nr 53	Prywatna	1 ćw. XX w.		
50.	MARCINKI	Budynek gospodarczy w zagrodzie nr 53	Marcinki nr 53	Prywatna	1 ćw. XX w.		
51.	MARCINKI	Dom	Marcinki nr 57	Prywatna	pocz.1 XX w.		
52.	MARCINKI	Krzyż drewniany, przydrożny	Marcinki	Prywatna	pocz.1 XX w.		
53.	MĄKOSZYCE	Cmentarz rzymskokatolicki	Mąkoszyce	kościelna	poł. XVIII w., I. 30-teXX w.		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

54.	MAKOSZYCE	Cmentarz ewangelicki	Mąkoszyce	Skarb Państwa	2 poł. XIX w.		
55.	MAKOSZYCE	Park krajobrazowy w zespole dworskim	Mąkoszyce	gmina	k. XIX w.		
56.	MAKOSZYCE	Dom katolicki	Mąkoszyce nr 38	kościelna	1932 r.		
57.	MAKOSZYCE	Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Jezusa	Mąkoszyce nr 39	kościelna	1932-33 r.		
58.	MAKOSZYCE	Plebania	Mąkoszyce nr 40	kościelna	k. XIX w., I. 30-te XX w.		
59.	MAKOSZYCE	Ogrodzienie kościoła parafialnego	Mąkoszyce	kościelna	1932 r.		
60.	MAKOSZYCE	Dom mieszkalny dziesięciorak, ob. dom mieszkalny	Mąkoszyce nr 164	Gmina	ok. 1900 r.		
61.	MAKOSZYCE	Stajnia-obora, ob. budynek gospodarczy	Mąkoszyce nr 164a	Prywatna	2 poł. XIX w.		
62.	MAKOSZYCE	Dom wielorodzinny, ob. budynek mieszkalny	Mąkoszyce nr 165-165a	Prywatna	1 ćw. XX w.		
63.	MAKOSZYCE	Dom	Mąkoszyce nr 167	Prywatna	1929 r.		
64.	MAKOSZYCE „Stary Folwark”	Park dworski	Mąkoszyce	Skarb Państwa	3 ćw. XIX w.		
65.	MAKOSZYCE „Stary Folwark”	Kapliczka	Mąkoszyce	Skarb Państwa	pocz. XX w., remontowana		
66.	MOSTKI	Kapliczka	Mostki	Skarb Państwa	pocz. XX w.		
67.	MOSTKI	Kapliczka	Mostki nr 22	Prywatna	pocz. XX w.		
68.	MYŚLNIIEW	Kościół filialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	Myślniew	kościelna	1746 r.	459/Wlkp/A	z 31.12.1990
69.	MYŚLNIIEW	Cmentarz przykościelny, przy kościele filialnym p.w. Narodzenia NMP	Myślniew	kościelna	przed XVIII w.		
70.	MYŚLNIIEW	Krzyż drewniany, przy kościele filialnym p.w. Narodzenia NMP	Myślniew	kościelna	1 ćw. XX w.		
71.	MYŚLNIIEW	Założenie dworskie, tzw. „Resztówka”	Myślniew	prywatna / skarb państwa / powiat	od XVI w., budynki XIX, XX w.		
72.	MYŚLNIIEW	Dwór (1) w założeniu dworskim, ob. Dom Pomocy Społecznej	Myślniew nr 1	powiat	3-4 ćw. XIX w.		
73.	MYŚLNIIEW	Dom mieszkalny (4) w założeniu dworskim	Myślniew	Prywatna	ok. poł. XIX w.		
74.	MYŚLNIIEW	Dom mieszkalny (8) w założeniu dworskim	Myślniew nr 8	Prywatna	poł. XIX w.		
75.	MYŚLNIIEW	Kurnik (14), ob. budynek gospodarczy w założeniu dworskim	Myślniew	Prywatna	2 poł. XIX w.		
76.	MYŚLNIIEW	Stodola - stajnia – wozownia (12), w założeniu dworskim	Myślniew	powiat	3 ćw. XIX w.		
77.	MYŚLNIIEW	Obora - spichlerz (13), w założeniu dworskim	Myślniew	Prywatna	3 ćw. XIX w.		
78.	MYŚLNIIEW	Park w założeniu dworskim	Myślniew	powiat	ok. poł. XIX w.		
79.	MYŚLNIIEW	Szkoła, ob. dom mieszkalny	Myślniew nr 44	Prywatna	ok. 1900 r.		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

80.	MYŚLNIĘW	Kapliczka	Myśliniew	Prywatna	pocz. XX w.		
81.	PARZYŃÓW	Zespół kościoła	Parzyńów	kościelna	XVIII-XX w.		
82.	PARZYŃÓW	Kościół p.w. św. Mikołaja	Parzyńów nr 1	kościelna	1780-81	90/A	z 3.11.1965
83.	PARZYŃÓW	Plebania w zespole kościoła	Parzyńów nr 2	kościelna	pocz. XX w.		
84.	PARZYŃÓW	Budynek gospodarczy w zespole kościoła	Parzyńów	kościelna	1 ćw. XX w.		
85.	PARZYŃÓW	Dzwonnica w zespole kościoła	Parzyńów	kościelna	1 poł. XX w.		
86.	PARZYŃÓW	Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena w zespole kościoła	Parzyńów	kościelna	k. XVIII w.		
87.	PARZYŃÓW	Krzyż misyjny w zespole kościoła	Parzyńów	kościelna	XX w.		
88.	PARZYŃÓW	Cmentarz rzymskokatolicki	Parzyńów	kościelna	1 poł. XIX w.		
89.	PARZYŃÓW	Dom	Parzyńów nr 5	Prywatna	k. XIX w.		
90.	PARZYŃÓW	Budynek gospodarczy w zagrodzie nr 5	Parzyńów nr 5	Prywatna	k. XIX w.		
91.	PARZYŃÓW	Stodola w zespole dworskim	Parzyńów	Prywatna	4 ćw. XIX w.		
92.	PARZYŃÓW	Budynek gospodarczy w zespole dworskim	Parzyńów	Prywatna	4 ćw. XIX w.		
93.	PARZYŃÓW	Park w zespole dworskim	Parzyńów	Prywatna	4 ćw. XIX w.		
94.	PARZYŃÓW	Kapliczka	Parzyńów	Prywatna	ok. 1900 r.		
95.	PISARZOWICE	Kościół ewangelicki, mauzoleum Bironów	Pisarzowice	Prywatna	1901-1902, wykończony 1912 r.	705/Wlkp/A	z 15.01.1982 i 26.08.2008
96.	PISARZOWICE	Teren wokół kościoła ewangelickiego	Pisarzowice	Prywatna	pocz. XX w.	1015/2019	31.12.2019
97.	PISARZOWICE	Założenie dworko-parkowo-folwarczne	Pisarzowice	Skarb państwa	3-4 ćw. XIX w.		
98.	PISARZOWICE	Dwór (1) w zespole	Pisarzowice nr 26	Prywatna	1862 r.		
99.	PISARZOWICE	Spichlerz (5) w zespole	Pisarzowice	Skarb państwa	3 ćw. XIX w.		
100.	PISARZOWICE	Obora (7) w zespole	Pisarzowice	Skarb państwa	3 ćw. XIX w.		
101.	PISARZOWICE	Budynek inwentarski (8) w zespole	Pisarzowice	Skarb państwa	3 ćw. XIX w.		
102.	PISARZOWICE	Magazyn-szorzownia (9) w zespole	Pisarzowice	Skarb państwa	3 ćw. XIX w.		
103.	PISARZOWICE	Park w zespole	Pisarzowice	Skarb państwa	ok. poł. XIX w.		
104.	PISARZOWICE	Szkoła, ob. Warsztaty Terapii Zajęciowej	Pisarzowice nr 28	gmina	pocz. XX w.		
105.	PISARZOWICE	Krzyż	Pisarzowice	prywatna	pocz. XX w.		
106.	RYBIN	Założenie dworskie	Rybin	skarb państwa	XV-XVIII w., budynki XVIII-XIX w.		
107.	RYBIN	Dom dzierżawcy (1) w zespole, ob. dom mieszkalny	Rybin nr 24	skarb państwa	2 poł. XVIII w., rozbud. 4 ćw. XIX w.		
108.	RYBIN	Spichlerz (2) w zespole	Rybin	skarb państwa	2 poł. XVIII w.		
109.	RYBIN	Dom mieszkalny wielorodzinny (3) w zespole,	Rybin nr 22	skarb państwa	3-4 ćw. XIX w.		

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

110.	RYBIN	Stodoła (4) w zespole	Rybin	skarbu państwa	3-4 ćw. XIX w.		
111.	RYBIN	Kuźnia-garaże (5) w zespole	Rybin	skarbu państwa	3-4 ćw. XIX w.		
112.	RYBIN	Stodoła (6) w zespole	Rybin	skarbu państwa	3 ćw. XIX w.		
113.	RYBIN	Dom mieszkalny (sześciorek) (7) w zespole	Rybin nr 25	skarbu państwa	3-4 ćw. XIX w.		
114.	RYBIN	Ogrodzenie, brama w zespole	Rybin	skarbu państwa	2 poł. XIX w.		
115.	RYBIN	Szkola w zespole szkolnym, ob. dom mieszkalny	Rybin	Prywatna	lata 30-te XX w.		
116.	RYBIN	Dom nauczyciela w zespole szkolnym	Rybin nr 7	Prywatna	lata 30-te XX w.		
117.	RYBIN	Budynek gospodarczy w zespole szkolnym	Rybin nr 7	Prywatna	lata 30-te XX w.		

5.4.2 Stanowiska archeologiczne ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kobyla Góra

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”. Są to więc pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany oraz relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Zabytki archeologiczne stanowią szczególną grupę zabytków, ponieważ są to obiekty rozproszone i występują także z dala od terenów współcześnie zamieszkałych. Zgodnie z prawem każdy obiekt archeologiczny, niezależnie od własności gruntu, na którym został odnaleziony, jest własnością państwa. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje zabytki archeologiczne za źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Podstawą do ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest prowadzony od 1978 r. ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Program ten systematyzuje zasób wiedzy o terenie poprzez terenową prospekcję archeologiczną z uwzględnieniem informacji o wcześniejszych badaniach, zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach naukowo badawczych oraz publikacjach naukowych i popularno-naukowych. Dokumentacja AZP, na którą składają się karty ewidencyjne reprezentujące ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania kraju. Do zbioru włączane są nowe karty ewidencyjne, które zgodnie z nowym rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) noszą nazwy „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego lądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego śródlądowego”; „Karta ewidencyjna zabytku archeologicznego podwodnego morskiego”. Karty ewidencyjne zabytków archeologicznych są włączane w zasób wojewódzkiej ewidencji zabytków i dokumentacja stanowisk archeologicznych w ewidencji wojewódzkiej jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie i musi być odzwierciedlana w prowadzonych przez gminy Gminnych Ewidencjach Zabytków.

Prowadzona przez Gminy ewidencja zabytków archeologicznych ma za zadanie informowanie o obecności w danym miejscu nieruchomego zabytku archeologicznego, ponieważ

„ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.” Zgodnie z przepisami prawa, każdy kto zamierza realizować roboty ziemne na terenie, gdzie znajdują się zabytki archeologiczne, prowadzić roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub ewidencji zabytków objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, planuje zmiany charakteru dotychczasowego przeznaczenia terenu, które mogą doprowadzić do przekształcenia lub uszkodzenia zabytku archeologicznego (stanowiska archeologicznego), jest zobowiązany przeprowadzić (czyli sfinansować) badania archeologiczne w zakresie ustalonym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Badania archeologiczne prowadzone na stanowiskach mogą mieć charakter inwazyjny (niszczący) oraz badania nieinwazyjne z wykorzystaniem metod geofizycznych, teledetekcyjnych. Obie metody badań dają możliwość poznania poszczególnych stanowisk, zabytków czy problemów związanych z szeroko rozumianą przeszłością, w tym zwłaszcza w sytuacjach zagrożenia zniszczeniem lub uszkodzeniem substancji zabytkowej (nawarstwień, obiektów, materiałów i ich kontekstów).

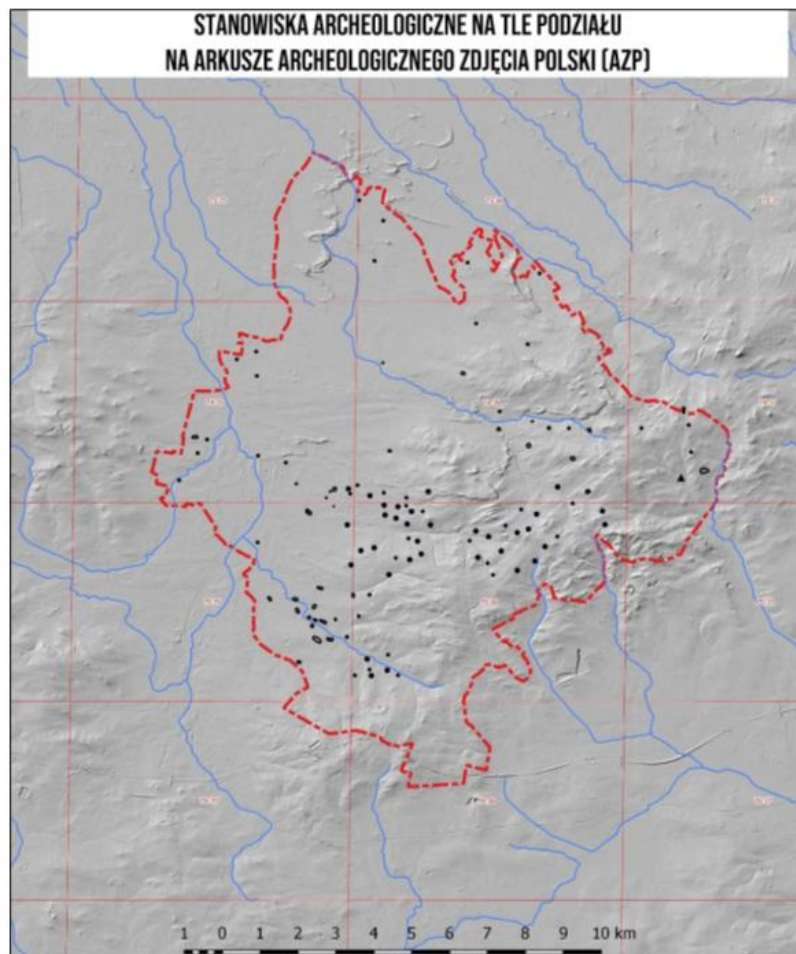
Obowiązek przeprowadzenia badań archeologicznych reguluje art. 31 ustawy o ochronie zabytków, w myśl którego osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji wyłącznie w takim zakresie, w jakim roboty budowlane albo roboty ziemne lub zmiana charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny. Zatem obowiązek przeprowadzenia prac archeologicznych istnieje tylko wówczas, kiedy występuje ryzyko przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego i o ile przeprowadzenie badań jest niezbędne w celu ochrony zabytków.

Na terenie gminy Kobyla Góra znajduje się 114 stanowisk archeologicznych, które zostały ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, z których 112 stanowisk posiada dokładną lokalizację w terenie. Wszystkie stanowiska ujęte w GEZ Gminy Kobyla Góra zostały zweryfikowane pod kątem zgodności z aktualnymi danymi adresowymi, to jest aktualną nazwą miejscowości (obrębu geodezyjnego). Prezentowane w tabeli nr 3 lista 114 stanowisk zawiera wszystkie stanowiska występujące w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków łącznie ze stanowiskami znanymi z relacji archiwalnych, czyli wcześniejszych odkryć, które podczas badań Archeologicznego Zdjęcia Polski nie zostały zlokalizowane w terenie.

Zdecydowana większość ze stanowisk archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kobyla Góra to stanowiska nowoodkryte podczas badań powierzchniowych, przeprowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP).

Archeologiczne Zdjęcie Polski to ogólnopolski program badawczo-ewidencyjny opracowany w Ośrodku Dokumentacji Zabytków i wdrożony do realizacji w 1978 r. Jego celem jest rozpoznanie, metodą badań powierzchniowych i poprzez kwerendę źródłową, stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji o stanowiskach archeologicznych rozpoznanych tą metodą. Na potrzeby realizacji programu obszar kraju podzielono na tzw. arkusze i tereny gminy Kobyla Góra znajdują się na następujących arkuszach AZP – w nawiasach podano rok, w którym przeprowadzono badania powierzchniowe w ramach AZP: 73-36 (wiosna 2001 r., z terenu gminy pochodzi 6 stanowisk), 74-35 (wiosna 2001 r., z terenu gminy pochodzi 9 stanowisk), 74-36 (wiosna i jesień 1986 r., z terenu gminy pochodzi 13 stanowisk), 74-37 (wiosna 1981 r., z terenu gminy pochodzi 6 stanowisk), 75-35 (wiosna 1986 r.,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

z terenu gminy pochodzi 22 stanowiska), 75-36 (wiosna 2001 r., z terenu gminy pochodzi 58 stanowisk).

Na terenie Gminy Kobyla Góra występuje stanowisko archeologiczne tworzące własną formę krajobrazową, jest nim stanowisko w Kobylej Górze określane w literaturze przed II wojną światową jako „zaczysko”. Stanowisko to w 1986 r. było badane wykopaliskowo przez Katedrę Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego i zostało zweryfikowane jako dwór na kopcu.

Dokumentacje z badań AZP na wymienionych obszarach zawierają rzetelną kwerendę materiałów archiwalnych, a materiał kartograficzny w nich zawarty odpowiada standardom dokumentacji AZP tworzonym w danym okresie i jest z reguły wystarczająca dla dokładnej lokalizacji poszczególnych punktów osadniczych.

Jak wspomniano w efekcie wymienionych badań zarówno terenowych jak przeprowadzonej kwerendy źródeł archiwalnych na terenie gminy ujawniono 114 stanowisk archeologicznych, co jest w miarę dużą liczbą mając na uwadze, że dużą część powierzchni terenu gminy była niedostępna prospekcji terenowej z uwagi na obszary leśne oraz użytkowane rolniczo. Odkryte stanowiska dostarczały najczęściej materiału zabytkowego, który w części przypadków pozwalał na datowanie w ramach okresów archeologii Polski a także często przypisanie konkretnym kulturom archeologicznym.

Wszystkie stanowiska archeologiczne w prezentowanej poniżej tabeli nr 4 zostały ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków, przyjętej Zarządzeniem Wójta Gminy Kobyla Góra nr 391/22 z dnia 25 listopada 2022 r.

Tabela 4 : Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków.

	Zweryfikowana nazwa miejscowości	Nr obsz. AZP / Nr stanowiska na obszarze	Nr st. w miejsc	FUNKCJA - CHRONOLOGIA
1.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/1	1	ślad osadnictwa – późne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
2.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/2	2	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
3.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/3	3	ślad osadnictwa – k. lużycka osada –wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
4.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/4	4	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
5.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/5	5	osada - nowożytność
6.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/6	6	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
7.	BAŁDOWICE	AZP 75-36/7	7	ślad osadnictwa – późne średniowiecze ślad osadnictwa - nowożytność
8.	BIERZÓW	AZP 74-36/7	1	ślad osadnictwa – nowożytność (XVIII-XX w.)
9.	BIERZÓW	AZP 73-36/26	2	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze punkt osadniczy – późne średniowiecze
10.	BIERZÓW	AZP 73-36/27	3	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
11.	BIERZÓW	AZP 73-36/28	4	STANOWISKO ARCHIWALNE O NIEUSTALONEJ LOKALIZACJI ślad osadnictwa – neolit?
12.	IGNACÓW	AZP 74-36/2	1	punkt osadniczy – nowożytność (XVI-XVII w.)
13.	IGNACÓW	AZP 74-36/4	3	ślad osadnictwa – neolit/wcz. okres ep. brązu (?)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

14.	IGNACÓW	AZP 74-36/5	4	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XX w.)
15.	IGNACÓW	AZP 75-36/55	5	śląd osadnictwa – k. lużycka punkt osadniczy - nowożytność
16.	IGNACÓW	AZP 75-36/56	6	punkt osadniczy – późne średniowiecze osada – nowożytność
17.	KOBYLA GÓRA	AZP 74-36/13	1	gródek rycerski – wcz. śred. - nowoż. (II poł. XIII./XIV-XVIII w.)
18.	KOBYLA GÓRA	AZP 74-36/1	2	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XX w.)
19.	KOBYLA GÓRA	AZP 74-36/6	3	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XX w.)
20.	KOBYLA GÓRA	AZP 74-36/11	4	śląd osadniczy – późne średniowiecze (XV/XVI w.)
21.	KOBYLA GÓRA	AZP 75-36/54	5	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze śląd osadnictwa – późne średniowiecze śląd osadnictwa - nowożytność
22.	KUŹNICA MYŚLNEWSKA	AZP 73-36/3	1	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich
23.	KUŹNICA MYŚLNEWSKA	AZP 74-36/10	1	śląd osadniczy – późne średniowiecze i nowożytność (XV/XVI-XVII w.)
24.	KUŹNICA MYŚLNEWSKA	AZP 73-36/1	3	śląd osadnictwa - epoka kamienia
25.	KUŹNICA MYŚLNEWSKA	AZP 73-36/2	4	śląd osadnictwa – k. lużycka
26.	LIGOTA	AZP 74-36/12	1	punkt osadniczy – nowożytność (XVII-XVIII w.)
27.	MARCINKI	AZP 75-36/38	1	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
28.	MARCINKI	AZP 75-36/39	2	punkt osadniczy – późne średniowiecze śląd osadnictwa - nowożytność
29.	MARCINKI	AZP 75-36/40	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia punkt osadniczy - nowożytność
30.	MARCINKI	AZP 75-36/41	4	śląd osadnictwa – epoka kamienia
31.	MARCINKI	AZP 75-36/42	5	śląd osadnictwa – k. lużycka punkt osadniczy - nowożytność
32.	MARCINKI	AZP 75-36/43	6	śląd osadnictwa – k. lużycka
33.	MARCINKI	AZP 75-36/44	7	śląd osadnictwa – epoka kamienia
34.	MARCINKI	AZP 75-36/45	8	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
35.	MARCINKI	AZP 75-36/46	9	osada - nowożytność
36.	MARCINKI	AZP 75-36/47	10	śląd osadnictwa – późne średniowiecze osada - nowożytność
37.	MARCINKI	AZP 75-36/48	11	śląd osadnictwa – epoka kamienia
38.	MARCINKI	AZP 75-36/49	12	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
39.	MARCINKI	AZP 75-36/50	13	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze osada - nowożytność
40.	MARCINKI	AZP 75-36/51	14	śląd osadnictwa – okres wpływów rzymskich
41.	MARCINKI	AZP 75-36/52	15	osada - nowożytność
42.	MARCINKI	AZP 75-36/53	16	osada - nowożytność
43.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/6	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia
44.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/7	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia
45.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/8	3	osada – późne średniowiecze
46.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/12	9	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze śląd osadnictwa – późne średniowiecze

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

				punkt osadniczy - nowożytność
47.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/13	10	ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy – wczesne średniowiecze
48.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/14	11	osada – okres wpływów rzymskich osada – wczesne średniowiecze
49.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/15	12	ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy – nowożytność
50.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/16	13	osada - nowożytność
51.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/17	14	ślad osadnictwa – k. łużycka ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich
52.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/18	15	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze
53.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/19	16	osada - nowożytność
54.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/20	17	ślad osadnictwa – k. łużycka
55.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/21	18	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze ślad osadnictwa – późne średniowiecze
56.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/22	19	ślad osadnictwa – k. łużycka punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
57.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/23	20	ślad osadnictwa – k. łużycka/k. pomorska
58.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/24	21	ślad osadnictwa – k. łużycka punkt osadniczy - nowożytność
59.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/25	22	ślad osadnictwa – okres wpływów rzymskich punkt osadniczy - nowożytność
60.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/26	23	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich
61.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/27	24	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
62.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/28	25	punkt osadniczy – wczesne średniowiecze ślad osadnictwa - nowożytność
63.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/29	26	ślad osadnictwa – k. łużycka ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
64.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/30	27	osada - nowożytność
65.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/31	28	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze punkt osadniczy - nowożytność
66.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/32	29	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze
67.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/33	30	osada - nowożytność
68.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/34	31	punkt osadniczy – późne średniowiecze osada - nowożytność
69.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/35	32	osada - nowożytność
70.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/36	33	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze osada - nowożytność
71.	MĄKOSZYCE	AZP 75-36/37	34	ślad osadnictwa – k. łużycka punkt osadniczy - nowożytność
72.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/1	1	ślad osadnictwa – pradzieje osada - nowożytność
73.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/2	2	ślad osadnictwa - nowożytność
74.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/3	3	osada - nowożytność
75.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/4	4	osada - nowożytność
76.	MĄKOSZYCE	AZP 75-35/5	5	ślad osadnictwa – późne średniowiecze
77.	MĄKOSZYCE	AZP 74-35/31	3	ślad osadnictwa – k. łużycka
78.	MOSTKI	AZP 74-37/14	1	ślad osadnictwa – k. łużycka (V E.B/Ha)
79.	MOSTKI	AZP 74-36/3	2	punkt osadniczy – późne średn. i nowoż. (XV/XVI-XVII w.)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

80.	MYŚLNIEW	AZP 74-36/8	1	punkt osadniczy – nowożytność (XIX-XX w.)
81.	MYŚLNIEW	AZP 74-36/9	2	punkt osadniczy – nowożytność (XVIII-XX w.)
82.	ZMYŚLONA LIGOCKA	AZP 74-35/27	4	k. lużycka (V okres epoki brązu/Halsztat) średniowiecze-nowożytność
83.	ZMYŚLONA LIGOCKA	AZP 74-35/28	5	średniowiecze-nowożytność
84.	ZMYŚLONA LIGOCKA	AZP 74-35/29	6	okres wpływów rzymskich
85.	PARZYNÓW	AZP 74-37/5	1	nieokreślone – k. lużycka
86.	PARZYNÓW	AZP 74-37/10	2	osada (?) – k. lużycka
87.	PARZYNÓW	AZP 74-37/11	3	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
88.	PARZYNÓW	AZP 74-37/12	4	osada – późne średniowiecze
89.	PARZYNÓW / OLSZANKA	AZP 74-37/13	5	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
90.	PARZYNÓW	AZP 75-36/57	1	punkt osadniczy – okres wpływów rzymskich osada - nowożytność
91.	PARZYNÓW	AZP 75-36/58	2	osada - nowożytność
92.	PISARZOWICE	AZP 75-35/9	1	ślad osadnictwa - pradzieje
93.	PISARZOWICE	AZP 75-35/10	2	ślad osadnictwa - pradzieje
94.	PISARZOWICE	AZP 75-35/11	3	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze
95.	PISARZOWICE	AZP 75-35/12	4	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
96.	PISARZOWICE	AZP 75-35/13	5	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska) osada – wczesne średniowiecze osada – późne średniowiecze
97.	PISARZOWICE	AZP 75-35/14	6	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
98.	PISARZOWICE	AZP 75-35/15	7	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze osada – późne średniowiecze
99.	PISARZOWICE	AZP 75-35/16	8	osada - pradzieje
100.	PISARZOWICE	AZP 75-35/17	9	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze ślad osadnictwa – późne średniowiecze
101.	PISARZOWICE	AZP 75-35/18	10	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
102.	PISARZOWICE	AZP 75-35/19	11	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
103.	PISARZOWICE	AZP 75-35/20	12	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
104.	PISARZOWICE	AZP 75-35/21	13	osada – okres wpływów rzymskich (k. przeworska)
105.	PISARZOWICE	AZP 75-36/8	14	ślad osadnictwa – epoka kamienia
106.	PISARZOWICE	AZP 75-36/9	15	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze
107.	PISARZOWICE	AZP 75-36/10	16	ślad osadnictwa – k. lużycka punkt osadniczy - nowożytność
108.	PISARZOWICE	AZP 75-36/11	17	osada – k. lużycka punkt osadniczy - nowożytność
109.	RYBIN	AZP 75-35/29	1	ślad osadnictwa - pradzieje
110.	RYBIN	AZP 74-35/32	2	ślad osadnictwa – późne średniowiecze
111.	RYBIN	AZP 74-35/33	3	ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze ślad osadnictwa – nowożytność (XVI-XVII w.) cmentarz - nowożytność
112.	RYBIN	AZP 74-35/34	4	ślad osadnictwa – późne średniowiecze
113.	RYBIN	AZP 74-35/35	5	ślad osadnictwa – późne średniowiecze

114.	ZMYŚLONA LIGOCKA	AZP 74-35/40	1	STANOWISKO ARCHIWALNE O NIEUSTALONEJ LOKALIZACJI ślad osadnictwa - neolit
------	---------------------	--------------	---	--

5.5 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Niezwykle ciekawym elementem dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Kobyla Góra jest zachowana drewniana architektura sakralna, której przykłady występujące na terenie pogranicza Śląska i Wielkopolski charakteryzują się oryginalną adaptacją form. Są to kościoły wzniesione w XVII, XVIII i XIX w. w konstrukcji zrębowej i oszalowane. Obiekty o prostych bryłach często z wieżą od strony kruchty, niewielkimi zakrystiami przylegającymi do naw bocznych.

1. Marcinki, kościół pw. Trójcy Świętej, 1800
2. Myślniew, kościół fil. pw. Narodzenia NMP, 1746
3. Parzynów, kościół pw. św. Mikołaja, 1780-81

Kolejną liczną grupę stanowią także kościoły ewangelickie i neogotyckie:

1. Kobyla Góra, kościół ewangelicki, 1894
 2. Pisarzowice, kościół ewangelicki, (ob. nieczynny, mocno zdewastowany), 1902
- oraz murowane i otynkowane kościoły rzymsko-katolickie:
1. Kobyla Góra, kościół par. pw. św. Jadwigi, 1806-1807 – klasycyzm

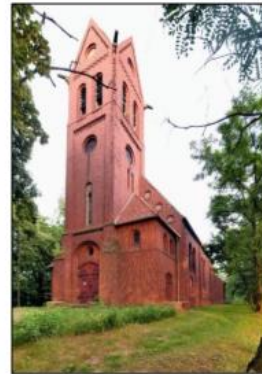
Kobyla Góra, zespół kościoła ewangelickiego, wpis do rejestru zabytków nr 713/Wlkp/A: kościół, cmentarz kościelny, ogrodzenie murowane – metalowe z bramą. Właściciel: parafia ewangelicko-augsburska w Kępnie.

Pierwsi protestanci przybyli na tereny południowej Wielkopolski w pierwszej połowie XVII w. w okresie wojny trzydziestoletniej. Kobyla Góra po drugim rozbiórce Polski w 1793 r. znalazła się pod zaborem pruskim. W 2 połowie XIX w. nasiliła się prowadzona przez Ottona von Bismarcka akcja germanizacyjna i antykatolickiej w ramach tzw. Kulturkampfu w na terenie zaboru pruskiego przejawiająca się napływem ludności niemieckiej wyznania ewangelickiego. W połowie XIX w. w miejscowości mieszkało 9 rodzin ewangelickich, zaś w latach 80-tych XIX 76 protestantów a na początku XX w. 190. Do czasu wybudowania kościoła w użytkowaniu była kaplica w szkole ewangelickiej. W 1894 w Kobyłej Górze został poświęcony kościół ewangelicki wybudowany w stylu neogotyckim, podkreślającym niemieckość budynku. Na konsekrację kościoła przybyła córka Wilhelma II cesarza Niemiec. 1 kwietnia 1895 r. w Kobyłej Górze erygowano parafię ewangelicką. Kościół obecnie należy do parafii ewangelicko-augsburskiej w Kępnie.

W skład zespołu wchodzi kościół, ogrodzenie i według danych WUOZ w Kaliszu cmentarz przykościelny.

Budynek kościoła nieorientowany, wybudowany w 1894 r. murowany z cegły, nieotynkowany. Kościół jednonawowy, na rzucie prostokąta z kwadratową w rzucie wieżą od północy ujętą po bokach prostokątnymi kruchtami, z prostokątnym zamkniętym trójbocznie prezbiterium od południa z dwiema dobudówkami - zakrystiami. Bryła kościoła jednonawowa, korpus nawy wyższy niż prezbiterium, prostopadłościenna wieża zamknięta hełmem w kształcie iglicy, korpus nawy zamknięty dachem dwuspadowym, prezbiterium pięciopółaciowym, kruchty dachami dwupółaciowymi, dobudówki przy prezbiterium dachami trójpółaciowymi. Całość pokryta jest dachówką ceramiczną. Elewacja frontowa niesymetryczna z trójkondygnacyjną wieżą zwieńczoną trójkątnymi szczytami z okulusami, z wejściem głównym w przyziemiu w uskokowym arkadowym portalu zamkniętym odcinkowo, portal ujęty po bokach wydatnymi skarpami, po obu stronach wieży kruchty o różnej wielkości, Elewacja prezbiterialna z arkadowymi otworami okiennymi, nie artykułowana, elewacje boczne jednokondygnacyjne, trójprzęsłowe ze smukłymi skarpami z biforyjnymi otworami okiennymi.

Zgodnie z danymi WUOZ w Kaliszu wokół kościoła ewangelickiego miał znajdować się cmentarz przykościelny. Brak bliższych danych. Na terenach cmentarzy ewangelickich w centralnym miejscu stawiano duży krzyż, nasadzano dęby i bez. Osadnicy ołędzcy chowali zmarłych blisko swoich domów, zwykle na wzniesieniach lub w lasach. Większość cmentarzy ewangelickich jest w bardzo złym stanie, trudna do lokalizacji w terenie, z destrukcjami nagrobków lub w formie lapidariów przy muzeach lub kościołach.

Teren działki kościelnej ogrodzony obecnie siatką drucianą na podmurówce. Od frontu ogrodzenie w postaci murowanych z czerwonej cegły, nieotynkowanych słupków z kutymi żelaznymi przęsłami powstało w okresie budowy kościoła, pod koniec XIX w.

Kobyla Góra, zespół kościoła parafialnego p.w. św. Jadwigi Śląskiej, wpis do rejestru zabytków 89/A decyzją z dnia 2.11.1965 r.: kościół parafialny Św. Jadwigi. Własność kościelna.

Parafia w Kobylej została erygowana w 1403 r. Pod względem administracyjnym parafia należała do dekanatu sycowskiego w diecezji wrocławskiej. W XVII w. przeszła do utworzonego dekanatu ostrzeszowskiego diecezji wrocławskiej, a od 1821 dekanat ostrzeszowski przeszedł do archidiecezji poznańskiej, na mocy bulli papieża Piusa VII. Od 1992 r. decyzją Jana Pawła II parafia weszła do nowoutworzonej diecezji kaliskiej. Pierwsza świątynia istniała już w 2 poł. XIII w, kolejna drewniana została wybudowana w 1561 na miejscu spalonej, na początku XVII w. wybudowano drewniany kościół p.w. św. Jadwigi Śląskiej, który przetrwał do końca XVIII w. Na początku XIX

w. Ignacy Cielecki, właściciel Kobylej Góry ufundował w nowym miejscu obecny klasycystyczny kościół, który został wybudowany według projektu architekta Jana Nepomucena Baranowskiego. Budowę kościoła ukończono w 1807 r.

W 1826 r. wybudowano drewnianą dzwonicę z dwoma dzwonami, które zostały skradzione przez Niemców podczas II wojny światowej. Obecna murowana dzwonnica została wybudowana w 1984 r.

W skład zespołu kościelnego wchodzi: kościół, dzwonnica, plebania oraz murowane ogrodzenie działki kościelnej.

Kościół orientowany, murowany z cegły pełnej na zaprawie wapiennej, obustronnie tynkowany, z detalem architektonicznym wypracowanym w tynku, korpus jednonawowy na planie prostokąta z węższym zamkniętym półkoliście prezbiterium, z kaplicą od strony północnej oraz zakrystią od strony południowej. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna zamknięta dachem dwuspadowym, podobnie niższe i węższe prezbiterium, kaplica i zakrystia z dachami dwupołaciowymi, na dachu korpusu czworokątna w rzucie sygnaturka zamknięta dachem namiotowym z ażurową ośmioboczną latarnią nakrytą dzwonową kopułą. Dachy pokryte dachówką ceramiczną. Fasada jednoosiowa dwoma parami pilastrów tokańskich, z portalem wejściowym w osi i otworem okiennym ponad portalem, zwieńczona szczytem kotarowym, z wąskim profilowanym gzymsiem. Elewacje boczne i prezbiterialne artykułowane pilastrami tokańskimi. Otwory okienne prostokątne, zamknięte łukami pełnymi, zwieńczone klinowymi kluczami, od wewnątrz rozglifione.

Dzwonnica murowana z cegły, otynkowana ze stylizowanym detalem wypracowanym w tynku, na rzucie kwadratu. Bryła zwarta, trójkondygnacyjna, zamknięta dachem namiotowym. Elewacje parteru niezdobione, górne kondygnacje ujęte w narożach pilastrami, wyładowany gzyms międzykondygnacyjny pomiędzy drugą a trzecią kondygnacją.

Ogrodzenie działki kościelnej w postaci murowanych, otynkowanych słupków z metalowymi przęsłami pomiędzy słupkami zostało wybudowane zapewne w pierwszej połowie XX w.

Budynek plebanii (probostwa) powstał około 1880 r. remontowany. Budynek murowany z cegły, otynkowany. Budynek na planie prostokąta. Bryła zwarta z dobudówką od północy oraz gankiem od południowego-zachodu, jednokondygnacyjna z podstryszem i użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym blachodachówką. Otwory okienne przekształcone, prostokątne, stolarka okienna nie zachowana.

Marcinki, kościół filialny p.w. św. Trójcy, wpis do rejestru zabytków nr 458/Wlkp/A z 31.12.1990 r. Własność kościelna.

Pierwszą informacją o kościele w Marcinkach pochodzi z 1535 r. W połowie XVI w. kościół przejęli protestanci. W 1830 r. został ozdobiony polichromią, która odnowiono w 1897 roku. W czasie II wojny światowej obrabowany przez Niemców. Kościół wyremontowany w latach 1930 oraz 1975.

Kościół orientowany, posadowiony na podmurówce z lamanych kamieni polnych i cegły. Ściany drewniane o konstrukcji zrębowej zwęglowane na jaskółczy ogon, bez ostatków z zewnątrz oszalowane pionowo deskami z olistwowaniem. Wieża wyprowadzona z kruchty konstrukcji słupowej. Kościół jednonawowy ze zbliżoną do kwadratu nawą, niższym prostokątnym prezbiterium oraz zbliżoną do kwadratu wieżą z kruchtą w przyziemiu, od północy przylegającą do nawy i prezbiterium prostokątną zakrystią oraz niewielką zbliżoną do kwadratu kruchtą od południa. Bryła zwarta złożona z jednokondygnacyjnej prostopadłościennej nawy i niższego prezbiterium zwieńczonych dachami dwuspadowymi, dwukondygnacyjnej wieży zamkniętej dachem namiotowym, dachy zakrystii i kruchty od południa pulpitowe, na kalenicy nawy ażurowa sygnaturka z latarnią i blaszanym cebulastym hełmem. Wszystkie dachy pokryte gontem. Elewacje z kamiennym, wykończonym cegłą uskokowym nakrytym okapnikiem cokołem, elewacje ścian oszalowane pionowo deskami, rozczłonkowane otworami okiennymi i drzwiowymi. Kondygnacje wieży wydzielone niewielkim okapnikiem. Otwory prostokątne, część otworów okiennych zamkniętych odcinkami łuku.

Myślniew, kościół filialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, wpis do rejestru zabytków nr 459/Wlkp/A z 31.12.1990 r. Własność kościelna.

Parafia w Myślniewie wymieniana w źródłach z 1310 r. Kościół wzmiankowany w 1670 r. jako zrujnowany i stary. W 1746 r. wybudowano obecny kościół – data na belce tęczowej).

Kościół orientowany, posadowiony na drewnianej podwalinie leżącej na ceglanej, otynkowanej podmurówce. Ściany drewniane, modrzewiowe konstrukcji zrębowej, wieża konstrukcji słupowej, część ścian nawy i prezbiterium przemurowane cegłą pełną, ściany oszalowane pionowo deskami „na zakładkę”. Kościół jednonawowy z prostokątną nawą, węższym prostokątnym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z zakrystią na styku nawy i prezbiterium od północy, od zachodu w przedłużeniu nawy, węższa od nawy wieża na rzucie kwadratu, od południa kwadratowa w rzucie kruchta. Bryła rozczłonkowana z trójkondygnacyjną, zwężającą się ku górze wieżą zamkniętą spiętrzoną latarnią z cebulastymi hełmami pokrytymi blachą, jednokondygnacyjna nawa zamknięta dachem dwuspadowym, na którego kalenicy przy prezbiterium sygnaturka z ażurową latarnią zwieńczone sześciopłociowym daszkiem wieżowym pokrytym blachą, niższe od nawy prezbiterium zamknięte dachem dwuspadowym z trójpłociowym zamknięciem od wschodu, zakrystia i kruchta

zamknięte dachami trójpołaciowymi, dachy nawy, prezbiterium, zakrystii i kruchty pokryte gontem. Elewacje oszalowane pionowo deskami, akcentowane cokołem z okapnikiem, kondygnacje wieży artykułowane horyzontalnie niewielkim okapnikiem.

Wokół kościoła znajdował się cmentarz przykościelny, którego granice wyznaczał zasięg działki kościelnej. Do połowy XIX w. cmentarze katolickie funkcjonowały przy kościołach, następnie sytuowano je ze względów sanitarnych poza obszarem zabudowanym.

Parzynów, kościół p.w. św. Mikołaja, wpis do rejestru zabytków nr 90/A z 3.11.1965 r. Własność kościelna.

Parafia w Parzynowie wzmiankowana w 1430 r. Obecny kościół wzniesiony w latach 1780-81 (tablica erekcyjna z datą 1780) z fundacji Jana i Elżbiety Siewierskich, Józefa Wojnakowskiego i Jana Grzymały Wiewiórkowskiego. Budowniczym kościoła był Jan Kurzawa.

Zespół kościelny usytuowany jest w centralnej części wsi na wyniesieniu w kształcie nieregularnego wieloboku, z niskim kamiennym ogrodzeniem z przesłami z desek, od wschodu ograniczony rzędem drzew łącząc się z ogrodem plebańskim. Od północy wjazd na teren kościelny. Kościół zwrócony fasadą ku północy, w stronę głównej drogi, w pobliżu kościoła drewniana dzwonnica, w linii ogrodzenia od północy kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena. Na południowy-wschód od kościoła murowana plebania oraz budynek gospodarczy. Budynek kościoła remontowany, w latach 1981-83 wymieniono fundamenty oraz podwaliny, wymieniono elementy więźby i stropu, położono nową podłogę deskową, dokonano konserwacji elementów drewnianych.

Kościół nieorientowany, posadowiony na otynkowanej podmurówce, ściany drewniane, konstrukcji zrębowej zwęglowane na jaskółczy ogon bez ostatków. Ściany kruchty głównej konstrukcji słupowej, kruchta boczna prawdopodobnie szkieletowa. Ściany oszalowane z zewnątrz pionowo deskami z olistwowaniem. Kościół jednonawowy, z prostokątną w rzucie nawą skrzyżowaną z transeptem, z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, w pół-wschodnim

narożu przy zbiegu transeptu i prezbiterium wkomponowana prostokątna zakrystia, w półn. wsch. narożu przy zbiegu transeptu i nawy kuchta o długości równej z nawą, na przedłużeniu nawy od północy węższa wieża z kruchtą w przyziemiu. Bryła rozczłonkowana z dominującym jednokondygnacyjnym korpusem nawy i transeptu, którego kalenice niższe niż korpusu nawy, niższym od nawy prezbiterium od południa, od północy dostawiona dwukondygnacyjna wieża o ścianach zwężających się ku górze, bryły nawy, transeptu zamknięte dachami dwuspadowymi, prezbiterium dwuspadowym z trójpołaciowym zakończeniem, wieża zamknięta dachem namiotowym z cebulastym hełmem zakończonym iglicą z kulą i ażurowym krzyżem, na kalenicy nawy sygnaturka z latarnią, cebulastym hełmem zakończonym iglicą z kulą i krzyżem, zakrystia zamknięta dachem dwupołaciowym, kruchta dachem pulpitowym. Wszystkie dachy pokryte blachą. Elewacje oszalowane pionowo deskami z olistwowaniem, akcentowane cokołem wydzielonym za pomocą uskoku i nakrytym drewnianym okapnikiem, okapnikiem obiegającym

wszystkie elewacje oprócz kruchty bocznej, elewacje rozczłonkowane regularnie rozmieszczonymi otworami okiennymi, w zwieńczeniu gzyms koronujący z szerokim okapem, elewacje wieży z podziałem w postaci daszku okapowego. Otwory okienne prostokątne zwieńczone łukiem odcinkowym

Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena, wybudowana w końcu XVIII. Kapliczka murowana, otynkowana z niszą od frontu mieszczącą figurę św. Jana Nepomucena. Kapliczka z prostopadłościennym cokołem, postumentem na którym nastawa z zaokrąglonymi narożnikami, z niszą i figurą. Bryła na rzucie kwadratu, elewacje zwieńczone gzymsem.

Plebania wybudowana na początku XX w., remontowana – obecnie wtórny detal architektoniczny, zlikwidowane biforyjne okienka w szczycie ryzalitu. Budynek podpiwniczony, murowany z cegły, otynkowany z detalem architektonicznym wypracowanym w tynku. Budynek na planie prostokąta. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna, od frontu jednoosiowy centralny płytki ryzalit przechodzący w ganek z czterema parami kolumn jońskich wspierających trójkątny szczyt z tympanonem, ryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem, z użytkowym poddaszem. Bryła zamknięta dachem dwuspadowy, podobnie ganek, dachy pokryte blachą. Elewacje otynkowane, artykułowane cokołem, rozczłonkowane otworami okien nad którymi trójkątne gzymsy nadokienne. Otwory obecnie prostokątne, pierwotnie zamknięte odcinkami łuku, stolarka okienna nie zachowana.

Pisarzowice, kościół ewangelicki, mauzoleum Bironów, wpis do rejestru zabytków nr 705/Wlkp/A z 15.01.1982 i 26.08.2008 r.: kościół ewangelicki. Teren wokół kościoła ewangelickiego – wpis do rejestru nr 1015/2019 z 31.12.2019. Własność prywatna

Pisarzowice w 1489 r. weszły w skład sycowskiego Wolnego Państwa Stanowego, w ramach którego znajdowała się pod zwierzchnością kolejno Czech, Austrii (od 1526 r.) oraz Prus (od 1741). Fundatorem kościoła był książę Gustaw Biron von Curland, właściciel dóbr sycowskich, które od 1734 r. należały do rodziny Bironów. Kościół został wybudowany jak kościół pamiątkowy po śmierci syna Wilhelma i po wybudowaniu otrzymał nazwę „Prinz Wilhelm Gedachtniskirche” (Kościół pamięci księcia Wilhelma). Budowa trwała od marca 1901 r. do grudnia 1902. Kościół orientowany, wzniesiony z cegły, na ceglanych fundamentach, otynkowany wewnątrz, z zewnątrz oblicowany łupanym granitem, górne partie wież, naroża ścian, detal architektoniczny: portale wejściowe, obramienia okienne, filary i parapety empor, kolumnienki, lica szkarp, gzyms cokołowy i wieńczący, kartusz herbowy wykonane z różowego piaskowca. Budynek na planie nieregularnym, asymetrycznym, dwunawowy, z węższym prezbiterium zamkniętym pełnym łukiem, prezbiterium flankowane od płd zakrystią z przedsionkiem, nawa boczna w kształcie

wydłużonego prostokąta, w jej przedłużeniu ryzalit zamknięty łukiem pełnym, w części zachodniej od południa kruchta.

Bryła rozczłonkowana, przeszła nawy głównej i empory tworzą w bryle pseudotransept. Korpus, pseudotransept, prezbiterium nakryte dachami dwuspadowymi. Od zachodu dwie asymetryczne wieże: wysoka nad wejściem głównym, w narożu płn. zachodnim niewysoka wieża. Elewacja frontowa w portalem w formie uskokowego portalu romańskiego.

Oprócz wymienionych wyżej, obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i tym samym o najwyższym dla gminy Kobyla Góra znaczeniu, w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobyla Góra znajduje się szereg zabytków, które mieszczą się w grupie tych o najwyższym znaczeniu. Należy do nich założenie dworskie w Myślniewie, dworsko-parkowo-folwarczne w Pisarzowicach, założenie dworskie w Rybinie. Wszystkie wymienione obiekty posiadały także nowoczesne w swoim czasie folwarki. Folwark, będący miejscem wysokotowarowej produkcji rolnej, kształtowany był według określonych reguł i praw architektonicznych. Zdecydowana większość zabudowań folwarcznych powstała wraz z rozwojem gospodarstw wiążąc się z wprowadzeniem upraw przemysłowych ziemniaka, buraka cukrowego oraz nowych ras i metod hodowli. Z reguły budynki gospodarcze: stajnie, obory, owczarnie, stodoły, spichrze, kuźnie otaczały kwadratowe lub prostokątne, podwórze. Zazwyczaj w pobliżu znajdowała się kolonia mieszkalna dla robotników folwarcznych z mieszkalnymi budynkami, najczęściej były to dwojaki, czworaki, sześcioraki itp i część reprezentacyjna z parkiem, przeznaczona dla właścicieli majątku Po 1945 r. większość tych majątków zostało przejętych przez Skarb Państwa i zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwa Rolne (zlikwidowane w 1991 r.) lub spółdzielnie produkcyjne. Biura PGR-ów, szkoły, kluby, lokowano w pałacach i rządcówkach. Ze względu na zmiany w sposobie uprawy, hodowli itp. część budynków folwarcznych stała się niefunkcjonalna i nieużyteczna (kuźnie, spichlerze), co skutkowało brakiem remontów tych obiektów lub planową dewastacją.

Myślniew, założenie dworskie tak zwana „resztówka”: dwór (obecnie Dom Pomocy Społecznej), zabudowania gospodarcze i mieszkalne, park. Własność: prywatna, Skarb Państwa, powiat Ostrzeszów.

Najwcześniejsze wzmianki w źródłach pochodzą z 1310 r. Wieś na przestrzeni wieków wielokrotnie zmieniała właścicieli. Układ przestrzenny Myślniewa jest charakterystyczny dla nowych wsi powstałych w wyniku przeniesienia zabudowy na nowe grunty po XIX wiecznych regulacjach gruntów pomiędzy gminami wiejskimi i dominiami. Najstarszą częścią wsi jest fragment obecnie pozbawiony zabudowy poza XVIII w. kościołem. W latach 20-tych XX w. nastąpiła parcelacja majątku i tzw. Resztówka, która od 1926 r. należała do ks. Piotra Kowalczyka, proboszcza z Kobyłej Góry. Założenie dworskie „Resztówka” usytuowane w płd-wsch. części wsi, o kształcie wydłużonym, zwartej kompozycji, geometrycznej złożonej z zespołu rezydencjalnego w cz. południowej oraz zespołu folwarcznego. Na część rezydencjalną składają się dwór oraz park – obecnie na planie litery L. Zespół folwarczny zajmował północną część założenia i składał się z wydłużonego podwórza folwarcznego otoczonego z czterech stron wolnostojącymi budynkami gospodarczymi. Dojazd do podwórza prowadził od północy, od wschodu aleją kasztanowcową, od zachodu: od kościoła i najstarszej części Myślniewa.

Dwór zlokalizowany jest w środkowej części założenia dworskiego, w części północnej parku, usytuowany na granicy pomiędzy parkiem a podwórzem gospodarczym, od którego oddzielony był ogrodem. Budynek posadowiony na podmurówce z łamanych kamieni polnych, ściany murowane z cegły, otynkowane. Ściany poddasza i wschodni szczyt konstrukcji drewnianej ryglowej wypełnionej ceglami (mur pruski). Dwór na rzucie prostokąta z dwoma prostokątnymi płytkami ryzalitami środkowymi, z tarasem od północy, schodami w ścianie szczytowej od zachodu. Bryła budynku podpiwniczona, jednokondygnacyjna z dwukondygnacyjnymi, dwuosiowymi centralnymi ryzalitami od północy i południa, zamkniętymi trójkątnymi szczytami, z użytkowym poddaszem. Bryła zamknięta dachami dwuspadowymi z wysuniętymi okapami. Elewacje na cokole oblicowanym kamieniami, narożniki budynku oraz ryzalitów boniowane, szczyty tynkowane z widocznymi belkami konstrukcji ryglowej, podobnie widoczne belki konstrukcji ryglowej w ścianach podstrysza, elewacje symetryczne, fasada siedmioosiowa w przyziemiu. Otwory prostokątne, stolarka nie zachowana.

Z dawnych zabudowań gospodarczych najbardziej okazałe i najlepiej zachowane są budynki stodoły-stajni-wozowni oraz obory-spiczlerza w zespole dworskim.

Budynek gospodarczy stodoły-stajni-wozowni w zespole folwarcznym wybudowany w 3 ćwierćwieczu XIX w., murowany z cegły, otynkowany z ceglany detal architektoniczny. Na rzucie prostokąta. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta wysokim dachem dwuspadowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacje otynkowane, od zachodu dwunastoprzęsłowa z nadwieszonymi w strefie poddasza słupkami ceglany, podparte ceglany konsolami, podpierają ceglany gzyms koronujący. Stare otwory drzwiowe w przyziemiu stajni obecnie zamurowane z pozostałymi ceglany nadprożami o kształcie łuków odcinkowych.

Budynek gospodarczy obory-spiczlerza w zespole folwarcznym wybudowany w 3 ćwierćwieczu XIX w., murowany z cegły, otynkowany z ceglany detal architektoniczny. Na rzucie prostokąta. Bryła zwarta, dwukondygnacyjna z użytkowym poddaszem, zamknięta wysokim dachem dwuspadowym pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacje otynkowane, z nadwieszonymi w strefie poddasza słupkami ceglany, podparte ceglany konsolami, podpierają ceglany gzyms koronujący. Otwory prostokątne z ceglany nadprożami o kształcie łuków odcinkowych.

Park obecnie na planie podobnym do litery „L”, zachodnia część o kształcie regularnym na planie prostokąta otoczona dwurzędowymi alejami z różnych gatunków drzew. Główny wjazd do parku obecnie z szosy Kobyla Góra – Myślniew. W południowej części parku, od wschodu zarastający staw i niewysoka górką widokowa porośnięte zwartym wysokim drzewostanem. Od płn-wschodu wybieg dla koni. Park porastają głównie rodzime gatunki drzew: dąb, lipa, akacja, jesion, brzoza, klon, jawor, grab, buk, świerk, kasztanowiec oraz gatunki egzotyczne: sosna wejmutka.

Pisarzowice, założenie dworsko-parkowo-folwarczne: dwór, zabudowania gospodarcze. Własność: Skarb Państwa.

Pisarzowice po raz pierwszy wymieniane w źródłach w 1305 r. Wieś w 1489 r. weszła w skład sycowskiego Wolnego Państwa Stanowego, w ramach którego znajdowała się pod zwierzchnością kolejno Czech, Austrii (od 1526 r.) oraz Prus (od 1741).

Założenie dworsko-folwarczne znajduje się w północno-wschodniej części Pisarzowice a zabudowania wiejskie zlokalizowane są na południe i zachód od zespołu. Główny wjazd do zespołu wiedzie z kierunku zachodniego, od szosy sycowskiej. Drugi wjazd od południa prowadzi do części rezydencjalnej zespołu. Założenie składa się z dwu części: zlokalizowanego w części północnej założenia podwórza gospodarczego sąsiadującego od południa z parkiem z budynkiem dworu zarządcy majątku. Część rezydencjalna odgradzona od podwórza gospodarczego metalowym ogrodzeniem z murowanymi słupkami. Podwórze gospodarcze na rzucie wieloboku z zabudowaniami gospodarczymi w częściach zachodniej i północnej.

Budynek dworu zarządcy (dzierżawcy?) wybudowany w 1862 r. Budynek na kamiennej podmurówce niwelującej spadek terenu, murowany z cegły, podpiwniczony, elewacje w wątku ceglany, z ceglany detalem architektonicznym. Budynek na rzucie prostokąta. Bryła zwarta, jednokondygnacyjna z wysokimi piwnicami, dwukondygnacyjnymi centralnymi ryzalitami wejściowymi od frontu i w elewacji ogrodowej zwieńczonymi trójkątnymi szczytami, użytkowym poddaszem, zamknięta dachem dwuspadowym pokrytym eternitem falistym. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa, symetryczna z centralnie umieszczonym wejściem poprzedzonym schodami, analogiczna elewacja ogrodowa. Elewacje artykułowane kamiennym cokołem, gzymsem cokołowym kostkowym gzymsem koronującym, łukami gzymśów nadokiennych. W szczycie ryzalitu frontowego tarcza zegarowa. Otwory prostokątne łukowo zamknięte, stolarka częściowo zachowana.

Budynki gospodarcze założenia znajdują się w bardzo złym stanie i jeśli nie zostaną podjęte radykalne środki zaradcze to wkrótce przestaną istnieć.

Rybin, założenie dworskie. Własność: Skarb Państwa.

Dobra rybińskie do 1740 r. były dobrami dziedzicznymi rodziny von Prittwitz, w XVIII w. wraz z państwem stanowym Syców do Biron von Curland, a od 1742 r. zajęte zostały przez króla pruskiego Fryderyka II, aby w 1764 powrócić w ręce rodziny Biron von Curland, w rękach których pozostawały do wojny.

Założenie dworskie składało się z zespołu rezydencjalnego i zespołu folwarcznego. Zespół rezydencjalny o starej proveniencji usytuowany był pomiędzy stawem południowym (ob. Staw Pakosz) a stawem zachodnim (ob. Staw Przesady), istniał tam zapewne dwór, który przestał być użytkowany po 1740 r. kiedy dobra włączono do własności Sycowskiego wolnego państwa stanowego i do poł. XIX w. przestał istnieć. Z dawnego założenia dworskiego pozostało obecnie założenie folwarczne. Składało się z jednego dziedzińca gospodarczego na planie czworokąta, otoczone z czterech stron budynkami stanowiąc wnętrze urbanistyczne o przewadze elementów architektonicznych.

Stan zachowania zły, zespół zdekomponowany, postępująca destrukcja substancji budowlanej poszczególnych elementów założenia.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROZEŃ

Dla oceny stanu i perspektyw dziedzictwa kulturowego gminy Kobyla Góra oraz możliwości gminy w tym zakresie, przeprowadzono analizę SWOT (Strength – siła, Weakness - słabość, Opportunity - szansa, Threat – zagrożenie).

Po stronie słabych stron i zagrożeń uwzględniono także zagrożenia systemowe, których występowanie wynika ze słabości stanowionego prawa, niewystarczającej presji ze strony aparatu Państwa a nie jest spowodowane działaniem, bądź zaniechaniem działania ze strony administracji lokalnej czy też właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych.

MOCNE STRONY Gminy Kobyla Góra	SŁABE STRONY Gminy Kobyla Góra
<ul style="list-style-type: none"> • wielokulturowość i różnorodność kulturowa ludności zamieszkującej tereny gminy • korzystna lokalizacja komunikacyjna gminy Kobyla Góra w ciągu dróg krajowych i ekspresowych • dobry i bardzo dobry stan zabytków w rękach kościoła katolickiego (zabytki sakralne) oraz samorządu jako przykłady dobrych praktyk w ochronie dziedzictwa kulturowego • liczne szlaki turystyki pieszej i rowerowej przebiegające przez atrakcyjne tereny gminy, sprzyjające rozwojowi agroturystyki, turystyki weekendowej • znaczny potencjał przyrodniczy terenów Gminy ze zróżnicowaniem krajobrazowym w postaci Wzgórz Ostrzeszowskich przyciągającym turystów • wysokie walory turystyczne gminy należącej w całości do Obszaru Chronionego Krajobrazu Wzgórz Ostrzeszowskie, duża lesistość gminy • zalew w Kobylej Górze jako atrakcja turystyczno-rekreacyjna sprzyjająca rozwojowi turystyki i infrastruktury turystycznej • wyspecjalizowane ośrodki agroturystyczne w okolicach zalewu Błęwazka w Kobylej Górze • na terenie gminy znajduje się najwyższe wzniesienie Wielkopolski – Kobyla Góra 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająca promocja gminy na zewnątrz, • niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna: ścieżki rowerowe, ciągi komunikacyjne, wiaty, altany dla weekendowej turystyki pieszej, rowerowej a także usług do obsługi ruchu turystycznego • niewystarczająca promocja zasobów dziedzictwa kulturowego, brak tablic informacyjnych przy zabytkach, • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych gminy • wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych • niewłaściwe materiały budowlane stosowane przy pracach remontowo-budowlanych przy zabytkach powodujące ich dewaloryzację, • niewystarczające wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego gminy • brak sieciowych, kompleksowych, całorocznych produktów turystycznych, • brak nowoczesnej informacji turystycznej – nieatrakcyjna oferta edukacyjna dla młodzieży i dorosłych: brak folderów, ulotek, „gadżetów” promujących dziedzictwo kulturowe gminy • brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych • niewiedza właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach wynikających z figurowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

<p>(284 m.npm.) z Krzyżem Wielkopolskim (Milenijnym) – miejsce pielgrzymek, miejsce organizowania kulturalnych imprez w plenerze</p> <ul style="list-style-type: none"> • prężnie działająca samorządowe instytucje kultury: Kobylógórski Ośrodek Kultury oraz Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra • przywiązanie miejscowej ludności do tradycji przejawiające się w dekorowaniu przydrożnych kapliczek i krzyży • aktywność i zaangażowanie mieszkańców udzielających się w organizacjach pozarządowych w kształtowaniu i pielęgnowaniu regionalnej świadomości kulturowej • wysokie walory krajobrazowo-przyrodnicze Gminy z obszarami leśnymi, licznymi stawami oraz zalewem Blewązka przyciągającymi weekendowy ruch turystyczny • dobra położenie w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy powiatu - Ostrzeszowa, stanowiąc zaplecze mieszkalne, a także turystyczne dla Ostrzeszowa • walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe do rozwoju weekendowej turystyki wypoczynkowej i poznawczej z istniejącą infrastrukturą szlaków pieszych, rowerowych • ciekawe najdawniejsze dzieje terenów Gminy z materialnym pozostałościami z różnych okresów, • potencjał do organizacji imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych w oparciu o wydarzenia z najnowszej historii Wielkopolski – Powatanie Wielkopolskie • dobra baza oświatowa z infrastrukturą sportową, • potencjał wytyczenia nowych szlaków pieszych, rowerowych w oparciu o tereny przyrodnicze, zabytki gminy oraz miejsca historycznych wydarzeń 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • polityka finansowa rządu, której skutkiem jest deficyt budżetowy gmin poprzez nakładanie na samorządy nowych zadań bez dodatkowego wsparcia finansowego na ich realizację • niewystarczające działania związane z promocją gminy: brak zintegrowanego podejścia do turystyki, to jest kompleksowej oferty turystycznej np.: regionu, w tworzeniu której uczestniczą podmioty gospodarki turystycznej, instytucje społeczne i instytucje publiczne • niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych i brak sieciowania usług – brak organizatora turystyki • niewystarczające wykorzystanie potencjału krajobrazowego gminy dla rozwoju turystyki i rekreacji • brak zainteresowania wśród młodego pokolenia tradycją i folklorem ze strony młodzieży, • zanikanie dawnej zabudowy wiejskiej wskutek braku odpowiednich zapisów ochronnych w dokumentach planistycznych • kształtowanie nowej zabudowy mieszkalnej na terenie gminy, bez uwzględniania tradycji budowlanej terenów Gminy; • niebezpieczeństwo zniszczenia układów ruralistycznych wskutek wchłaniania terenów budowlanych na terenach wsi, • obowiązek opieki nad zabytkami a zasady dofinansowania obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru) przerzucający koszty utrzymania obiektów na barki właścicieli
--	--

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

<ul style="list-style-type: none"> • aktualna gminna ewidencja zabytków nieruchomych • korzystna struktura własności obiektów zabytkowych: zabytki najcenniejsze we władaniu władz samorządowych oraz kościoła katolickiego dbających o swoją własność • ciekawa historia terenów gminy mająca duży potencjał dla inicjatyw popularyzatorskich historii gminy • obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków których obecność uatrakcyjnia szlaki turystyki pieszej i rowerowej • kalendarz imprez cyklicznych organizowanych i współorganizowanych przez Gminę Kobyla Góra i jej organizacje, rozpoznawany w regionie, • brak uciążliwego przemysłu; 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • integracja europejska i możliwość pozyskania funduszy unijnych w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 na dalszy rozwój • szansa na utworzenie szlaku turystycznego drewnianej architektury pogranicza Wielkopolski • bliskość dużych miast powiatowych, których mieszkańcy chętnie korzystają z zasobów dziedzictwa kulturalnego gminy • rozwój agroturystyki na bazie zalewu Blewązka i istniejących wciąż gospodarstw rolnych • liczne programy krajowe oraz unijne programy pomocowe służące zachowaniu i remontom obiektów stanowiącym dziedzictwo narodowe • możliwość odpisu podatkowego na zakup i remont obiektu zabytkowego wprowadzony w Polskim Ładzie • potencjał rozwoju weekendowej turystyki rowerowej dla mieszkańców Ostrzeszowa • wzrost zainteresowania w społeczeństwie dziedzictwem kulturowym, tradycjami kulinarnymi, zwyczajami i obrzędami 	<ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne • zacieranie historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych • zanikanie tradycyjnego budownictwa, • zły stan zespołów dworsko-parkowych, • brak środków finansowych na wkład własny przy korzystaniu ze środków pomocowych • ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych • spadek dochodów gmin i niedoinwestowanie instytucji kultury • niszczenie stanowisk archeologicznych wskutek działalności inwestycyjnej (budownictwo) • rozluźnienie się więzi rodzinnych i brak przywiązania do miejsca zamieszkania • polityka finansowa państwa – zmniejszanie subwencji • niedostosowanie oferty kulturalnej do zmieniających się wzorców spędzania czasu wolnego • niedostateczna wiedza o wartościach chronionych obiektów • niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych

<p>i udział organizacji NGO w promowaniu i poszerzaniu oferty kulturalnej, inicjatyw służących zachowaniu dziedzictwa kulturalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • łatwość i dostępność informacji o zasobie kulturowym poprzez internet • moda na turystykę „Blisko Natury” oraz turystykę weekendową oraz moda na zdrowy i ekologiczny styl życia • atrakcyjna historia terenów gminy umożliwiająca wytyczenie ścieżek edukacyjnych po atrakcjach przyrodniczych i historycznych gminy • wykorzystanie miejsc historycznych do organizacji uroczystości o charakterze lokalnym jak i ponadregionalnym – na przykład Krzyż Wielkopolski (Milenijny) na Kobylej Górze, • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • wzrost atrakcyjności turystycznej i idący za tym rozwój turystyki na bazie atrakcji przyrodniczo – kulturowych gminy • wzrost popytu na usługi turystyczne i wypoczynek na obszarach wiejskich i blisko natury (turystyka kwalifikowana: rowerowa, nordic-walking, wypoczynek sobotnio-niedzielny dla mieszkańców miast • postępująca cyfryzacja mediów i zasobów dziedzictwa kulturowego ułatwiająca budowanie narracji wokół miejsc proponowanych do odwiedzenia • powszechny dostęp do informacji i zasobów sieciowych dzięki sieci internet 	<ul style="list-style-type: none"> • niewiedza o obowiązkach wynikających z występowania obiektu w gminnej ewidencji zabytków • niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne, zwłaszcza przez osoby prywatne • zerwanie ciągłości kulturowej pomiędzy pokoleniami skutkujące zmianą systemu wartości • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • duże zasoby kruszyw mineralnych zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych
---	---

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra wynikają z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim, a szczególnie są zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Programem opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskiego na lata 2021–2024 oraz Programem opieki nad zabytkami powiatu ostrzeszowskiego na lata 2022-2025.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Kobyla Góra został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kobyla Góra na lata 2023-2026:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Kobyla Góra w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc mają cele szczegółowe, wśród których należy wymienić:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

W związku z pandemią COVID-19 (koronawirusem) pojawiły się problemy i wyzwania, związane przede wszystkim z ochroną zdrowia i życia ludzi, ale także z ochroną dzieł sztuki i zabytków, z którymi wcześniej nie mieliśmy do czynienia. W wielu instytucjach zaistniała konieczność podejmowania akcji dezynfekcyjnych / dekontaminacyjnych. Stosowane do tego środki, mające na celu uchronienie przed zachorowaniem człowieka, są niestety nieobojętne dla dzieł sztuki. Poniżej podajemy odnośnik do strony internetowej, zawierającej informacje dotyczące rekomendacji i postępowania w przypadku dekontaminacji obiektów zabytkowych i zawierających zabytkowe obiekty.

<http://www.mng.gda.pl/wp-content/uploads/2020/04/Dekontaminacja-MNW.pdf>

7.2. Kierunki działań programu opieki oraz działania programu

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi			
Kierunki działań:	Działania:	Odpowiedzialni za realizację, współdziałający	Źródło finansowania
1. Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego	Aktualizowanie wykazu zabytków nieruchomych dokumentach planistycznych Gminy Kobyla Góra pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	aktualizacja rysunku w dokumentach planistycznych Gminy Kobyla Góra o wszystkie stanowisk archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobyla Góra	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	wykonanie „Planu ochrony zabytków gminy Kobyla Góra na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” obejmującego ochronę i zabezpieczenie przed niszczeniem – w tym przed kradzieżą, pożarem, zalaniem - obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

	zainicjowanie i Uchwalenie przez Radę Gminy zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	Gmina Kobyla Góra,	
	O ile się taka możliwość pojawi - ochrona tradycyjnej zabudowy i architektury regionalnej poprzez wykorzystanie opracowanych przez specjalistów, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oddział terenowy w Poznaniu oraz we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków wzornika i katalogu tradycyjnego budownictwa obejmującego również detal architektoniczny jako instrumentu pomocniczego dla lokalnych architektów i inżynierów w projektowaniu nowej zabudowy nawiązującej do lokalnych tradycji	Gmina Kobyla Góra,	Budżet gminy
	w porozumieniu ze Starostą powiatu ostrzeszowskiego czytelne oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków - forma oznakowania oraz treść powinna być uprzednio z WUOZ w Kaliszu	Gmina Kobyla Góra, Jednostki Gminne	Budżet starostwa powiatowego
	pozyskiwanie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków – w cyklach najrzadziej dwuletnich - o przeprowadzonych pracach remontowych, budowlanych, pojawiających się zagrożeniach stałych i doraźnych.	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
2. Ochrona zabytków ruchomych	ujęcie problematyki ochrony zabytków ruchomych w Planie ochrony zabytków gminy Kobyla Góra na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z uwzględnieniem zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków.	Gmina Kobyla Góra,	
3. Ochrona zabytków archeologicznych	ochrona i zachowanie stanowisk archeologicznych przed zniszczeniem wskutek gospodarczej i budowlanej działalności oraz przed ingerencją nieuprawnionych osób, na przykład „poszukiwaczy skarbów” korzystających z wykrywaczy metali poprzez akcje informacyjne na stronach internetowych gminy, w których znalazłoby się pouczenie o niszczeniu stanowisk i grożących za to sankcjach karnych;	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

	Zamieszczenie na stronie internetowej gminy w zakładce planowanie przestrzenne informacji skierowanej do inwestorów prowadzących prace budowlane i ziemne o prawnym wymogu poinformowania WKZ lub wójta gminy o odkryciu zabytków archeologicznych i konieczności wstrzymania prac budowlanych;	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	upublicznianie w lokalnych publikatorach, na stronach internetowych informacji o odkryciach archeologicznych w celu kreowania właściwych wzorów zachowań wobec materialnych pozostałości dziedzictwa kulturowego,	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
4. Dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego	uzupełnianie GEZ o inne obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe, czyli inwentaryzacja tzw. małej architektury: krzyży, kapliczek przydrożnych, zachowanych na terenie Gminy,	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	stałe uwzględnianie w aktualizowanych dokumentach planistycznych gminy ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez zamieszczanie aktualnego wykazu obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym stanowisk archeologicznych	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy – w miarę możliwości zainicjowanie przez Kobylógórski Ośrodek Kultury i Bibliotekę Publiczną Gminy Kobyla Góra we współpracy merytorycznej z Muzeum Regionalnym w Ostrzeszowie programu skanowania zdjęć z archiwów rodzinnych, przedstawiających miejscowości gminy, a także mieszkańców gminy przy ich zajęciach codziennych, obchodzonych uroczystościach, świętach itp., oraz organizowanie wystaw (konkursów?) o charakterze tematycznym w szkołach i ośrodkach życia kulturalnego,	Gmina Kobyla Góra, Kobylógórski Ośrodek Kultury, Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra	Budżet Gminy
5. Pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru	wspieranie dokumentowania w postaci rejestracji występów zespołów folklorystycznych, śpiewaczych z archiwizowaniem pozyskanych dokumentacji, zbieranie relacji, wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”,	Gmina Kobyla Góra, Kobylógórski Ośrodek Kultury, Biblioteka Publiczna Gminy Kobyla Góra	Budżet Gminy
	promocja i wspieranie twórczości tradycyjnej, ludowej, zarówno materialnej jak i niematerialnej - zwyczaje całoroczne na wsi, przyspiewki, tańce, tradycyjne wyroby kulinarne i ich promowanie na stronach internetowych Gminy,	Gmina Kobyla Góra, Koła Gospodyń Wiejskich,	Budżet Gminy Dotacje MKiDN

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej			
1. Wsparcie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania	Pomoc w organizowaniu lekcji poświęconych tradycji kulturalnej gminy, regionu z zapraszaniem starszych mieszkańców jako opowiadających o dawnych zwyczajach: dorocznych, świątecznych itp., skanowanie zdjęć z przeszłości dokumentujących historię gminy, poszczególnych wsi itp).	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	inicjowanie i pomoc w tworzeniu ekspozycji o charakterze regionalnym w placówkach szkolnych, bibliotece gminnej – np. wystawy fotografii pochodzące ze zbiorów rodzinnych które zostały zeskanowane w ramach akcji skanowania starych zdjęć w ramach wystaw tematycznych (np. pory roku w gospodarstwie, wydarzenia z przeszłości, które przybliżyłyby młodemu pokoleniu ginące zwyczaje i tradycje)	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
2. Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,	inicjowanie i współuczestniczenie w organizowaniu imprez plenerowych upamiętniających zwycięskie walki podczas Powstania Wielkopolskiego pod Ligotą (12-15 stycznia 1919 r.), Kobylą Górą (15 stycznia 1919 r.), w przypadku pojawienia się inicjatyw zewnętrznych współfinansowanie grup rekonstrukcyjnych, publikowanie relacji z tych uroczystości na stronach internetowych Gminy	Gmina Kobyla Góra, inicjatywy zewnętrzne,	Budżet Gminy Wielkopolski Wojewódzki Konservator Zabytków, MKiDN
	Udostępnienie – w przypadku pojawienia się inicjatywy zewnętrznej – możliwości organizowania imprez plenerowych z udziałem grup rekonstrukcyjnych – bitwa pod Ligotą, Kobylą Górą w czasie Powstania Wielkopolskiego	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy Wielkopolski Wojewódzki Konservator Zabytków, MKiDN
3. Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego	Współorganizowanie rocznic bitwy z okresu Powstania Wielkopolskiego pod Ligotą	Gminy Kobyla Góra i jej jednostki organizacyjne, Starostwo Powiatowe w Ostrzeszowie	Budżet Gminy Budżet powiatu ,
	Wspieranie turystyki militarnej w oparciu o miejsce bitwy pod Ligotą w okresie Powstania Wielkopolskiego	Gminy Kobyla Góra	Budżet Gminy ,
Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy			

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

1. Dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
	Udostępnianie stron internetowych Urzędu Gminy publikacjom poświęconym kulturze i tradycjom na terenie Gminy Kobyla Góra	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
2. Edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami	upowszechnianie wiedzy o prawach i obowiązkach właścicieli obiektów zabytkowych na stronach internetowych gminy; upowszechnianie dobrych praktyk konserwatorskich	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
3. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury	wspieranie i promowanie działalności artystycznej, w tym amatorskiej; na przykład poprzez inicjowanie inscenizacji sianokosów, żniw z użyciem tradycyjnych narzędzi i organizacji pracy	Gmina Kobyla Góra, Jednostki Gminne	Budżet Gminy
Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych			
1. Wykorzystanie obiektów zabytkowych i turystycznych będących we władaniu Gminy Kobyla Góra	Dalsze współorganizowanie imprez o charakterze kulturalnym przy Krzyżu Milenijnym na Kobylej Górze, współorganizowanie uroczystości dla upamiętnienia powstańców wielkopolskich i bitwy pod Ligotą	Gmina Kobyla Góra,	
2. Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe	Zamieszczanie na stronie internetowej Urzędu Gminy informacji na temat pozyskiwania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, np. programy ochrony zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, środków pomocowych Unii Europejskiej.	Gmina Kobyla Góra,	
3. Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego	wspieranie rozwoju turystyki kulturowej, wiejskiej, sentymentalnej, tematycznej – np. szlakiem kapliczek przydrożnych – poprzez udostępnianie stron internetowych gminy organizatorom takich akcji;	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Kobyla Góra i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
	współpraca z organizatorami turystyki oraz zagospodarowania czasu wolnego działających lub zamierzających działać na terenie gminy	Inicjatywy zewnętrzne, włączenie się Gminy Kobyla Góra i jej jednostek organizacyjnych	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

4. Tworzenie pasm turystyczno-kulturowych	promocja na stronach internetowych gminy szlaków turystyki kulturowej w oparciu o atrakcje gminy, na przykład wzniesienie Kobyla Góra z Krzyżem Wielkopolskim (Milenijnym), miejsca bitwy pod Ligotą w Powstaniu Wielkopolskim	Gmina Kobyla Góra	
	promocja na stronach internetowych gminy ciągów wydarzeń w miejscowościach z tradycjami powstań 1848 r. i Powstania Wielkopolskiego – na przykład obelisk przy zaporze zalewu Blewązka	Gmina Kobyla Góra,	
	publikacja map i planów z umiejscowieniem obiektów czy wydarzeń historycznych włączonych do pasma turystyki kulturowej; np. zaczynając od publikacji na stronach internetowych gminy,	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	Opublikowanie na stronie internetowej Gminy map ze szlakami turystycznymi i opisami atrakcji przyrodniczych i historycznych na trasie ich przebiegu	Gmina Kobyla Góra,	
Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy			
1. Poszerzanie wiedzy o materialnym dziedzictwie kulturowym i idei jego ochrony przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej	współpraca z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu w zakresie promocji i popularyzowania na stronach internetowych metod dokumentowania zabytków i prospekcji terenowej, np. pozyskiwania danych skaningu laserowego i ich roli dla prospekcji w lasach i innych trudno dostępnych miejscach i udostępnienie stron internetowych gminy dla ich prezentacji	Gmina Kobyla Góra,	
2. Popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmocnienia społecznej świadomości	prezentacja tradycji folkloru regionu na przykład poprzez publikowanie treści pieśni itp. na stronach internetowych gminy; prezentacja informacji na temat tradycyjnych form budownictwa regionu, jego obrzędowości, zwyczajów dorocznych i świątecznych,	Gmina Kobyla Góra,	
3. Wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do	Wspieranie wydawnictw z zakresu historii gminy, badań nad historią poszczególnych miejscowości gminy, literatury pamiątkarskiej,	Gmina Kobyla Góra,	Budżet Gminy

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zagrożonego	wsparcie młodzieży studiującej kierunku historyczne do włączenia się do programów badawczych i dokumentacyjnych, np. poprzez umożliwienie publikacji na stronach internetowych gminy – poinformowanie o takiej możliwości na stronie internetowej gminy	Gmina Góra,	Kobyla	Budżet Gminy
Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy				
1. Rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy	W przypadku pojawienia się takich inicjatyw wspieranie wydawania opracowań monograficznych miejscowości gminy	Gmina Góra	Kobyla	Finansowanie zewnętrzne, Budżet Gminy
2. Promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy	w ramach portalu internetowego gminy opracowanie i prowadzenie zakładki tematycznej dotyczącej istniejących szlaków kulturowych, o ich ewentualnej dostępności dla osób niepełnosprawnych	Gmina Góra	Kobyla	Budżet Gminy

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podstawę instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kobyla Góra stanowi obowiązujące prawo oraz zawarte w nim regulacje. Zakłada się, że określone w Programie kierunki i działania byłyby wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

1) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych

- aktualizacja miejscowych dokumentów planistycznych,
- tworzenie parków kulturowych,
- wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy,
- wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;

2) instrumentów finansowych

- m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy,
- finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;

3) instrumentów koordynacji

- m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp.,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

4) instrumentów społecznych

- działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

5) instrumentów kontrolnych

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Monitorowanie Programu powinno być stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych wybranych wskaźników, dającym w efekcie informacje co do skuteczności i słuszności podjętych działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego w gminie Kobyla Góra.

Monitoring obejmował będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących realizacji celów i kierunków działań;
- ocenę osiągniętych rezultatów, stopnia wykonania przyjętych celów oraz oszacowanie kluczowych efektów Programu;
- planowanie zmian, które zostaną zaproponowane w kolejnym Programie na lata 2027-2030.

Nazwa celu	Wskaźnik
Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nim	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy zaktualizowano wykazy zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem spójności z gminną ewidencją zabytków? 2. Czy zaktualizowano rysunek studium o wszystkie stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków? 3. czy przystąpiono do sporządzenia planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych gminy Kobyla Góra i czy uwzględniono w nim ochronę zabytków nieruchomych? 4. Czy uchwalono zasady dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach ? 5. Czy prowadzono prace porządkowe i pielęgnacyjne na zabytkowej zieleni, we władaniu Gminy? 6. Czy oznakowano zabytki wpisane do rejestru zabytków? 7. Czy pozyskiwano informacje na temat stanu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz prowadzonych na nich pracach? 8. Czy prowadzono akcje informacyjne skierowane do inwestorów o możliwości wystąpienia zabytków archeologicznych i w jaki sposób należy postępować w przypadku ich stwierdzenia? 9. Czy poinformowano właścicieli i użytkowników obiektów wpisanych do rejestru o wymogach prawa związanych z posiadaniem obiektów zabytkowych? 10. Czy na stronie internetowej gminy znalazła się informacja dotycząca zagrożenia niszczenia stanowisk archeologicznych przez tzw. detektorystów? 11. Czy dokonano nowych wpisów obiektów do gminnej ewidencji zabytków i czy wykonano dla nich karty adresowe?

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY KOBYLA GÓRA NA LATA 2023 – 2026

	12. Czy przystąpiono do akcji digitalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego: - skanowania zdjęć udostępnionych z archiwów rodzinnych; - publikowania zeskanowanych zdjęć - dokumentowano występy zespołów folklorystycznych?
Pomoc w kształtowaniu tożsamości regionalnej	1. Liczba inicjatyw kulturalnych w sferze opieki nad zabytkami (lekcje muzealne, warsztaty, konkursy, wystawy, inscenizacje) 2. Czy organizowano konkursy fotograficzne popularyzujące miejscowości gminy?
Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	1. Czy opublikowano na stronie internetowej gminy Gminny Program Opieki nad Zabytkami? 2. Liczba stowarzyszeń i związków działających na rzecz lokalnego dziedzictwa kulturowego
Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych	1. Czy poinformowano właścicieli obiektów zabytkowych na temat pozyskiwania środków na prace remontowe 2. Liczba publikacji map i planów atrakcji turystycznych Gminy? 3. Liczba tras rowerowych, ścieżek przyrodniczych propagujących dziedzictwo kulturowe i zasoby przyrodnicze gminy
Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy	1. Liczba artykułów, publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego zainicjowanych przez władze samorządowe; 2. Liczba akcji edukacyjnych na rzecz dziedzictwa kulturowego; 3. Liczba akcji edukacyjnych skierowanych do właścicieli obiektów zabytkowych dotyczących zasad konserwatorskich
Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	1. Czy w ramach portalu internetowego Gminy prowadzone są zakładki sprofilowane dotyczące dziedzictwa kulturowego? 2. Liczba akcji propagujących szlaki kulturowe i ich tworzenie 3. Liczba akcji promujących turystykę kulturalną o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym 4. Liczba współorganizowanych przez Urząd Gminy wydarzeń kulturalnych.

Obowiązek sprawozdawczy z wykonania programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. *Dz. U. z 2022 r. poz. 840*):

Art. 87:

5. *Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.*

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Od roku podatkowego 2021 obowiązuje tak zwany Polski Ład, to jest plan odbudowy polskiej gospodarki po pandemii COVID-19, w którym wprowadzono korzystne rozwiązania podatkowe dla osób inwestujących w zakup oraz remont obiektów zabytkowych.

Ulga jest skierowana do podatników PIT opłacających podatek według skali podatkowej, podatek liniowy lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych. Z ulgi będą mogli skorzystać

podatnicy PIT będący właścicielami lub współwłaścicielami zabytków nieruchomości, którzy ponieśli wydatki na:

- wpłaty na fundusz remontowy wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni mieszkaniowej utworzony, zgodnie z odrębnymi przepisami, dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków,
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane w zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków,
- odpłatne nabycie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub udziału w takim zabytku, pod warunkiem, że podatnik na nabytą nieruchomość poniósł wydatek o charakterze remontowo-konserwatorskim.

Podatnik nie może skorzystać z ulgi jeśli wydatki te zostały mu w jakikolwiek sposób zwrócone

Właściciel lub posiadacz zabytku, jeżeli posiada tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu lub stosunku zobowiązaniowego na okres nie krótszy niż 10 lat może ubiegać się o dotację celową na prace przy zabytku pod warunkiem, że obiekt posiada odrębną decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków lub wyszczególniony jest w decyzji wpisującej zespół obiektów (ruchomych lub nieruchomości) do rejestru zabytków województwa lubuskiego. Wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków zajmuje się wyłącznie dystrybuowaniem środków z budżetu RP przyznanych mu przez Wojewodę Wielkopolskiego.

Dotacja może być udzielona również przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
- ❖ Samorząd Województwa Wielkopolskiego.
- ❖ Miejskiego Konserwatora Zabytków.
- ❖ Samorządy Gmin.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, lub
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.) Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami dedykowane są:

Program „Dziedzictwo kulturowe”:

priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków,
priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;

- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Poza trybem określonym w Programach, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje również **dotacje na badania archeologiczne**, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Należy jednak zaznaczyć, że bieżące programy w ramach środków pochodzących z Unii Europejskiej ulegają zakończeniu wraz z końcem 2020 roku, należy więc oczekiwać na informacje dotyczące ich kontynuacji bądź powstaniu nowych programów w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii na lata 2021-2027.

Program Fundusze Europejskie dla Wielkopolski na lata 2021-2027

Fundusze Europejskie dla Wielkopolski na lata 2021-2027 to nowa nazwa programu regionalnego, która zastąpi wcześniejszy Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny. Jest on przygotowany w oparciu o „Strategię Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku”. Informacje szczegółowe na stronie internetowej: <https://wrpo.wielkopolskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/fundusze-europejskie-dla-Wielkopolski-2021-2027/zapoznaj-sie-z-programem-fundusze-europejskie-dla-wielkopolski-2021-2027/projekt-programu>.

Finansowanie z Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, nie obejmujących konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów)

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą być finansowane z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury. Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2020 poz. 713) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

11. Bibliografia

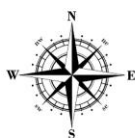
1. **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r**
(Dz. U. nr 78 poz. 483, oraz z 2006 r. nr 200 poz. 1471 oraz z 2009 r. nr 114 poz. 946)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>
2. **Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1220 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971410943>
3. **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**
(Dz.U. 2022 poz. 840), wraz z aktami wykonawczymi do ustawy
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20031621568>
4. **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 713 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
5. **Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 293 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20030800717>
6. **Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19940890414>
7. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010620627>
8. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 55 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040920880>
9. **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19971150741>
10. **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 194 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19911140493>
11. **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 902)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970050024>
12. **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1479)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970850539>
13. **Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych**
(Dz. U. z 2018 r. poz. 2337 ze zm.)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19330390311>
14. **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie**
(Dz. U. z 2020 r. poz. 1057)
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030960873>

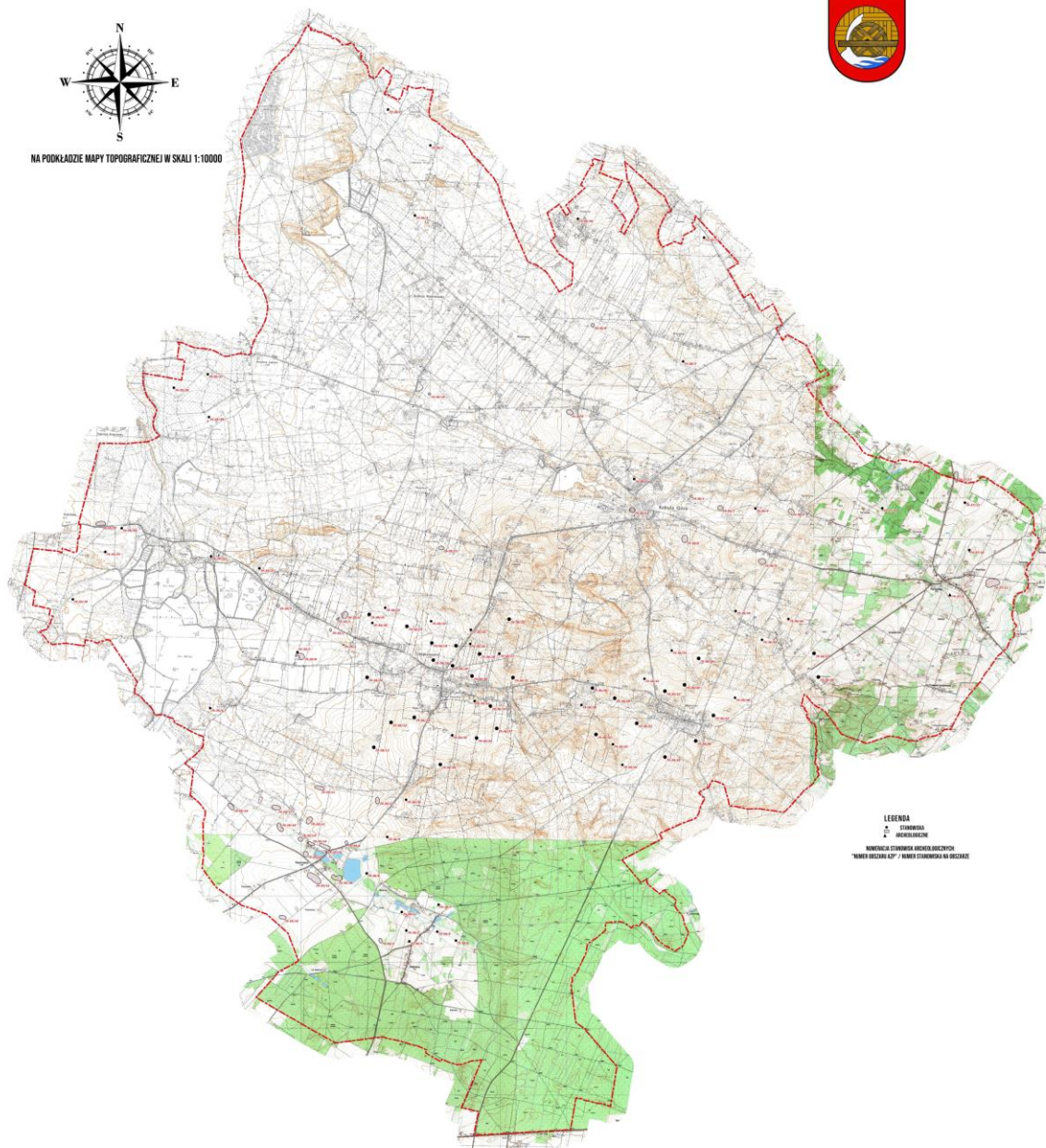
15. **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych**
(Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 oraz z 2021 r. poz. 401) <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19910090031>
16. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022**
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20190000808>
17. **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030**
<https://sip.lex.pl/akty-prawne/mp-monitor-polski/przyjecie-koncepcji-przestrzennego-zagospodarowania-kraju-2030-17877587>
18. **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz Uzupelnienie strategii na lata 2004–2020**
http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/Narodowa_Strategia_Rozwoju_Kultury.pdf
<http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>
19. **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”**
http://kigeit.org.pl/FTP/PRCIP/Literatura/002_Strategia_DSRK_PL2030_RM.pdf
20. **Strategia Rozwoju Kraju 2020.**
<http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/7938232EA0AAD4F2C1257AD00052A8F6/%24File/972.pdf>
21. **Założenia do Narodowego Planu Rewitalizacji 2022**
https://rpo.slaskie.pl/dokument/narodowy_plan_rewitalizacji_2022_zalozenia
22. **Ochrona Dziedzictwa Niematerialnego**
https://www.nid.pl/pl/Dla_wlasciocieli_i_zarzadcow/opieka-nad-zabytkami/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe-unesco/
23. **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**
http://ks.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20130520SRKS_na_stronie_internetowej.pdf
24. **Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku.**
https://bip.umww.pl/292---k_91---k_207---strategia-rozwoju-województwa-wielkopolskiego-do-2030
25. **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego**
https://bip.umww.pl/292---555---k_91---k_92---plan-zagospodarowania-przestrzennego-województwa-wielkopolskiego
26. **Program Opieki nad Zabytkami województwa wielkopolskiego 2021-2024**
https://bip.umww.pl/artykuly/2827870/pliki/20211227113252_uchwalaxxxvii71421.pdf
27. **Program Opieki nad Zabytkami powiatu ostrzeszowskiego 2022-2025**
<https://powiatostrzeszowski.pl/program-opieki-nad-zabytkami-dla-powiatu-ostrzeszowskiego-na-lata-2022-2025/>
28. **Gmina Kobyla Góra: www.kobyla-gora.pl**

GMINA KOBYLA GÓRA

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

NA PODKŁADZIE MAPY TOPOGRAFICZNEJ W SKALI 1:10000

LEGENDA
● STANOWISKO
■ IDENTYFIKACYJNE
NUMERACJA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH
"NAMES DZIELONY ALF" / NAMES STANOWISKA NA ODCZALE

